

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Murat ÇETİN

TARİHSEL AÇIDAN GAZİANTEP'İN KENTSEL GELİŞİMİ

**Ü.Ü. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

112472

PEYZAJ MİMARLIĞI ANA BİLİM DALI

112472

ADANA, 2001

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

TARİHSEL AÇIDAN GAZİANTEP'İN KENTSEL GELİŞİMİ

MURAT ÇETİN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI**

Bu tez ~~23/11/2021~~ ^{23/11/2022} tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından
Oybirliği/Oyçokluğu İle Kabul Edilmiştir.

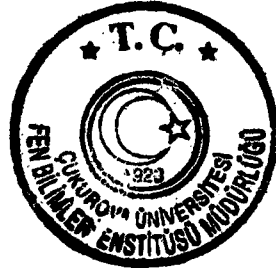
İmza.....
Doç.Dr. Zerrin Söğüt
DANIŞMAN

İmza.....
Prof.Dr.Erdoğan Gültekin
ÜYE

İmza.....
Yrd.Doç.Dr.Mustafa Atmaca
ÜYE

Bu tez Enstitümüz Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında hazırlanmıştır.

Kod No : **1917**

Prof. Dr. Melih BORAL
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARİHSEL AÇIDAN GAZİANTEP'İN KENTSEL GELİŞİMİ

Murat ÇETİN

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANA BİLİM DALI**

Danışman : Doç. Dr. Zerrin SÖĞÜT
Yıl : 2001, Sayfa : 145
Jüri : Doç. Dr. Zerrin SÖĞÜT
Üye : Prof. Dr. Erdoğan Gültekin
Üye : Yrd. Doç. Dr. Mustafa Atmaca

Bu araştırma, Gaziantep Kenti'nin Tarihi Gelişimini ve bugüne çeşitli şekillerde yansımalarını saptamak amacıyla yürütülmüştür. Tarihi gelişimin, günümüz toplum yaşayışına, kültürel değerlerine, insan yerleşimlerine ve şehir planına getirdikleri araştırılmıştır.

Anıtlar Yüksek Kurulunca, "Sit Alanı" ilan edilen Han ve Hamamlar ile Gaziantep Eski Evlerinin mimari yapısının, günümüze ulaşmış şekliyle insan yaşamının ihtiyaçlarına ne şekilde cevap verdiği irdelenmiştir. Korumaya alınmış evler içinde ortak birim olan avlunun; estetik ve işlevsel yönü, avlu içindeki bitkisel ve yapısal elemanların kullanımı, avlu-sokak, avlu yapı ilişkisi ve bu sistemi yönlendiren, kullanım şekli saptanmıştır. Gaziantep kenti tarihi gelişimi içerisinde, korunmaya alınmış evlerin ne derecede korunabildiği, koruma için alınan kararların ne şekilde uygulandığı gözlemlenmiştir.

Görkemli tarihinden günümüze kadar kalabilen pek az eserin korunmadığı taktirde, önümüzdeki yıllarda tümüyle kaybolacağı ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler : Avlu, Gaziantep Eski Evleri, Gaziantep Tarihçesi, Avlunun Bahçe Olarak Kullanımı.

ABSTRACT
MSc. THESIS

**URBANIZATION OF GAZIANTEP CITY FROM
HISTORICAL PERSPECTIVE**

Murat ÇETİN

**DEPARTMENT OF LANDSCAPE ARCHITECTURE
INSTITUTE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES
UNIVERSITY OF CUKUROVA**

Supervisor : Doç. Dr. Zerrin SÖĞÜT
Year : 2001, Page : 145
Jury : Doç. Dr. Zerrin SÖĞÜT
:Prof. Dr. Erdoğan Gültekin
:Yrd. Doç. Dr. Mustafa Atmaca

This research was carried out in Gaziantep settlement area which is located historical house of Gaziantep. The aims of this research were to investigate development of history, today community life, cultural value, human settlement and city planning.

In this study were to investigate by High Monuments Commutee, architectural plans of Historical Gaziantep House's, how to answer to the settlements need. The common unit is a court, plants and structural materials how to use in court, way of using esthetic and determine.

If the work of art to remain magnificent history will not protection, some years later all of them can be lost by time.

Key Words : The Court, The History Of Gaziantep, The Old House
Of Gaziantep, How To Use Of Court As A Garden.

TEŞEKKÜR

Bana bu konuda araştırma yapma olanağı sağlayan ve araştırma süresince değerli yardım ve katkılarını esirgemeyen Sayın Hocam Doç.Dr. Zerrin Söğüt'e teşekkür ve şükranlarımı sunarım.

Ayrıca araştırmanın yürütülmesi sırasında bana yardımcı olan Peyzaj Mimarlığı bölüm üyelerine teşekkür ederim.

Tez yazım çalışmaları sırasında sonsuz yardım ve desteğini gördüğüm sevgili arkadaşlarım Ali Doğan, Alper Kaplan ve İsa Semih Akçıra'ya teşekkür ederim.

Çalışmamın her aşamasında desteklerimi yanımda hissettiğim aileme ve gösterdikleri anlayıştan dolayı kızım Zeynep ile eşim Aylin' e teşekkür ederim.

ÖZ	I
ABSTRACT	II
TEŞEKKÜR	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	VI
ŞEKİLLER DİZİNİ	VII
1.GİRİŞ	1
2.ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	5
3.MATERYAL VE METOD	10
3.1. Materyal	10
3.2. Metod	13
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	15
4.1.Araştırma Alanının Fiziksel Yapısı	15
4.1.1. Jeomorfoloji ve Jeoloji	15
4.1.2. Toprak	19
4.1.2.1. Genel Yapı	19
4.1.2.2. Toprak Kirliliği	26
4.1.2.3. Arazi Problemleri	27
4.1.3. Hidroloji	29
4.1.3.1. Hidrojeoloji	30
4.1.3.2. Yüzey Hidrolojisi	31
4.1.4. İklim	37
4.1.5. Doğal Bitki Örtüsü	39
4.2. Araştırma Alanının Kültürel Yapısı ve Tarihsel Gelişimi	43
4.2.1. Gaziantep'in Tarihi	43
4.2.1.1. Eski Çağlardan Günümüze Dek Gaziantep Kentinin Önemi	43
4.2.1.2. Çağlar Boyu Antep	46
4.2.1.3. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Antep	49

4.2.2. Nüfus Hareketleri	52
4.2.3. Ekonomik Yapı	55
4.2.4. Yerleşim	56
4.2.5. Sanayi ve Teknoloji	69
4.2.6. Ulaşım	75
4.2.7. Açık ve Yeşil Alanlar	77
4.2.8. Turizm ve Rekreasyon Alanları	90
4.2.9. Tarım ve Orman Alanları	127
4.2.9.1. Genel Tarımsal Yapı	127
4.2.9.2. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) İçerisinde Gaziantep	128
4.2.10. Araştırma Alanının Çeşitli Kullanımlara Uygunluğunun	134
Değerlendirilmesi	134
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	135
KAYNAKLAR	141
ÖZGEÇMİŞ	145

Çizelge 4.1. Gaziantep'teki Yer Altı Su Kaynakları	30
Çizelge 4.2. Gaziantep İli İçerisindeki Akarsu ve Derelerin Adları, Max. ve Min. Debileri.....	32
Çizelge 4.3. Gaziantep'te Yapılan Göletler.....	35
Çizelge 4.4. Gaziantep D.S.İ.'nce Yapılmış, Proje ve İnşaat Halindeki Barajlar.	36
Çizelge 4.5. Gaziantep İli İklim Verileri Ortalamaları	37
Çizelge 4.6. Türkiye Ormanlarının Bölgelere Göre Dağılımı ve Temmuz 2000 İtibariyle Tamamlanan Ağaçlandırma Çalışmaları.....	39
Çizelge 4.7. Gaziantep İli İlçe ve Köylerinin Nüfusu ve Yüzölçümleri.....	54
Çizelge 4.8. Gaziantep 'teki İktisadi Faaliyet Kollarının Genel Konumu.....	56
Çizelge 4.9. Miladi 1532 Yılında Antep 'teki Mahalle Adları ve Ev Sayıları.....	60
Çizelge 4.10. Sanayi Tesislerinin Yoğunlaştığı Bölgeler.....	70
Çizelge 4.11. Büyükşehir Belediyesine Ait Açık ve Yeşil Alanlar.....	78
Çizelge 4.12. Şahinbey Belediyesine Ait Açık ve Yeşil Alanlar.....	79
Çizelge 4.13. Şehitkamil Belediyesine Ait Açık ve Yeşil Alanlar.....	80
Çizelge 4.14. Park ve Dinlenme Alanlarında Kullanılan Bitki Türleri.....	87
Çizelge 4.15. GAP İçerisindeki İllerin Yüz Ölçümü, Elverişli Arazi Miktarları ve Sınıfları	130

Şekil 3.1.	Araştırma Alanı.....	11
Şekil 3.2.	Çalışmada İzlenen Yöntemin Akış Şeması.....	14
Şekil 4.1.	Jeomorfoloji Haritası	16
Şekil 4.2.	Jeolojik Yapı Haritası	18
Şekil 4.3.	Toprak Yetenek Haritası	20
Şekil 4.4.	Gaziantep İlinde Büyük Toprak Gruplarına Göre Dağılım.....	23
Şekil 4.5.	Hidroloji Haritası	33
Şekil 4.6.	Arıtma Tesisinden Bir Görünüm.....	34
Şekil 4.7.	Türkiye’de Akdeniz İklim Katlarının Dağılışı.....	38
Şekil 4.8.	Türkiye’nin Doğal Bitki Bölgeleri Haritası.....	40
Şekil 4.9.	Gaziantep İli İçerisindeki Doğal Orman ve Ağaçlandırma Alanları....	42
Şekil 4.10.	Kurtuluş Savaşından Sonra Antep’ten Bir Görünüm.....	51
Şekil 4.11.	Savaş Sonrası Antep’ten Bir Görünüm.....	51
Şekil 4.12.	Savaş Sonrası Yıkılan Han ve Hamamlardan Bir Görünüm.....	52
Şekil 4.13.	Gaziantep İli Sayımlar Arası Nüfus Artış Hızı.....	53
Şekil 4. 14.	Gaziantep’te Yaş Gruplarına Göre Nüfus Dağılımı.....	55
Şekil 4. 15.	Tarihi Yerleşim Haritası.....	59
Şekil 4. 16.	Karataş Toplu Konut Bölgesinden Genel Bir Görünüm.....	64
Şekil 4. 17.	Kızılhisar-Serince Toplu Konut Bölgesinden Bir Görünüm.....	64
Şekil 4. 18.	Toplu Konut Alanları Haritası	66
Şekil 4. 19.	Arazi Kullanma Durumu.....	67
Şekil 4. 20.	Katı Atık ve Çöp Depolama Alanından Bir Görünüm.....	68
Şekil 4. 21.	Gaziantep Üniversitesinden Genel Bir Görünüm.....	68
Şekil 4. 22.	Organize Sanayi Bölgelerinden Genel Bir Görünüm.....	71
Şekil 4. 23.	GATEM’den Bir Görünüm.....	72
Şekil 4. 24.	Örnek Sanayi ve Küçük Sanayi Sitesinden Görünüm.....	73
Şekil 4. 25.	Sanayi Bölgelerinin Dağılımı	74
Şekil 4. 26.	Ulaşım Ağı Haritası.....	76

Şekil 4. 27.	Gaziantep Şehirler Arası Otobüs Terminalinden Görünüm.....	75
Şekil 4. 28.	100. Yıl Atatürk Kültür Parkının Genel Görünüşü.....	81
Şekil 4. 29.	100. Yıl Atatürk Kültür Parkından Bir Görünüm.....	81
Şekil 4. 30.	Recep Koç Parkından Bir Görünüm.....	83
Şekil 4. 31.	Hayri Tüttüncüler Parkından Bir Görünüm	83
Şekil 4. 32.	Düztepe Kültür Parkından Bir Görünüm	84
Şekil 4. 33.	Gazikent Parkından Bir Görünüm	85
Şekil 4. 34.	25 Aralık ve Özgürlük Parkı'ndan Görünümler	86
Şekil 4. 35.	Gaziantep Kenti'nde Yeşil Alanların Dağılımı	89
Şekil 4. 36.	Turizm ve Rekreasyon Alanları Haritası	91
Şekil 4. 37.	Burç Ormanından Genel Bir Görünüm	92
Şekil 4. 38.	Burç Göleti ve Çevresinden Bir Görünüm	92
Şekil 4. 39.	Karpuzatan Mesire Alanından Bir Görünüm	93
Şekil 4. 40.	Rumkale ve Merziman Çayından Bir Görünüm	94
Şekil 4. 41.	Hızır Yaylasından Bir Görünüm	95
Şekil 4. 42.	Sof Dağı Yaylasından Genel Bir Görünüm.....	96
Şekil 4. 43.	Doğal Hayatı Koruma ve Rekreasyon Projesinden Genel Bir Görünüm	97
Şekil 4. 44.	Hayvanat Bahçesinden Bir Görünüm	98
Şekil 4. 45.	Kavaklık Mesire Alanı ve Kır Kahvesinden Bir Görünüm	99
Şekil 4. 46.	Kapalı Şerefeli Minareden Bir Görünüm	104
Şekil 4. 47.	St. Mary Katedrali – Kurtuluş Camii'nden Bir Görünüm	104
Şekil 4. 48.	Ev-Sokak İlişkisi.....	105
Şekil 4. 49.	Eski Antep Evlerinin Kapı ve Kapı Şakağından Bir Görünüm	107
Şekil 4. 50.	Hasan Süzer Etnografya Müzesinden Bir Görünüm	109

Şekil 4. 51.	Antep Savunmasında Kullanılan Silahlar ve Savaş Araçlarından Bir Görünüm	110
Şekil 4. 52.	Gaziantep Arkeoloji Müzesinden Bir Görünüm	111
Şekil 4. 53.	Gaziantep Kalesinin Genel Görünümü	113
Şekil 4. 54.	Gaziantep Kalesinin Planı	113
Şekil 4. 55.	Dülük Antik Kenti'nden Görünüm.....	115
Şekil 4. 56.	Yesemek Açık Hava Müzesi'nden Görünüm.....	117
Şekil 4. 57.	Yesemek Açık Hava Müzesi'ndeki Sfesk ve Dağ Arslan'ından Bir Görünüm	117
Şekil 4. 58.	Hisar Anıt Mezarından Bir Görünüm	118
Şekil 4. 59.	Elif Anıt Mezarından Bir Görünüm	119
Şekil 4. 60.	Hasanoğlu Anıt Mezarından Bir Görünüm	119
Şekil 4. 61.	Tilmen Höyükten Bir Görünüm	120
Şekil 4. 62.	Belkıs / Zeugma Antik Şehri Kıyı Şeridi.....	122
Şekil 4. 63.	Belkıs / Zeugma Kazı Çalışmalarından Bir Görünüm	122
Şekil 4. 64.	Dionysos ve Karısı Adriadne'nin Düğün Merasimini Tasvir Eden Mozaik.....	124
Şekil 4. 65.	Rumkale' den Bir Görünüm	125
Şekil 4. 66.	Tılbaşar Kalesinden Bir Görünüm	126
Şekil 4. 67.	Güneydoğu Anadolu Projesinden Bir Görünüm	129
Şekil 4. 68.	Atatürk Barajından Bir Görünüm	129
Şekil 4. 69.	Mevcut Alan Kullanım Üzerindeki Baskıların Değerlendirilmesi.....	133
Şekil 4. 70.	Gaziantep Kenti'nde Optimal Alan Kullanımları.....	134

1. GİRİŞ

Binlerce yıl önce doğa ile bütünleşen insan, bu dönemde geçimini hazır ürün toplayıcılığı ve avcılıkla sürdürdüğünden, biyosferde çok az değişikliğe neden olmuştur. Doğanın kontrol altına alınmasıyla, yani ateşin ve tekerleğin bulunuşuyla başlayan değişim, orman örtüsünün yok edilmesiyle, gelişme süreci içerisinde yollar, yerleşim alanları, limanlar ve benzeri kullanımların ortaya çıkması ile doğal görünümün bozulmasına süreklilik kazandırmıştır. Fosil enerjisinin kullanılmasıyla bu süreç hızlanmış, tarımsal üretim artmış, sanayi yaygınlaşmış, nüfus artışı sürekli artan şehirleşmeye neden olmuştur. Bu süreç içinde ilk yerleşimlerden sayılan eski Yunan'da kentleşme olgusu içindeki yapılar genelde doğal çevreyle uyumlu olarak yamaçlara konumlandırılmıştır. Doğal peyzaj korunarak inşa edilen çarşı, pazar, tapınak halka açık olan peyzaj alanları olarak hizmet vermiştir.

Roma imparatorluğu dönemindeki kentleşme prensipleri Helenistik çağın doğal peyzaj kullanım anlayışını, sistemli ve planlı bir peyzaj anlayışıyla belirlemiştir. Kent oluşturulurken, binaların çevre ile uyumu göz önünde bulundurulmuş, bu dönemde tiyatro, hamam, arena, tapınak, çarşı, meclis gibi yapılar konumlandırılırken, gerektiğinde çevresel topoğrafya değiştirilmiştir. Roma peyzaj sanatında deniz kıyısı veya kırsal manzaraya hakim tepelere oturtulan muhteşem yapıların mimarisi kadar, bahçesinde yapı ile uyumlu, havuz, heykel, çiçek parterleri; romantik duvar süslemeleri, taban mozaikleri sarmaşıklara bezenmiş duvarlarla çevrili gölgeli oturma alanları vazgeçilmez unsurları olarak ortaya çıkmıştır.

Ortaçağdaki katı monarşi nedeniyle bahçe sanatındaki gerileme Rönesans (1789) dönemine dek sürmüştür. Roma dönemi kalıntılarının incelenmesiyle edinilen veriler doğrultusunda dengeli, sınırlı ve çoğunlukla sadece yeşilin hakim olduğu Rönesans tipi peyzaj akımı ortaya çıkmıştır. Barok sanatı döneminde ise; herdem yeşil bitkiler budanarak şekil verilmesi tarzı ile bahçe hareket kazanmıştır. Çoğunlukla bir tepeye oturtulan yapıdan, tamamıyla görülen bahçede, heykeller, birkaç simetrik çiçek parteri ve yine simetri anlayışıyla yapılmış su oyunlarının olduğu süs havuzları yer almaktadır.

Dünya üzerindeki ulusların farklı kültürlerden çok kısa sürede etkilenecek kadar iletişimin hızlanmaya başladığı 18.yy.da bahçe sanatı iyice önem kazanmıştır. Avrupa’da yaygın olan, Rönesans, Barok, Gotik tarzı bahçe sanatına karşı çıkan “İngiltere” ekolü ile renklenen peyzaj teknikleri, mistik bir tarz olan “Çin” anlayışı ile oldukça çeşitlenmiştir (Dikolcay , 1992).

Son yüzyıllar içinde gerek kırsal gerekse de kentsel alanlardaki baskılar gittikçe artmakta ve sorunlar çeşitlenmektedir. 20. yy.da ise teknolojinin ilerlemesi ve insan nüfusunun yarıya yakınının kentlerde yaşamasıyla birlikte “Kentsel Olgu” yerini “Çevresel Olgu” ya bırakmıştır.

Hızlı kentleşme, ekolojik dengenin bozulmasına yol açarak toplumların karşısına büyük çevre sorunları çıkarmıştır. 20. yüzyılın üzerinde durulan en önemli konularının başında gelen sorunları yaratan etkenler çarpık ve hızlı kentleşme, nüfus artışı, teknolojik gelişmeler, sanayileşme, tarımda yeni girdiler, değişik enerji üretme yöntemleri, gelişen ulaşım olanakları ile ulaşım ağı ve turizm gelmektedir. Çevre sorunlarını artıran diğer iki önemli unsur ise silahlanma ve savaşlardır. Kentsel alandaki eski yerleşim birimleri de bu etkenlerden olumsuz yönde etkilenmekten kurtulamamıştır. Yoğun kent yaşamında, özel ev bahçelerinin yanı sıra, insanların toplu olarak, doğal ortama hasretini giderebileceği, gezme görme, dinlenme, eğlenme, spor yapabileceği halka açık yeşil alanlar oluşturmanın önemi ve gereği daha iyi anlaşılmıştır. Bu doğrultuda birçok çözüm üretilmiş, uygulamaya konulmuştur. Daha sonra doğal, kültürel ve tarihi önemi

açısından koruma altına alınan sit alanlarının peyzaj sanatı prensipleriyle düzenlenerek 20. yy. insanının hizmetine sunulmasının estetik olduğu kadar fonksiyonel olduğu da anlaşılmıştır.

1950’li yıllardan bu yana beraberinde kentleşme ile nüfus artışını da getiren hızlı bir sanayileşme süreci içerisine giren ülkemizde, doğal faktörlerin insan yaşamı için gerekli yerleşim alanı, su ve besin sağlama, ulaşım ağlarının kurulması ve diğer alt yapı hizmetleri gibi kullanımlar için kolaylıklar sunan ovalar; sanayi ve yerleşim alanları tarafından işgal edilmektedir.

Kentleşme ve kentlileşme politikası çerçevesinde sosyal davranış-fiziksel çevre etkileşiminin önemi bilinmektedir. Hızlı ve denetimsiz nüfus artışı ve fiziksel büyüme sürecinde insan ve kent arasındaki bağlar kopmakta, hava/ su/ toprak kirliliği ile gerilim ve benzeri olumsuzluklar kaynağına dönüşmektedir. Bu olgu doğaya ve çevreye uyum süreci sonucunda oluşturulan kentsel mekanlarda, dokunun yok olması, eşi bulunmaz doğal ve kültürel zenginliklerin yıpranması sonucunu getirmektedir (Ünal ve Ark., 1992).

Dünyada ve ülkemizde artan çevre sorunları karşısında ortaya çıkan bir kavram olan “Çevre koruma”nın temel amacı, insan ve çevresini antropojen etkilerden koruyarak, oluşan zararları mümkün olduğu oranda ortadan kaldırmaya çalışmak ve yaşam standartının yükselmesine katkıda bulunmaktadır.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunun amacı; korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir. Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel tabiat varlıklar bulunan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmazlar bu kanunun içeriğini oluşturmaktadır.

Kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, ören yerleri, akropol ve nekropoller; kale, hisar, burç, sur ve istihkamlar ile bunlarda bulunan sabit silahlar; harabeler, kervansaray, han, hamam ve medreseler; kümbet, türbe ve kitabeler; köprüler, su kemerleri, su sarnıç ve kuyuları, tarihi yol kalıntıları, mesafe taşları, sunaklar, tersaneler, rıhtımlar, tarihi saraylar, köşkler, evler, konaklar, camiler, mescitler, musallalar, namazgahlar, çeşme ve sebiller, tekke ve zaviyeler, bedestenler, kapalı çarşılar, sinagoglar, manastırlar, külliye, eski anıt ve duvar kalıntıları, freskler ve kabartma kayalar taşınmaz kültür varlıkları örneklerindendir. Tarihi mağaralar, kaya sığınakları taşınmaz tabiat varlığı örneklerindendir.

Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları; jeolojik, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait, prehistorya, arkeoloji ve sanat tarihi açılarından belge değeri taşıyan ve ait oldukları dönemin sosyal, kültürel, teknik seviyesini yansıtan her türlü

kültür ve tabiat varlıkları, her çeşit hayvan ve bitki fosilleri, insan iskeletleri, volkan camları, kemik veya madeni her türlü aletler, heykeller, figürinler, vurucu silahlar, putlar, cam eşyalar, süs eşyaları, deri, bez, papirüs, parşömen veya madde üzerine yazılı belgeler, sikkeler, damgalı veya yazılı levhalar, minyatürler, sanat değerine haiz gravür, yağlıboya tablolar, nişanlar, madalyalar olarak gösterilmiştir.

Anadolu üzerinde yer alan çeşitli medeniyetlere ait yerleşim kalıntıları değişik bölgelerde yer almaktadır. Bunlardan birisi de dünyanın en eski şehri olarak kabul edilen Gaziantep'te bulunmaktadır. Çeşitli kültürlerin etkisi altında bulunan kentte günümüzde de tarihi öneme sahip alanlar ve yapılar bulunmaktadır. Akdeniz Bölgesi'nin doğusunda, Güneydoğu Anadolu Bölgesi içinde yer alan kentte asırlar öncesinden büyük uygarlıkların görkemli geçmişlerinin kalıntıları kırsal ve kentsel alanlarda günümüze kadar ulaşmıştır. Yeterli koruma olmaması, tarihi önemi olan alanların yakınında veya üzerinde halkın yoğun kullanımının olması, bu alanların çeşitli oranlarda tahribatı ile sonuçlanmıştır.

Anadolu tarihi peyzajı içinde yer alan bütün elemanlar bir bütün halinde değerlendirilmelidir. Geçmişten kalan bu verilerin değerlendirilmesi ve geleceğe aktarılması bir anlamda gelecek kuşaklara duyulan saygıya dayanır. Bilinçsiz davranışlarla toplumları tek boyutlu duruma getirmek, eldeki değerleri yok etmek gelecek kuşakların yaşamları ile yaşamlarının zenginleşmesine müdahale etmektir. Anadolu tarihi peyzajını salt mimari açıdan incelemek ya da anıt değeri olan tek bir yapının oluşturduğu perspektif içinden görmek konunun çok eksik ve dar bir kapsama sürüklenmesine neden olmaktadır (Öztañ ve Sözen, 1983).

Bu çalışmada, Gaziantep ilinin kent merkezi başta olmak üzere ilçeleriyle birlikte tarihi değerleri kent ölçeğinde incelenerek günümüzdeki durumunu ortaya koymak, korunması açısından yapılması gerekenler hakkında önerilerin getirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda tarihi dokunun korunarak, günümüzde ne şekilde kullanılabileceği araştırılmış, günümüz kent merkezi fiziksel, yapısal ve doğal elemanlar açısından değerlendirilmiştir.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Tarihte kent olarak çok önemli bir konumda bulunan Gaziantep ile ilgili yeterli sayıda kaynak bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Gaziantep ile aynı kaderi paylaşan birçok tarihi kent ile ilgili kaynaklardan da bazı sonuçlara varmak olasıdır. Gaziantep kenti ile ilgili çalışmalar farklı boyutlarda günümüze kadar ulaşmaktadır. Kent hakkında yapılan bilimsel çalışmalar ise sınırlı sayıdadır.

Anadolu'nun tarihi çeşitli uygarlıkların oluşturduğu kültürel çevre ile doğal çevrenin oluşturduğu bir sentez veya sentezler dizisidir. Bu nedenle Türkiye'de tarihi çevre olgusu ya da tarihi peyzaj kavramının gerçek tanımının yapılabilmesi ve korumanın mekansal ölçeğinin doğru ve yeterli olarak belirlenebilmesi için sosyal, kültürel ve özellikle fiziksel açıdan konunun büyük boyutlar içinde ele alınması gerekmektedir.

Çok eski kaynaklar içerisinde gerek tarihçi Ayni, gerekse Evliya Çelebi ve gerekse Moltke'nin verdiği bilgilerde Antep imarlı, güzel yapıları, bahçeli, bostanlı evleri ile güzel ve bakımlı camileri ile onlarca medresesi ile tarihin farklı dönemlerinde önemli ve uygar kent olma özelliğini sürdürmüşlerdir.

Evliya Çelebiye göre Ayıntap kenti 1671'li yıllarda 8067 adet evi kapsayan , 32 mahalleden oluşur. Bu evler içinde toprak ve kireç örtülüler olduğu gibi, yüksek saray benzeri olanlar da vardır. Kentteki camiler içinde Boyacıoğlu ve Tahtalı camii dikkati çeken yapılardır. Çelebi 300'ü aşkın hamam ile 3900 dükkandan oluşan bir çarşıdan, iki bedestenin de varlığından söz eder. Ayrıca 70 çeşme, çok miktarda han, iki aşevi ve 40 mevlevi tekkesi de bulunmaktadır. Kent ortasında yer alan kalenin oldukça büyük ve görkemli olduğu da belirtilmektedir. Çelebiye göre kaleyi çevreleyen hendek 1300 adım olup eni 40, derinliği 20 arşın kesme kayadan oyulmuştur. Kent çevresinde 70 bin bağ olduğu da belirtilmiştir. Kent içinde de servi (Cupressus sp.), çınar (Platanus sp.), söğüt (Salix sp.) , kavak (Populus sp.), limon (Citrus lemon), turunç (Citrus sp.) vs. meyve ağaçları bulunur. Ayrıca gül (Rosa sp.) bahçelerinden de söz edilmektedir (Bozkına, tarihsiz).

Tarihi ve kültürel yönden zenginlik gösteren Gaziantep kenti ile ilgili yapılan çalışmalar aşağıda sırasıyla verilmiştir;

EVLIYA ÇELEBİ, 1648'de sekiz mahalleden oluşan kentin büyük bir gelişim gösterdiğinden söz eder (Göğüş,1997 a).

TANYOL (1956), Antep ile ilgili olarak profesör Strin'den aktardığı sözlerinde Antep için şunları söylemiştir. "Türkiye uyuyan bir köy, büyük şehir yok. İki tane büyük şehir var; biri İstanbul diğeri de Antep. Çünkü büyük şehir gece hayatı olan şehirdir. Türkiye'de bir İstanbul'da bir de Antep de gece hayatı gördüm" demiştir (Ceyhan,1999).

ALKIM (1958), "1958 Yılı Yesemek Çalışmaları" adlı eserinde İslahiye'nin Yesemek köyünde 1955-1958 yılları arasında kendi başkanlığındaki bir ekip ile yapmış olduğu çalışmalardan bahsetmiştir. Çalışmaların sonucunda 200'e yakın heykel taslağı çıkarılmıştır. Çıkarılan heykellerin üzerinde gereken çalışmalar bu eserde detaylı şekilde anlatılmıştır (Ceyhan, 1999).

GÜZELHAN (1959), "Ayıntap Tarihinden Notlar" adlı çalışmasında Gaziantep'in eski tarihini, tarihsel gelişimini, tarih öncesinden 1900'lü yıllara dek çeşitli uygarlıkların Antep üzerinde yer alışı incelemiştir.

ÖNDER (1969), "Efsane ve Hikayeleriyle Anadolu Şehir Adları" adlı çalışmasında bir çok şehrin adlarının ne anlama geldiğini, kaynağını araştıran bir çalışmadır. Antep adının da nereden geldiğini, tarih boyunca değişen adları kronolojik olarak belirtmiştir. Gaziantep şehri, adını tarihin derinliklerinden, sıfatını Milli Mücadeledeki ünlü savunmasından almıştır. Tarih boyunca Beda, Diba, Diva, Siva, Daba, Heba, Tulup, Dolucenus, Dollehe, Doluk, Dülük, Teluk, Tolupa, Hatap, Hantap, Teluche, Dolukhe, Ayıntap, Antap, Entap, Antep olarak adlandırılmıştır.

GÜZELBEY (1970 a), "Gaziantep Camileri Tarihi, Gaziantep Evliyalari " adlı kitabında Gaziantep içerisinde bulunan camilerin tarihleri hakkında detaylı bilgilere yer vermiştir. Bu camilerin kimler tarafından ne zaman yapıldıkları belirtilmiş ve eserler fotoğraflarla desteklenmiştir.

YETKİN (1970), “ Gaziantep Genel ” adlı çalışmasında Cumhuriyet tarihinden 1960’lı yıllara kadar Gaziantep’in tarihsel gelişimini, genel yapısını, ticari yapısını, sosyal ve kültürel yapısını araştıran bir çalışmadır.

AKDOĞAN (1974), “Bahçe ve Peyzaj Sanatı Tarihi” adlı eserinde tarihi peyzajın bir parçası olan bahçe konusunda, çağlar boyunca kurulan medeniyetlerin kültür ve yaşayış biçimlerinde “ Bahçe ” nin çok önemli bir yer tuttuğu aktarılmıştır. Geçmişten günümüze ulaşan peyzaj sanatının tarih içindeki üslubunun birbirini takip etmesi, insan yaşamına estetik ve işlevsel amaçla renk kattığını bildirmektedir.

ÖZTAN ve SÖZEN (1983), Uluslararası Peyzaj Mimarları Federasyonu ve İngiltere Peyzaj Enstitüsünün ortaklaşa düzenlediği “2000 Yılına Doğru Peyzaj Koruma yada Tahrip mi ?” başlıklı kongrede sunulan “Türkiye’nin Tarihi Peyzaj Özellikleri ve Sorunları” adlı çalışmada ülkemiz açısından “Peyzaj” kavramının ve uygulama şekilleri anlatılmıştır. Bu çalışmada ülkemizin tarihi peyzaj özellikleri ortaya konurken, çözüm yolları ile sonuca ulaşmaya çalışılmıştır.

GÖNCÜ (1988), “Gaziantep” adlı eserinde, ilin ticari yapısını, yıllar itibariyle karşılaştırmalı değerlerini, sosyo-ekonomik yapısını açıklamıştır. Gaziantep’in ekonomik yönden evrelerini gözler önüne sermiştir. Türkiye ekonomisi içerisinde Gaziantep’in konumunu belirten çalışmalarda bulunmuştur.

TEMİZSOY ve Ark., (1988), “Gaziantep Müzeleri” adlı çalışmasında Gaziantep İl sınırları içerisinde bulunan Gaziantep Arkeoloji Müzesi, Hasan Süzer Etnografya Müzesi, Yesemek Açık Hava Müzesi detaylı bir biçimde anlatılmış olup bu müzelerde sergilenen eserler hakkında bilgiler verilmiştir. Bu çalışma fotoğraf, resim ve kartpostallarla desteklenmiştir.

ÖLÇAL (1991), “Gaziantep’in Ekonomik Yaşantısında Dün ve Bugün” adlı eserinde Gaziantep’in ekonomik hayatından geniş bir biçimde bahsetmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarından 90’lı yıllara kadar geçen zaman dilimi içerisinde konumu itibariyle ekonomik yönden her zaman aktif bir rol oynayan Gaziantep’ten ve girişimci iş adamlarından, fabrikalardan, organize sanayi bölgelerinden ve diğer ticaret ve sanayi bölgelerinden bahsetmiştir.

ÇETİN (1994), “ Gaziantep Kenti Açık ve Yeşil Alanları Üzerine Bir Araştırma ” adlı lisans tezinde, kentte mevcut yeşil alanları yerinde gözlemleyerek, Gaziantep’in yeşil alan ihtiyacının belirlenmesi amaçlamıştır. Gaziantep’in mevcut açık ve yeşil alanlarının kullanımları tartışılmış, imar planlarının konuya yaklaşımı incelenmiş ve planlamaya yönelik öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

DEMİR (1996), Tarih öncesinden başlayarak Gaziantep’in tarihini incelemiştir. Anıtlar Kurulunca “sit alanı” olarak kabul edilen bölge içinde bulunan 92 adet Gaziantep evi ile hanların mimari yapısı, röleve, plan fotoğraflarla yerinde incelemiştir.

ANONYMOUS (1997 a), “Rakamlarla Gaziantep” adlı rehber Gaziantep Ticaret Odası tarafından hazırlanmış olup, piyasa araştırmaları, ilgili firma ve kurum yetkililerinin bilgileri sonucu güncel bilgilerle Türkçe-İngilizce olarak sunulmuştur. Bu rehber içinde rakamlarla Gaziantep’in potansiyel boyutları ve Gaziantep’le ilgili her konuda güncel bilgiler verilmiştir. Gaziantep’in coğrafi konumundan demografik boyutlarına, kültür ve eğitiminden turizm potansiyeline, sanayi ve ticaretinden belediyeçilik hizmetleri ve yerel kamu yatırımlarına kadar geniş alanda bilgilere yer verilmiştir.

GÖĞÜŞ (1997 b), “İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep” adlı eserinde Gaziantep’in coğrafi konumunu, ilk çağlardan günümüze kadar olan tarihini, kurtuluş savaşını, Antep savunmasını, halk kahramanlarını, şehit ve gazileri, kronolojik sıra ile Antep’i yönetenleri, valileri, belediye başkanlarını tanıtmıştır. Eserde Gaziantep’in tarihi ve turistik yerleri, camileri, han ve hamamları, mahalle ve semtleri detaylı bir şekilde anlatmıştır. Ayrıca Gaziantep’e özgü yemeklerden, tatlılardan yerel atasözlerinden, destanlardan, halk türkülerinden de bahsedilmiştir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

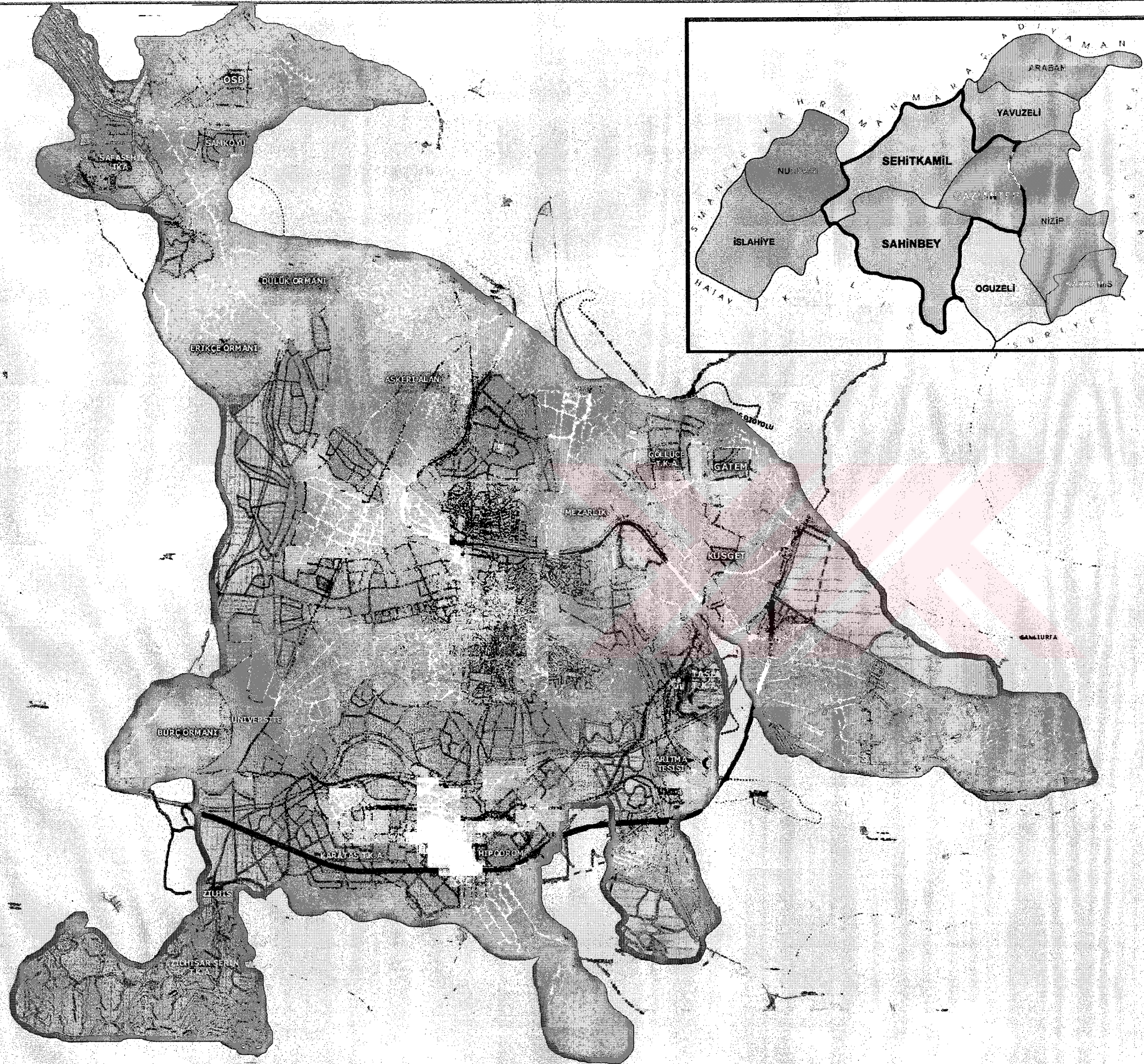
3.1. Materyal

Gaziantep kent merkezi esas tutulmak üzere genel olarak Gaziantep merkezi ve merkez ilçeleri olan Şehitkamil ve Şahinbey olarak saptanmıştır (Şekil 3.1). Gaziantep ili, Akdeniz ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin birleştiği noktada yer alır. Suriye'ye komşu bir sınır ili olan Gaziantep'in büyük bir bölümü Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin batı kesiminde, bir bölümü de Akdeniz bölgesinin doğusundadır. Doğuda Şanlıurfa'nın Birecik ve Halfeti, Kuzeydoğuda Adıyaman'ın Besni, kuzeyde Kahramanmaraş'ın Pazarcık, Batıda ise Osmaniye'nin Bahçe ve güneybatısı Hatay'ın Hassa ilçesi, güneyi ise Kilis il sınırlarıyla çevrilidir. Gaziantep toprakları 38° 28' ve 38° 01' doğu boylamlarıyla, 36° 38' ve 37° 32' kuzey enlemleri arasında bulunmaktadır. 6216 km²'lik alanıyla Türkiye topraklarının yaklaşık %1'ini kaplar. İl merkezinin denizden yüksekliği 850 m olmakla birlikte, il sınırları içindeki alanlar 250 ile 1250 m rakımları arasındadır. Yüzey alanının yaklaşık %52'sini dağlar, %27'sini ise ovalar kaplamaktadır (Anonymous,1998 a).

Araştırma alanının seçiminde; ülke geneline paralel olarak yörede tarihi ve doğal koruma alanlarının bulunması ve bu alanların başta sanayi ve yerleşim olmak üzere diğer kullanımlardan olumsuz etkilenmesi, ilin geçiş bölgesinde olması nedeniyle merkezi bir konumda olması, bölge için çeşitli rekreasyonel aktivitelere özellikle tarihi değerler açısından olanak vermesi ile ilin potansiyelinden yeterince yararlanılamaması temel etmenler olarak değerlendirilmiştir.

Araştırma alanında ekolojik verilerin analizi için Harita Genel Müdürlüğü'nün hazırladığı 1984 tarihli 1/25000 ve 1/100 000 ölçekli standart topoğrafik haritalar kullanılmıştır.

Ekolojik verilerin analizi için Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Planlama Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan 1 / 50 000 ve 1 / 100 000 ölçekli Nazım İmar Planları kullanılmıştır.

TARİHSEL AÇIDAN GAZİANTEP'İN KENTSEL GELİŞİMİ

- ARAŞTIRMA ALANININ SINIRLARI**
- ARAZİ KULLANIM KENTSEL VE KIRSAL KONUT ALANLARI**
- MESKUN**
- SEK YÖĞÜNLÜKTA
ORTA YÖĞÜNLÜKTA
SEVREK YÖĞÜNLÜKTA
- İNİKİSAR (OBLİSİVE ALANLARI)**
- SEK YÖĞÜNLÜKTA
ORTA YÖĞÜNLÜKTA
SEVREK YÖĞÜNLÜKTA
ÇOK SEVREK YÖĞÜNLÜKTA
- TİCARET VE YÖNETİM MERKEZLERİ**
- MERKEZİ İS ALANLARI
İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ DERECE MERKEZLER
TOPTAN TİCARET ALANLARI
BÜYÜK ALAN GEREKTİREN KURUMSAL ALANLAR
- SANAYİ BÖLGELERİ**
- ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ
SANAYİ BÖLGESİ
KÜÇÜK SANAYİ SİTELERİ
DEPOLAMA
- BÜYÜK VE AÇIK ALAN KULLANIMLARI**
- BÜYÜK VE KENTSEL YEŞİL ALANLAR
KENTSEL VE BÖLGESEL BÜYÜK SPOR ALANLARI
ÜNİVERSİTE KAMPUS ALANLARI
SAĞLIK TESİSLERİ
ESTETİK SİTELERİ
- TARİHİ ALANLARI**
- TARİHİSAL NİTELİĞE KORUNACAK ALANLAR
TARİHİSAL NİTELİĞE KORUNACAK ÖZEL MİHİSAL ALANLARI (NARENİYE ZEYTİNLİ)
- ORMAN**
- ORMAN
AĞAÇLANDIRILACAK ALANLAR
- KENTSEL TEKNİK ALTYAPI**
- ULASIM**
- KARAYOLLARI
- 50 1. DERECE OTOMOBİL YOLLARI
30 2. DERECE OTOMOBİL YOLLARI
15 3. DERECE OTOMOBİL YOLLARI
5 YAYA YOLLARI

ÖLÇEK 1/100 000

ŞEKİL

3.1

ARAŞTIRMA

ALANI

Jeolojik yapı ile ilgili veriler, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü (M.T.A.) tarafından hazırlanmış olan 1/500 000 ölçekli Türkiye Jeoloji Haritası, Gaziantep paftasından elde edilmiştir. Araştırma alanının genel hidrolojik yapısı D.S.İ.'den alınan bilgi ve kaynaklardan yararlanılarak ortaya konulmuştur. Alanın toprak özelliklerine ilişkin bilgiler, Toprak-Su Genel Müdürlüğü'nce hazırlanan, 1972 tarihli ve 1/100 000 ölçekli toprak haritalarından sağlanmıştır. Alanın İklim özelliklerinin belirlenmesi amacıyla Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün Gaziantep iklim istasyonunun uzun yıllar ortalamaları ile verilerinden yararlanılmıştır. Alanın tarımsal yapısının belirlenmesinde Gaziantep Tarım İl Müdürlüğü ve araştırma alanı içerisindeki Tarım ilçe Müdürlükleri kayıtları kullanılmıştır. Orman varlığının saptanması sırasında Orman Genel Müdürlüğü, Gaziantep Bölge Müdürlüğü ile Gaziantep İşletme Müdürlüğünden sağlanan veriler ile bunlara ilişkin amenajman raporları kullanılmıştır. Nüfus ve sosyo-ekonomik yapıya ilişkin veriler Devlet İstatistik Enstitüsü, Gaziantep Valiliği, ilçelerin kaymakamlık ve belediyelerinden sağlanmıştır. Kentin tarihi gelişimini ortaya koyabilmek için özel ve resmi, eski ve yeni yazılı farklı kaynaklardan yararlanılmıştır. Doğal bitki örtüsü ve fauna ile ilgili bilgiler bu konuda yapılan çalışmalardan bir araya getirilmiştir.

3.2. Metod

Potansiyel alan kullanımlarının saptanmasında Mc HARG (1969) ve KÖSEOĞLU (1982) tarafından açıklanan AMMER ve BENTS (1974)'in geliştirmiş oldukları peyzaj değerlendirme yöntemlerinin araştırmanın amacına uygun olarak birleştirilmesi ile elde edilen bir yöntem kullanılmıştır. Bu yöntemler, alanın doğal potansiyelinin kapsamlı olarak envanterinin çıkarılması ve elde edilen verilere göre ekolojik yapılara uygun alan kullanımlarının saptanması esasına dayanmaktadır.

Potansiyel kullanımlar arasında karar verme ve bunun optimal alan kullanım planına yansıtılmasında LYLE (1985)'in önerdiği alan kullanımlarında öncelik sıralamasından yararlanılarak, doğal yapının kullanımı ve sürdürülebilir kullanımı, alanın geçmişteki kullanımları ve günümüzde alanda yaşayanların gereksinimlerinin dikkate alınması gerekliliğinden yola çıkılarak özgün bir yaklaşım oluşturulmuştur (Sahillioğlu, 1996).

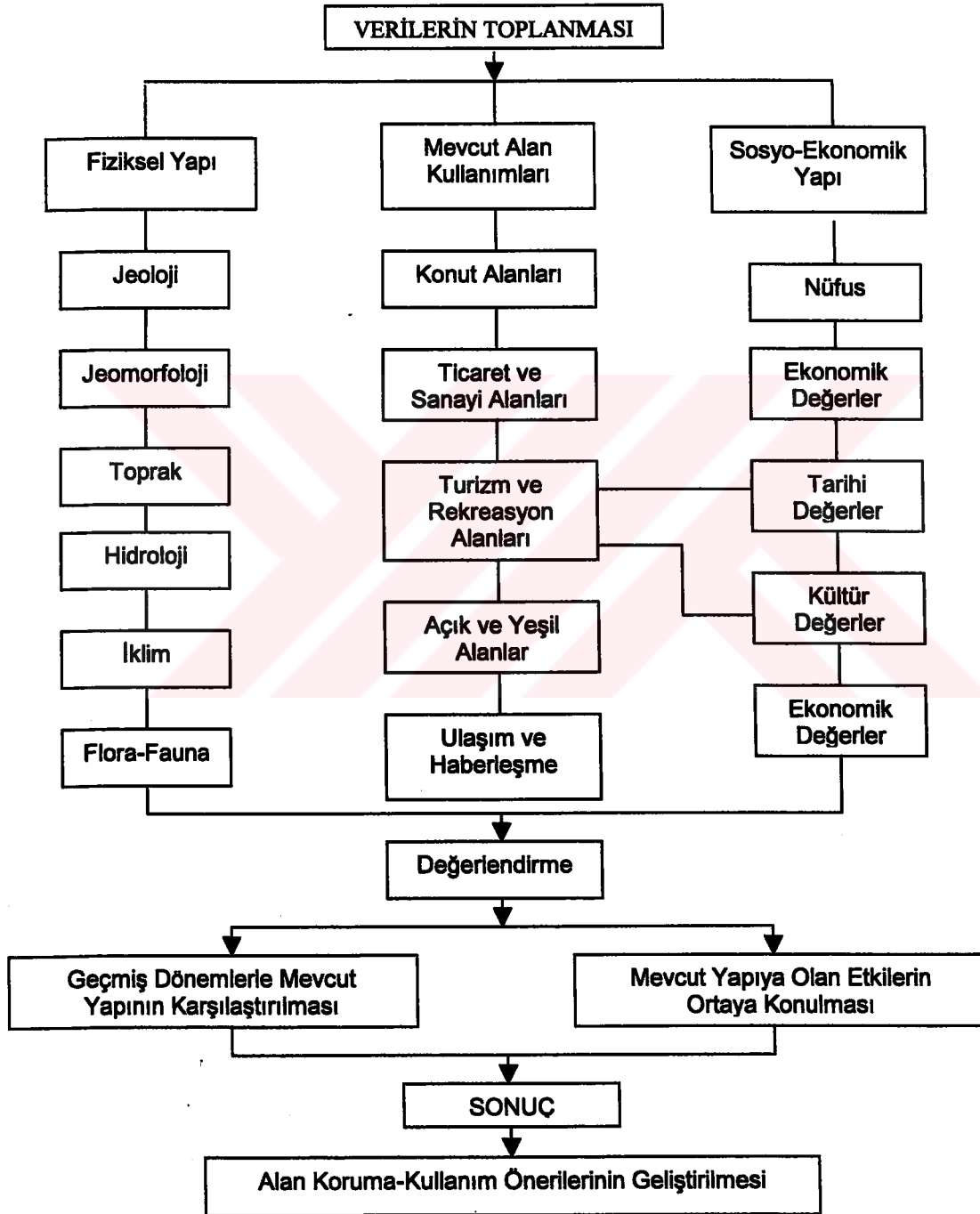
Çalışma Şekil 3.2.'de görüldüğü gibi üç aşamada yürütülmüştür. İlk aşamada Gaziantep İli ile ilgili geçmişte ve günümüzde hazırlanmış kaynaklardan yararlanılarak veriler biraraya getirilmiştir.

Elde edilen veriler, kentin fiziksel ve sosyo-kültürel gelişmesine göre gruplandırılmış standart plan ve haritalarla takdim edilmiştir. Yapısal gelişim sürecini temsil eden mevcut ve literatür taramaları sonucu elde edilen farklı kullanımlara ilişkin detaylar, harita ve fotoğraf şeklinde sunulmuştur.

Çalışmanın ikinci aşaması, değerlendirme aşamasıdır. Bu aşamada geçmiş dönemlerdeki gelişmeler ile günümüzdeki etkin fiziksel yapının karşılaştırılması yapılarak, bunun sosyo-kültürel yapıya nasıl yansıdığını gelişmelerin mevcut yapıya etkileri ortaya konulmuştur.

İkinci aşamada, elde edilen veriler, 1/100 000 ölçekli topoğrafik harita üzerine ayrı ayrı aktarılmıştır. Bu ölçeğin ve orijinal haritanın kullanılmasının nedeni, araştırma alanının büyüklüğü, çalışma kapsamı ve alanın günümüzdeki kullanımları ile doğal potansiyel arasındaki çelişkinin açık olarak görülmesinin sağlanmasıdır.

Sonuçta tarihsel ve kültürel mirasın günümüze yansıma ve günümüz koşullarındaki gelişme ve koruma durumları göz önüne alınarak içinde bulunduğu çevre ve sonradan gelişen çevreyle bütünleştirici sosyal, ekonomik ve kültürel işlevleri içeren, yaşamını sürdüren canlı bir koruma alanı ile ilgili öneriler geliştirilmiştir.

Şekil 3.2. Çalışmada İzlenen Yöntemin Akış Şeması.

4.ARAŞTIRMA BULGULARI**4.1. Araştırma Alanının Fiziksel Yapısı****4.1.1. Jeoformoloji ve Jeoloji**

Gaziantep ilinde çoğunlukla dalgalı ve engebeli araziler yaygındır. İlin dağlık kısımlarından olan ve güneyde Hatay ve Osmaniye sınırını oluşturan Amanos (Nur) Dağları yer almaktadır. Burada tepeler 1527 m 'ye kadar yükselmektedir. İlin diğer dağlık kısmı ise bir yandan Nur Dağlarına paralel İslahiye ve Kilis ilçeleri arasında Güneyde Suriye'den başlayıp Kuzeyde Kahramanmaraş ve Adıyaman sınırı boyunca, Doğuda Fırat nehrine kadar uzanmaktadır. Buradaki tepelerin yükseklikleri Güneyde Suriye sınırından kuzeye doğru Dormik Dağı 1250 m., İlkiz Dağı 1200 m., Kas Dağı 1250 m., Sarıkaya Dağı 1250 m. ve Gülecik Dağı 1400 m. 'dir. Araban ile Yavuzeli arasındaki Karadağı ise 950 m yüksekliğe ulaşmaktadır. Nur dağları ile arasında kalan bölgede taban arazileri yayılmıştır. Doğu kısmında bu dağlardan doğup Fırat nehrine boşalan Karasu ve Merziman çayı boyunca vadi tabanı ve etek araziler göze çarpmaktadır. Gaziantep ilinin geriye kalan Güney ve Güneydoğusundaki dalgalı ondüleli arazi,lerin yanında Barak ovası olarak ta anılan Doğuda Fırat nehri Güneyde Suriye sınırı boyunca düz ve hafif meyilli taban araziler yayılmış durumdadır (Anonymous, 1999 b).

Araştırma alanı sınırları içinde ise topografik yapı (Şekil 4.1)'de görüldüğü gibidir.Gaziantep yöresindeki birimler; ultrabazik kayalar, peridotit, dunit, gabro ve piroksenitler ile temsil olunan birim mesozoikteki hareketler sonucu oluşmuştur. Bu yapı Musabeyli civarında ve kuzeye doğru Afrin vadisinde görülür.Paleosen-alt eosen yaşlı geniş yayılım gösteren gri-beyaz ve beyaz renkli tebeşirli marn, kilitaşı ve kalkerleri altında yer alır. Afrin vadisinde, Polateli ve Nizip civarında geniş mostralari görülür.Orta eosen kalkerleri 200-300 m. kalınlıkta, orejenikzon fasiyesini doruran magmatizmadan ve tektonizmadan sonra ve transgresif oduklarından fliš serilerini açısai diskordansla örtmekte ve buralarda kırmızı çimentolu taban koglomerasi ile başlamaktadır. Genellikle kalkerler ile temsil olunur.

TARİHSEL AÇIDAN GAZİANTEP'İN KENTSEL GELİŞİMİ

- 10

10 - 15

15 - 20

20 VE FAZLASI

ÖLÇEK : 1 / 100 000

ŞEKİL

4.1

JEOMORFOLOJİ

HARİTASI

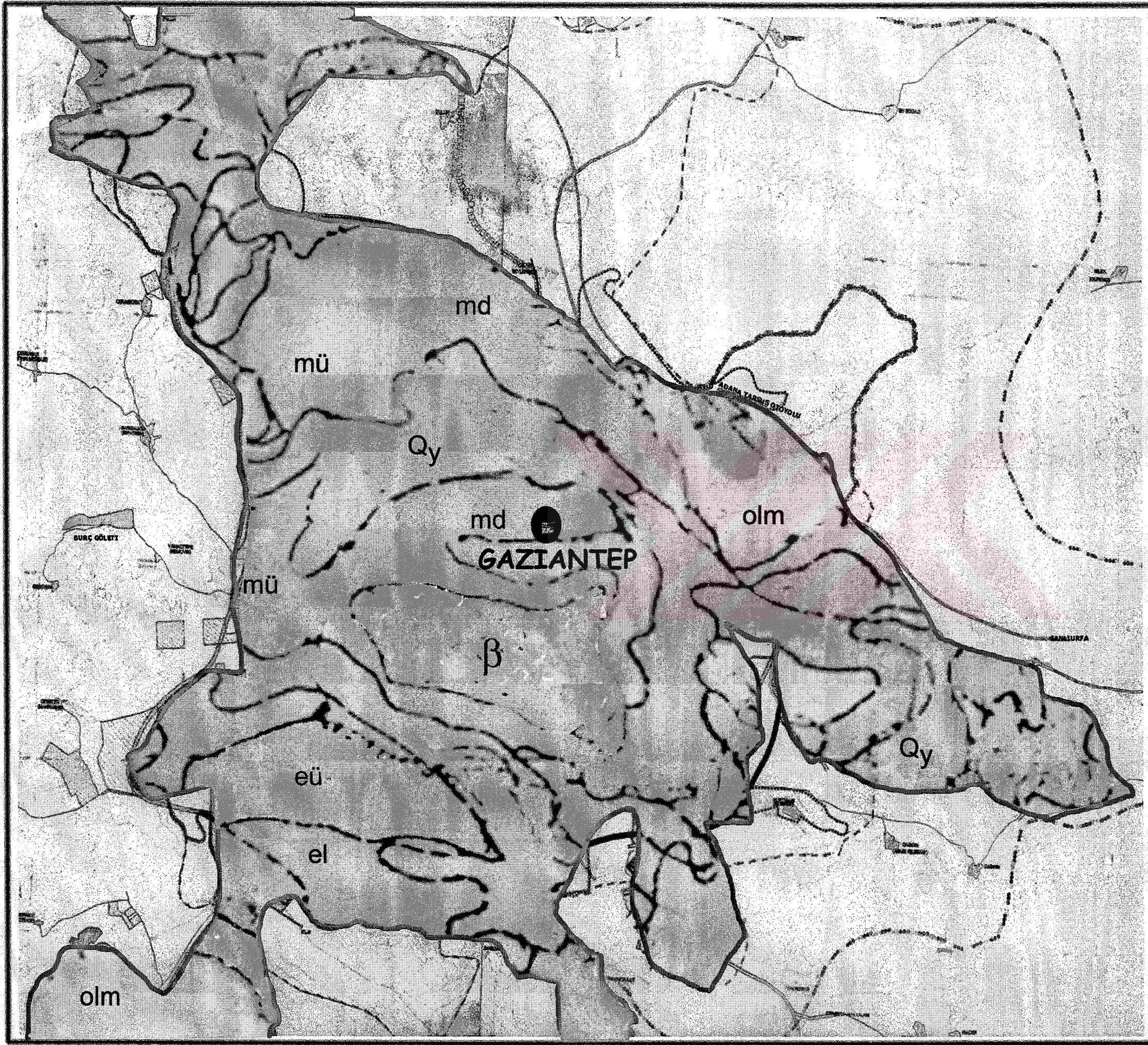
Gaziantep'in güneybatısında mostra veren üst oosen tebeşirli serilerinin kalınlıkları 200 m. olup, konkordan olarak 200 m. kalınlıkta tebeşirli sarımsı renkli oligosen serileri örterler. Oligosen sonunda Gaziantep platosunun büyük bir kısmı su üstünde bulunmakta, miocene başında dezin Afrin vadisinde Gaziantep yakınlarına kadar ilerlemiştir. Miosen başında büyük çöküntüler oluşarak miocene dezini Amanoslari bir ada şeklinde sarmıştır. Alt miocende karasal karakterini kazanarak resifal kalkerler oluşmuştur. Orta ve üst miocende ise iç derin deniz fasiyesli marn ve kumtaşı ardışıklı sedimentler çökelmiştir.

Bölgede miocene sonu oluşan büyük çöküntüler ile ilgili olan faylarda magmatizma etkileri, bazik bazalt lavlarının çökmesi ile olmuştur. Gaziantep platosunda geniş yayılım gösteren bazaltlar İslahiye ve Afrin çevresinde yer yer yeşil kayalar örtmüştür durumdadır (Anonymous, 1994).

Gaziantep ve civarında yüzeylenen birimleri dört grupta sınıflandırabiliriz. Bunların yaşları oligosen-miyosen arasındadır (Şekil 4.2). Kent içindeki oluşumlar içinde miocene oluşumlar yaygındır. Ayrıca eosen oluşumlar da kent güneyinde yer alır. Kentin merkezi kısmında bazaltik ve alüvyonal oluşumlar da bulunmaktadır.

Gaziantep Formasyonu : Birim killi kireç taşı, kireç taşı ve tebeşirden oluşmaktadır. Formasyonun en tipik yüzeylemelerinin görüldüğü ve tanımının yapıldığı yer Gaziantep ili dolayındır. Killi kireç taşı,tebeşirli kireç taşı ve kireç taşıdan oluşan bu formasyon yumuşak topoğrafya gösteren killi kireç taşı ve tebeşirli kireç taşı şeklinde görülmektedir. Bazı yerlerde ise bu killi ve tebeşirli kireç taşları yerine kalın tabakalı kireç taşları gözlenmektedir. Killi kireç taşları beyazımsı gri, krem, kirli sarı renkli, gevşek ince orta tabakalı yer yer marn ara katkılı çok az çört ve tebeşirli düzeyler içermektedir. Gaziantep formasyonu yanal ve dikey olarak, fasiyes değişimleri göstermektedir. Güneyden kuzeye gidildikçe derin su ortamından, çalkantılı, sığ su ortamında çökelen kaya türleri izlenmektedir.

Fırat formasyonu : Birim yer yer resifal karakterli kireç taşlarından oluşmaktadır. Fırat formasyonu özellikle Gaziantep'ten Kahramanmaraş'a, Yavuzeli'ne, Şanlıurfa'ya ve Kilis'e giden karayollarının geçtiği güzergahlar boyunca yoğun olduğu görülmektedir. Formasyon altta krem, beyazımsı, kirli sarı

**TARİHSEL AÇIDAN
GAZİANTEP'İN
KENTSEL GELİŞİMİ**

- Qy Halosen Yeni Alüvyon
- md Miosen Denizel Ayrılmamış
- mü Üst Miosen
- olm Oligo - Miosen Denizel
- eü Üst Eosen
- el Orta Eosen Lütesiyen
- β Bazalt Oderit

ÖLÇEK 1/100 000

ŞEKİL

4.2

**JEOLojİK
YAPı
HARİTASI**

renkte, orta-kalın tabakalı yer yer tabakasız kireç taşı ile başlamakta, bunların üzerine kirli sarı renkte, orta-kalın tabakalı, bol çört yumruk ve bol fosil kavkılı kireç taşı gelmektedir. En üst bölümünü ise beyazımsı krem ve kirli sarı renkte, kalın -çok kalın tabakalı, az çört yumrulu, bol ekinit, ostrea, gastropod ve lamelli biyoklastik kireçtaşlarından oluşmaktadır. Kireç taşları genellikle çatlaklı ve çatlakları kalsit dolguludur. Formasyonu oluşturan kireç taşları yanal ve dikey olarak fosiyes değişikliği göstermeden her yerde aynı özellikte gözlenilir.

Yavuzeli Bazaltı : Bazalt lavından oluşmuştur. Kırmızımsı koyu kahve, koyu gri ve siyahımsı renkli, tabakasız, gözenekli, gözenekler arası kalsit dolgulu genel olarak lav akıntısından oluşmuştur. Genellikle geniş yüzeylenmesine karşın, oldukça az kalınlıklar sunmaktadır. Kalınlığı 0-50 m. arasında değişmektedir. Yavuzeli bazaltı tek düze özellik göstermektedir. Ancak az çok yerlerde aglomera ve tuf yüzeylemeleri görülmektedir.

Alüvyon : Genellikle nehirlerin eski yataklarında ve yüksek tepelerle çevrili ovalarla geniş yüzeylemeler göstermektedir. Gevşek tutturulmuş çakıl, kum ve çamurdan oluşan bu yüzlek birikintileri tarım yapılmakta veya kum çakıl deposu olarak kullanılmaktadır.

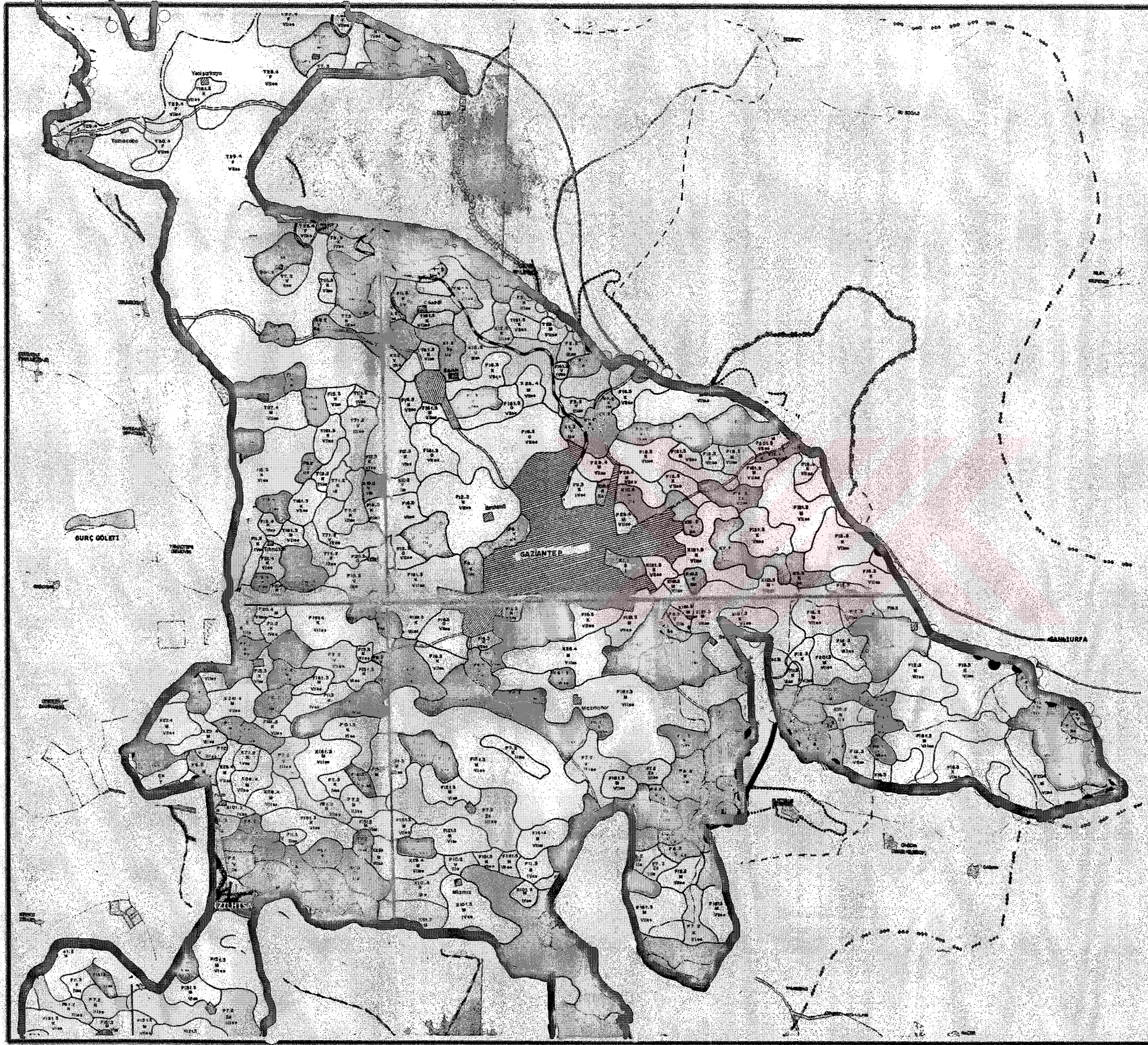
Gaziantep yöresindeki tektonik özellikler, genel hatlarıyla Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki tektonik özellikleri yansıtmakta ve kabaca Üst Kretase Tektoniği, Orta Miyosen Tektoniği ve Günümüz Tektoniği olarak 3 safhada incelenebilir;

Metamorfizma ve Magmatizma : Gaziantep ili ve civarında bu tür oluşumlar görülmemektedir. Yalnız Yavuzeli bazaltı olarak adlandırılan volkanik oluşumlar yer almaktadır (Anonymous, 1998 a).

4.1.2. Toprak

4.1.2.1. Genel Yapı

İklim, topoğrafya ve ana madde farklılıkları nedeniyle zamana bağlı olarak Gaziantep'te çeşitli büyük toprak grupları oluşmuştur (Anonymous, 1990) . Büyük toprak gruplarının yanı sıra toprak örtüsünden yoksun bazı arazi tipleri de alanda görülmektedir (Şekil 4.3). Ek I'de ilin toprak yapısı erozyon durumu ve diğer özellikleri ile daha detaylı olarak verilmiştir.

**TARİHSEL AÇIDAN
GAZİANTEP'İN
KENTSEL GELİŞİMİ**

- 1. Derecede Önemli
Tarım Arazileri
- 2. Derecede Önemli
Tarım Arazileri
- 3. Derecede Önemli
Tarım Arazileri
- Diğer Araziler

ÖLÇEK 1/100 000

ŞEKİL

4.3

**TOPRAK
YETENEK
HARİTASI**

Aluviyal Topraklar: Yüzey sularının tabanlarında veya etkili olduğu sahalarda akarsular tarafından taşınarak yığılmış bulunan genç sedimentler üzerinde yer alan; düz, düze yakın eğime sahip topraklardır.

Gaziantep'te Gavur Gölü civarında ve Fırat Nehri boyunca cep araziler şeklinde yer alır. Toplam alanları 13.438 hektardır. Bunun 12.324 hektarı I. Sınıf, 1114 hektarı yetersiz drenajlı ve kaba bünyeli olup II. Sınıftır.

Kolüvyal Topraklar : Genellikle dik eğimlerin eteklerinde ve vadi ağzlarında yer alırlar. Yer çekimi, toprak kayması, yüzey akışı ve yan derelerle taşınarak biriken materyaller üzerinde oluşmuş topraklardır.

Kolüvyal topraklar 131.662 ha.'lık bir sahaya yayılmış olup, il yüzölçümünün %17.2'sini kaplamaktadır.

Organik Topraklar : Profilinde yüksek derecede organik madde muhtevasına sahip olan topraklardır. Karakteristik özelliği hava ile temasta kahverengiye dönüşmesidir. Gavur gölü civarında yer alan bu grup toprakların drenajları bozuktur. Taban suyunun 40-50 cm. de olması arzu edilir. Taban suyu daha aşağılara düşürülecek olursa toprağın hava ile temasında, ayrışma sonucu yanma olayı meydana gelmektedir. Taban suyunun kontrolü, iklim ve sulama suyu da dikkate alınırsa çok iyi sebzeçilik ziraatı yapılacak arazilerdir. Gaziantep ilinde sadece İslahiye ilçesinde yer almakta olup 2260 hektar yüzölçümüne sahiptir.

Kahverengi Orman Toprakları : Bu tür topraklar kireççe zengin ana madde üzerinde oluşur. Bu topraklar genellikle geniş yapraklı orman örtüsü altında oluşur. Toprakların drenajı iyidir. Çoğunlukla orman veya otlak olarak kullanılmaktadır. Tarıma alınmış olanlarda temel ve bölgesel ürünler yetiştirilmektedir. Verimleri yüksektir. Gaziantep'te 8499 ha.'lık alanda yayılım göstermektedir.

Kirecsiz Kahverengi Orman Toprakları : A (B) C profili olan bu toprakların A horizonu iyi oluşmuştur ve gözenekli bir yapıya sahiptir. B horizonu, eğer varsa, zayıf gelişme gösterir. Kahverengi veya koyu kahverengi ve granüler veya yuvarlak köşeli blok yapıdadır. Bu horizonta kil birikimi yok veya çok azdır. Horizon sınırları geçişli veya tedricidir.

Kirecsiz Kahverengi Orman Toprakları : Genellikle yaprağını döken orman örtüsü altında oluşur. Gaziantep'in güneybatı ve batı kısmında olan bu topraklar 83.291 ha.'lık bir alan kaplamaktadır. Büyük bölümü orman, funda ve mera görünümündedir.

Kırmızı Akdeniz Toprakları : Akdeniz iklim bölgesindeki kireç kayası üzerinde 600 mm veya daha fazla yağış altında teşekkül eden koyu kırmızı renkli topraklardır. Bazı hallerde kalkersiz ana madde üzerinde de oluşabilirler. Ana madde sert kalker, esas olarak kireç taşı, dolomit, kalkerli kumtaşı, kalkerli kum ve çakıl, kısmen de kil taşı ve volkanik kayalardır. 51.058 hektarlık yüzölçümü ile il yüzölçümünün % 6.7'sini oluşturmaktadır. 24.677 hektarla % 48'lik bölümü fundalık olan Kırmızı Akdeniz topraklarına aittir.

Kırmızı - Kahverengi Akdeniz Toprakları : Bu topraklar esas itibariyle Kırmızı Akdeniz ve Kahverengi Akdeniz topraklarının karışık halidir. Tabii vejetasyon ot, makiler ve muhtelif orman ağaçlarıdır. Ana madde esas olarak sert kalker, ayrıca hafif dağlık bölgelerde granit, kil taşı, kum taşı, kristal kayalar, filiş, kireç taşı Gaziantep'te 8412 ha.'lık bir alanı kapsar.

Kahverengi Topraklar : Yıllık 250-400 mm. yağış alan sahalarda teşekkül ettiğinden CaCO birikmesi siorezem topraklardan daha derinde görülür. Bu topraklar yazın uzun periyodlar kuru kalır ve bu periyodlarda kimyasal ve biyolojik etkinlikler yavaştır. Serin veya soğuk kışlı yağışların sıcak mevsimine isabet ettiği semiarid iklimde bulunur.

Gaziantep'te 25.331 ha.'lık alan kaplar. Bunun % 64'ü Nizip ilçesinde yer almaktadır. Kahverengi topraklarının 3/4 'ünde nadaslı kuru tarım yapılmaktadır.

Kirecsiz Kahverengi Topraklar : Kirecsiz kahverengi topraklar asit ana madde üzerinde olduğu kadar, kireç taşı üzerinde olduğu kadar, kireç taşı üzerinde de oluşabilir. Doğal bitki örtüsü çalı ve otlar ile yaprağını döken ormandır. Doğal drenajları iyidir.

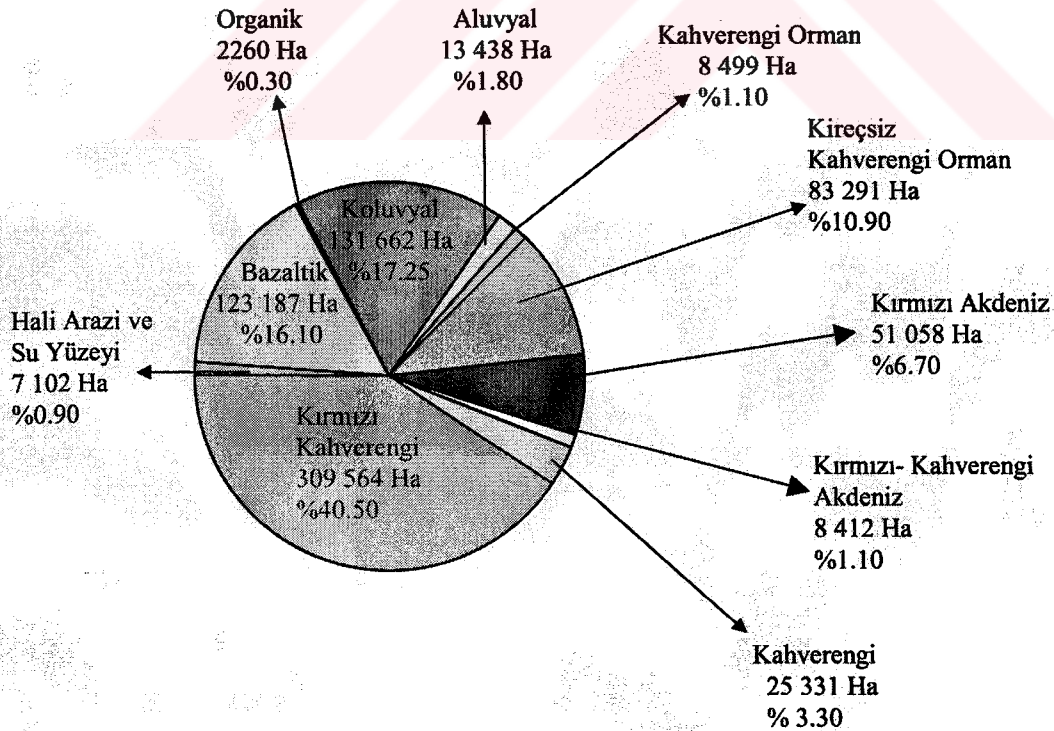
Bu topraklar ilde geniş bir alan kaplamamaktadır. Sadece 336 ha.'lık bir alan İslahiye ilçesinde yer almaktadır.

Kırmızı Kahverengi Topraklar : Bu topraklar Gaziantep ilinde en yaygın olarak bulunmakta olup il yüzölçümünün % 40.50'sini kapsamaktadır. 309.564 ha'lık bir alanda yayılım göstermektedir. İlin doğu ve kuzeydoğu bölgesinde yaygındır.

Merkez, Araban, Nizip ve Yavuzeli ilçelerindeki yüzölçümünün %50'sinden fazlasını bu gruptaki topraklar oluşturmaktadır. Yarisının VII. sınıf arazi özelliği gösterdiği bu toprakların 7.569 ha'sı mera örtüsü altında bulunmaktadır.

Bazaltik Topraklar : Bazaltik topraklar çok kere kirecsizdir. Organik madde muhtevaları oldukça azdır. Su tutma kapasiteleri yüksek olan bu toprakların diğer fiziksel karakterleri pek iyi olmadığından verimliliği düşüktür. Sulu ve kuru şartlarda meyve bahçesi ve tarla bitkileri yetiştiriciliği yapılabilir. Kesin sürüm isteyen kullanmalarda taşlardan temizlenmesi gerekmektedir.

123.187 ha.'lık bir alanda Kırmızı kahverengi ve koluvyal topraklardan sonra 3. sırada yer almaktadır. İlin güney kısımlarında rastlanmakla birlikte bütün ilçeler bu gruptaki topraklara sahiptir. Taşlı arazi ıslahı projesinin hemen hemen tamamı bu grup topraklara ait araziler üzerinde uygulanmaktadır (Şekil 4.4).

Şekil 4.4. Gaziantep ilinde Büyük Toprak Gruplarına Göre Dağılım (Anonymous, 1999 b)

Toprağın Kullanma Durumu :

Kullanma kabiliyet sınıfları 8 adet olup toprak zarar ve sınırlandırmaları I. sınıftan VIII.sınıfa doğru giderek artmaktadır.İlk dört sınıf arazi, iyi bir toprak idaresi altında bölgeye adapte olmuş kültür bitkileri ile orman, mera ve çayır bitkilerini iyi bir şekilde yetiştirme yeteneğine sahiptir. V, VI ve VII. sınıflar adapte olmuş bitkilerin yetişmesine elverişlidir. Bunlardan V. ve VI. sınıflarda, toprak ve su koruma önlemleri alındığı takdirde bazı özel bitkiler de yetiştirilebilir. VII. sınıf arazilerde çok etkin ve pahalı ıslah çalışmaları ile ürün alınabilirse de mevcut piyasa koşullarında elde edilecek ürün yatırım harcamalarını karşılayamaz.

SINIF I : Topografyaları hemen hemen düzdür. Su ve rüzgar erozyonu zararı yok veya çok azdır. Toprak derinliği fazla, drenajları iyidir. Tuzluluk, sodiklik ve taşlılık gibi sorunları yoktur. Su tutma kapasiteleri yüksek ve verimlilikleri iyidir veya gübrelemeye iyi cevap verirler.

Gaziantep ili içerisinde I. Sınıf toprakların toplam alanları 72.348 ha. olup, il yüzölçümünün %9.4 'ünü teşkil etmektedir. En çok yayılım 29.969 hektarla İslahiye de görülmektedir.

SINIF II :Bu topraklar kültür bitkileri, çayır-mera ve orman için kullanılabilir. Bu sınıftaki topraklar çiftçiye bitki seçimi ve amenajman uygulamaları bakımından I. sınıftakinden daha az serbestlik sağlar. Bunlar aynı zamanda özel toprak koruyucu bitki yetiştirme sistemleri, toprak koruma uygulamaları,su kontrol yapıları veya kültür bitkileri için kullandıklarında uygun işleme yöntemleri gerektirirler.II.sınıf araziler Gaziantep ilinde 125.291 hektar.yüzölçümü ile %16.4'lık bir oran teşkil etmektedir.

SINIF III : Gaziantep ilinde III. sınıf topraklar %9.78'lik bir alan kaplamakta olup yüzölçümleri 74.707 ha.'dır. Daha çok Merkez ilçe, Nizip ve İslahiye ilçelerinde yer almaktadır. Bu sınıftaki toprakların %17.4 Koluvyal, %1.6 Organik, %3.1 Kireçsiz Kahverengi, %5 Kırmızı Akdeniz, %1.4 Kırmızı Kahverengi Akdeniz, %7 Kahverengi, %18.7 Bazaltik topraklar oluşturmaktadır.

SINIF IV : Bu topraklar işlendiklerinde daha dikkatli idare gerektirir ve muhafaza önlemlerini uygulamak ve sürdürmek daha zordur. Bu sınıftaki topraklar da kültür bitkileri, çayır, mera ve orman için kullanılabilir. Sınıf IV'de topraklar bazı

bitkiler için uygundur veya uzun sürede girdilere oranla elde edilen verim düşük olabilir. Gaziantep'te IV. sınıf araziler 83.435 ha. yüzölçümüne ve %10.90'lık bir orana sahiptir. Yoğun olarak Merkez ilçelerde, Nizip ve Oğuzeli ilçelerinde görülmektedir.

SINIF V : Bu sınıftaki topraklar yetiştirilecek bitki cinsini kısıtlayan ve kültür bitkilerinin normal yetişmesini önleyen sınırlandırılmaları sahiptir. Bu topraklar hemen hemen düz ve yaşırlı veya sık sık sel basmalarına uğrar. Bu sınıfa örnekler ; kültür bitkilerinin normal üretimini önleyen sık taşkınlarla maruz taban arazi toprakları, düz, taşlı veya kayalı topraklar ve drenajın kültür bitkileri için elverişli olmadığı, fakat toprakların ot ve ağaç yetişmesine uygun olduğu göllenme alanlarıdır. Gaziantep İlinde V. sınıf araziler yer almamaktadır.

SINIF VI : Bu sınıfa giren toprakların fiziksel koşulları, gerektiğinde tohumlama, kireçleme, gübreleme ve kontur karıkları, drenaj hendekleri, saptırma yapıları ve su dağıtıcıları ile su kontrolü gibi çayır ve mera iyileştirmelerinin uygulanmasını pratik kılar. Gaziantep'te 64.908 ha. ile %8.5'lik bir oran teşkil etmektedir. Bu sınıf araziler Merkez ilçelerde ve Kilis tarafında daha yaygın olarak görülür.

SINIF VII : Bu sınıftaki toprakların fiziksel koşulları tohumlama, kireçleme, gübreleme ve kontur karıkları, hendekler, saptırma yapıları veya su dağıtıcıları ile su kontrolü gibi çayır ve mera iyileştirmelerinin uygulanmasının pratik olmasını önler. Toprak kısıtlamaları, düzeltilmeyen bir veya daha fazla sürekli sınırlandırmadan dolayı VI. sınıftakinden daha şiddetlidir. Sınırlandırmalar şunlardır ; çok dik eğim , erozyon, sık toprak, taşlılık, yaşıllık, tuzluluk veya sodiklik yahut kültür bitkilerinin yetiştirilmesini engelleyen diğer sınırlandırmalar. Araziler uygun bir idare ile otlatma veya orman için güvenle kullanılabilir. VII. sınıf araziler 336.379 ha. yüz ölçümle ilin %44'ünü oluşturmaktadır. En çok Merkez ilçeler, İslahiye, Nizip'te bulunmaktadır.

SINIF VIII : Çok aşınmış araziler, kayalıklar, kumsallar, ırmak yatakları, maden artık yatakları ve diğer çıplak alanlar bu sınıfa girmektedir. Bu sınıf araziler 3848 ha. ile ilin % 50'sini teşkil eder. En fazla yayılımı Nizip İlçesinde görülür. Bu

arazilerin 176 ha. sazlık, bataklık, 1647 ha. ırmak taşkın yatakları, 2025 ha. çıplak kayalık ve molozlardan ibarettir (Anonymous, 1998 a).

Kent merkezindeki topraklar içinde (Şekil 4.3)'te de görüldüğü gibi I. Sınıf alanların oranı çok düşüktür.

4.1.2.2.Toprak Kirliliği

Ülkemiz tarım toprakları, bugün için kendi nüfusunu besleyebilecek miktarda olmakla beraber potansiyel kullanma sınırına varılmıştır. Hızlı nüfus artışına paralel olarak tarımsal ürünlere olan gereksinim de aynı oranda artmaktadır. Artan nüfus gereksinimini karşılayabilmek için tarım topraklarının miktarlarını artırmak söz konusu olmadığına göre tarım alanlarını korumak ve birim alanda elde edilecek üretimi artırmak gerekmektedir. Son yıllarda ülkemiz tarım toprakları gerek amaç dışı kullanımlar ve gerekse diğer nedenlerden dolayı hızla azalmaktadır. Tarımsal amaçla kullanabilecek ve özenle korunması gereken I., II., III. sınıf arazi varlığı 19.345.569 ha.'dır. Gaziantep ilinde kentsel ve sanayi amacıyla yok olan tarım arazisi miktarı 6025 ha.'dır. Tarım dışı arazi olup da tarımda kullanılan alan ise 83.216 ha.'dır. Gaziantep'te amaç dışı kullanımla tarım topraklarının elden çıkması yanında kentsel ve sanayi atıklarının neden olduğu toprak kirliliği dolayısıyla arazilerin verimsiz duruma gelmesi kaygı verici boyutlara ulaşmaktadır. Toprak kirliliğine neden olan kentsel ve sanayi atıklarının önemli oranda sorun olduğu iki bölge mevcuttur. Birincisi Alleben dersi denilen Sacır suyu deresi ile beslenen havzadaki Nurgana, Kurtuluş, Bayramlı, Çaybaşı, Yeşilkent, Oğuzeli sınırını takip eden köylerde sulama yapılan tüm tarım arazileridir. İkincisi ise Başpınar Organize Sanayi Bölgesi'ndeki sanayi atıklarının aktığı Sam suyu deresi ile sulama yapılan Karahöyük, Etebek, Bedirkent, Suboğazı gibi dere kenarında bulunan, Nizip çayı olarak Hancağz barajına kadar olan tarım arazisindeki kirliliğin yoğunlaşmasıdır (Anonymous, 1997 b).

Araştırma alanı içindeki kirlilik su yatağının betonla kaplanması ile engellenmiştir. Günümüzde şehir içinden geçen sudaki kirlilik etmenleri de yok edilmiştir.

4.1.2.3. Arazi Problemleri

Gaziantep İlinde çeşitli tarım şekillerini kısıtlayan bazı problemler mevcuttur. Bunlar; erozyon, toprak sığılığı, taşlılık, kayalık ve drenaj bozukluğudur.

Erozyon : Gaziantep'te en yaygın ve ciddi problemlerden bir tanesini teşkil etmektedir. Su erozyonu düz-düze yakın eğimli, taban araziler hariç hemen her yerde az veya çok kendini göstermektedir. Sazlık-bataklıklar, ırmak, taşkın yatakları ve çıplak kayaların dışında kalan 757.068 hektar arazinin 84.939 ha. (%11.2) hiç erozyona uğramamış veya çok az uğramıştır. Büyük çoğunluğu düz veya hafif eğimli ve derin olan bu toprakların bir kısmı yine aynı eğimlere sahip fakat orta derin, az bir kısmı ise düz, düze yakın ve sığdır. Hiç veya çok az erozyona uğramış toprakların 44.990 hektarı kuru tarım, 30.627 hektarı sulu tarım, 3.730 hektarı bağ bahçe, 2.529 hektarı ise antep fıstığı ve zeytin ağaçları altındadır.

Orta derecede erozyona uğramış topraklar 243.440 ha. ile % 32.2'lik bir oran teşkil etmektedir. Orta erozyon hafif eğimlerden başlayıp çok dik eğimlere kadar kendini göstermektedir. Bu erozyona maruz kalan kuru tarım alanı 147.597 hektardır. 232.82 hektar, %30.6'lık bir oran ile ildeki araziler şiddetli arazilerin etkilerini göstermektedir. Doğal örtünün tahrip edilmesi veya dik ve çok dik eğimli yerlerde hiçbir koruma tedbiri alınmaksızın tarım yapılması sonucu erozyon şiddetlenmiştir. Buralarda toprak az bir kısım hariç sığ veya çok sığdır ve arazi sınıfı çoğunlukla VI. veya VII.'dir. Doğal örtünün iyice tahrip olduğu mera, orman ve fundalıklar ile az bir kısım tarım arazisinde erozyon çok şiddetlidir. Bu kısımlar %26'lık bir oranla 196.589 hektardır. Çok az bir kısmı IV. sınıf arazi özelliği göstermekle birlikte hemen hepsi VI. ve VII. sınıf arazilerdir.

Toprak Sığılığı : Topraklarda bitki köklerinin geliştiği ve besin maddeleri temin ettiği bölgelerin derinliği önemlidir. Bu bölge derin olursa, toprakların bulunduğu iklime adapte olabilen her türlü bitkisini yetiştirmek mümkün olur. Halbuki il topraklarının % 82.8 'i bu derinlikten yoksundur. İlde sadece 130.502 hektar arazi 90 cm. den fazla toprak kalınlığına sahiptir. Bunların % 56.9'u düz-düze yakın eğimlidir. Buralarda erozyon ya yoktur veya hafiftir. Çoğu I. veya II. sınıftır ve kuru yarımda kullanılmaktadır. 114.363 hektar olan orta derin topraklar ilin %15.1'lik alanını

kaplamaktadır. % 93.6'ında orta erozyon hüküm sürmektedir. Bu toprakların 70.163 hektar kuru tarımda kullanılmaktadır.

Sığ ve çok sığ topraklar, 512.203 hektar saha kaplayarak, il içinde önemli bir yekun tutmaktadır. Topraktaki bu sığlığın nedeni , yukarıda da belirtildiği gibi fazla eğim ve şiddetli erozyondur. Sığ topraklar orman, funda ve mera bitkilerinin yetişmesi için yeterli olabilirse de, kültür bitkilerinin su ve besin maddeleri ihtiyacını tam olarak karşılayamadığı için, gelişmesini kısıtlar.

Taşlık- Kayalık : Gaziantep İlinde toprak işlemeye ve bitki gelişmesine zarar verecek derecede taşlık veya kayalık ihtiva eden topraklar 240-643 hektardır. Bu miktar toprakların %31.8'ini oluşturmaktadır. Taşlılık ve Kayalılık hem yüzeyde hem de profilde olabilmektedir. Profilde taşlılık ve kayalılık arttıkça, toprak materyali azalacağından, toprakların su ve bitki besinlerini tutma gücü azalır. Eğer toprak killi ise bu kötü etki nispeten azalabilir. İl içinde taşlılık daha çok hafif, orta, dik ve çok dik eğimlerde, kayalılık ise çoğunlukla çok dik ve sarp eğimlerde görülmektedir. Derin toprakların % 7.4'ü taşlı, orta derin toprakların %15.7'i taşlı, %0.5'i kayalı, sığ toprakların % 29.8'i taşlı, % 0.1'i kayalı, çok sığ toprakların ise %25'i taşlı ve % 22.3'ü kayalıdır. Topraklar orman, funda ve mera örtüsü altında ise taşlılık ve kayalılık problem almayabilir, çünkü buralarda sürüm yapılmamakta ve çevrenin doğal bitkileri mevcut koşullara kendini uydurabilmektedir. Taşlılık ve kayalılığın bu kötü etkisine rağmen erozyonun hızını kesme bakımından olumlu bir yanı da vardır.

Drenaj : Gaziantep İli'nin arazileri Fırat, Hatay suları (Amik) ve Ceyhan havzası olmak üzere üç havzada yer almakta bunların çoğunluğunu Fırat Havzası toprakları oluşturmaktadır. Bu havzanın drenajını Karasu, Kahtın, Merziman deresi, Nizip çayı ve Sacir suyundan alan Fırat nehri sağlamaktadır. İlin güneybatısının drenajı Afrin Sabun ve Karasu vasıtasıyla Asi nehrine, Ceyhan havzasında kalan batı kısımdaki bir kısım arazilerde drenajını küçük derelerle Gavur gölüne boşaltmaktadır. 1085 hektar alanda taban suyunun yılın bir bölümünde bitki gelişmesine zarar verecek kadar yüksek düzeyde bulunduğu yetersiz drenajlı toprakların çoğunluğu İslahiye ilçesinde Hurşitağa Ovasında görülmekle birlikte bunun 170 hektar'lık kısmı ise Nizip İlçesinde Fırat Nehri vadisinde rastlanmaktadır.

İl yüzölçümünün % 0.1'ini teşkil eden bu araziler düz ve derin arazilerin %1.5'ini tamamı aluvyal topraklardan müteşekkil olup bu topraklarında % 8'i demektir. Buralardaki taban suyu, bu arazilerin konumları nedeniyle daha yukarıdaki arazilerden sızma sonucu yükselerek tarımı etkilemektedir. Bu toprakların 1008 hektarı sulu tarım, 58 hektarı bağ-bahçe, 19 hektarı ise yerleşim merkezi haline dönüşmüştür

Araştırma alanımız olan merkez ilçelerde yukarıda sıralanan problemlerin herhangi birinden etkilenmemiş araziler sadece 3353 hektardır ve ilçe yüz ölçümünün % 1.7'ine tekabül etmektedir. İlçe topraklarının %3'ü hafif, %29.5'i orta, %44.5'i şiddetli ve %23'ü çok şiddetli erozyona uğramıştır. Erozyon derecesi bağ, bahçe özel ürün alanlarında daha çok orta ve şiddetli, mera, orman ve fundalıklarda şiddetli ve çok şiddetlidir. İlçede toprakların %78.6'ı sıg veya çok sıgdır. Sıglık en çok kuru tarım, bağ -bahçe, özel ürün, mera, orman ve fundalık arazilerinde kendini göstermektedir. Merkez ilçede 47.169 hektar taşlılık, 10.113 hektarda kayalılık problemi arz eden arazi tespit edilmiştir (Anonymous, 1997 b).

4.1.3. Hidroloji

Evliya Çelebi ve Şemsettin Çelebinin gezi notlarında da belirtildiği gibi, Gaziantep, bağlık, bahçelik, güllük, gülistanlık adeta cenneti andıran çok güzel bir şehir olarak tanımlanmıştı. Yaklaşık 85 bin nüfusu olan Gaziantep'e çevre kaynaklardan gelen su yeterli gelmekteydi. İnsanlar evlerinin bahçelerine açtıkları kuyularla su ihtiyaçlarını giderebilmekteydiler. Antep Savunmasından sonra Cumhuriyet döneminde Gaziantep'in nüfusu hızla artmaya başlamıştır. Artan nüfus su ihtiyacını da beraber getirmiştir. Pancarlı'dan 250 mm'lik borularla getirilen su şebekelerine verilmeye başlanmıştır. Gelen su yetersiz kalınca, suyun getirileceği en yakın kaynak Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesinde sulama amaçlı yapılan Kartalkaya Barajı olarak düşünülmüştür. Baraj Gaziantep'e 53.7 km uzaklıkta ve denizden yüksekliği 560 m'dir. Oysa Gaziantep'in denizden yüksekliği 850 m'dir. Yani suyun pompalarla 350 m yukarıya çıkarılması gerekmektedir. 1967 yılında başlayan proje 1981 yılında tamamlanmıştır.

Gaziantep'in su ihtiyacı şu anda Kartalkaya Barajından Hacıbaba Arıtma Tesisleri arasında 1400 mililitre çapında 53.577 m borulu isale hattından 3 pompa istasyonu ile sağlanmaktadır. 1.5 m³/sn suyun aktığı bu proje, 1. Aşama su temin projesi olup DSİ tarafından 1969 yılından başlayıp 1981 yılında bitirilmiştir.

Kartalkaya'dan 2. Aşama su temini, 1990 yılında kurulan yeni pompaj sistemi ile 2.4 m³/sn suyun şehre gelmesi sağlanmıştır. "3. Aşama Su Temin Projesi" ile kentin 2040 yılına kadar su ihtiyacını karşılamak amacıyla uygulamaya başlanmıştır. DSİ tarafından kuyu açma çalışmaları sürdürülen proje ile 43 km isale hattı ve üç pompa sistemi ile 1.5 m³/sn gelecektir. Böylece Gaziantep'e gelen su miktarı 8.6 m³/sn olacaktır. Gaziantep'in nüfusunun sürekli artması nedeniyle zaman içerisinde bu su da yetmeyebilecek ve Mizmilli-Çöçelli Projesi'nin devreye girmesi gerekecektir. Çataltepe Barajı iki etapta Gaziantep'e su temin edecektir. Göksu ırmağından beslenecek olan barajın bir kısmının suyu cazibe ile Kartalkaya barajına aktarılacak ve barajın sürekli dolu kalması sağlanacaktır (Anonymous, 2001 a).

4.1.3.1. Hidrojeoloji

Gaziantep'te Büyükşehir Belediyesi 11 kuyudan yaklaşık 1m³/sn su elde etmekte ve bu su klorlanarak içme suyu olarak kullanılmaktadır. DSİ'ince belirtilen Gaziantep'teki Yeraltı Su Kaynakları (Çizelge 4.1)'de gösterilmiştir.

Çizelge 4.1. Gaziantep'teki Yeraltı Su Kaynakları (Anonymous, 1998 a)

	İSİM	DEBİ (lt/sn)
1	Desenli Başpınar Kaynağı	40
2	Üçgöz Kaynağı	35
3	Kayabaşı Kaynağı	1-25
4	Göze Kaynağı	12
5	Akpınar Kaynakları	80
6	Burç Karpuzatan Kaynakları	40
7	Kırgöz Kaynağı	60-75
8	Karpuzatan Kaynağı	400
9	Akpınar Çağdın Kaynağı	300
10	Aynafar Kaynağı	350
11	Kerret Kaynakları	210
12	Karaali Pınarı	200
13	Üçdut Kaynakları	175
14	Karapınar Kaynağı	1350

4.1.3.2. Yüzey Hidrolojisi

Yurdumuzdan çıkan sulardan bir bölümü Akdeniz'e ve Basra Körfezine dökülürler. Basra körfezine dökülen Fırat nehrinin, Gaziantep'e sınır uzunluğu 180 km' dir. Fırat üzerine yapılan köprü Gaziantep'i doğuya bağlamaktadır.

Fırat kanalı ile Basra Körfezine dökülen akarsular şunlardır (Şekil 4.5):

1. Karasu : Kızıl dağın eteklerinden çıkar. Araban topraklarını sular, Fırat nehrine dökülür, uzunluğu 60 km' dir.
2. Merzimen Suyu : Karadağ'ın güney eteklerinden çıkarak Yavuzeli'nin doğusundan batıya akar, Merzimen ovasını suladıktan sonra Fırat'a dökülür.
3. Keret Suyu : Nizip ilçesinin Keret köyünden çıkar. Hiyam, Çanakçı, Çağıt, Kertişe köylerini suladıktan sonra Nizip çayına dökülür.
4. Nizip Çayı : Gaziantep'in doğusunda bulunan Arıl köyünden çıkar, Battal, Kefercebel, Cidet, Turlu, Kızılcakent, Akçakent köylerini suladıktan sonra Nizip'in batısındaki Carabulus yakınında Fırat'la birleşir.
5. Orul Suyu : Nizip, Keferbostan çevresinden çıkar, Orul, Mizar, Hiyam köylerini sular ve Fırat'a dökülür.
6. Sacır Suyu : Gaziantep'in 15 km kuzey batısındaki Pancarlı ve Sacır başı denen bölgeden çıkar. Kapalı yollardan şehre gelir, şehrin içme suyunu karşılar. Alleben deresi bu suyun arta kalanıdır. Kavaklık mesire yerinin içerisinden geçerek daha aşağıdaki kaynak sularıyla birleşerek genişler ve Nurgana, Bebirge köylerini geçtikten sonra Çağdın köyündeki büyük pınarın suyuna karışır.

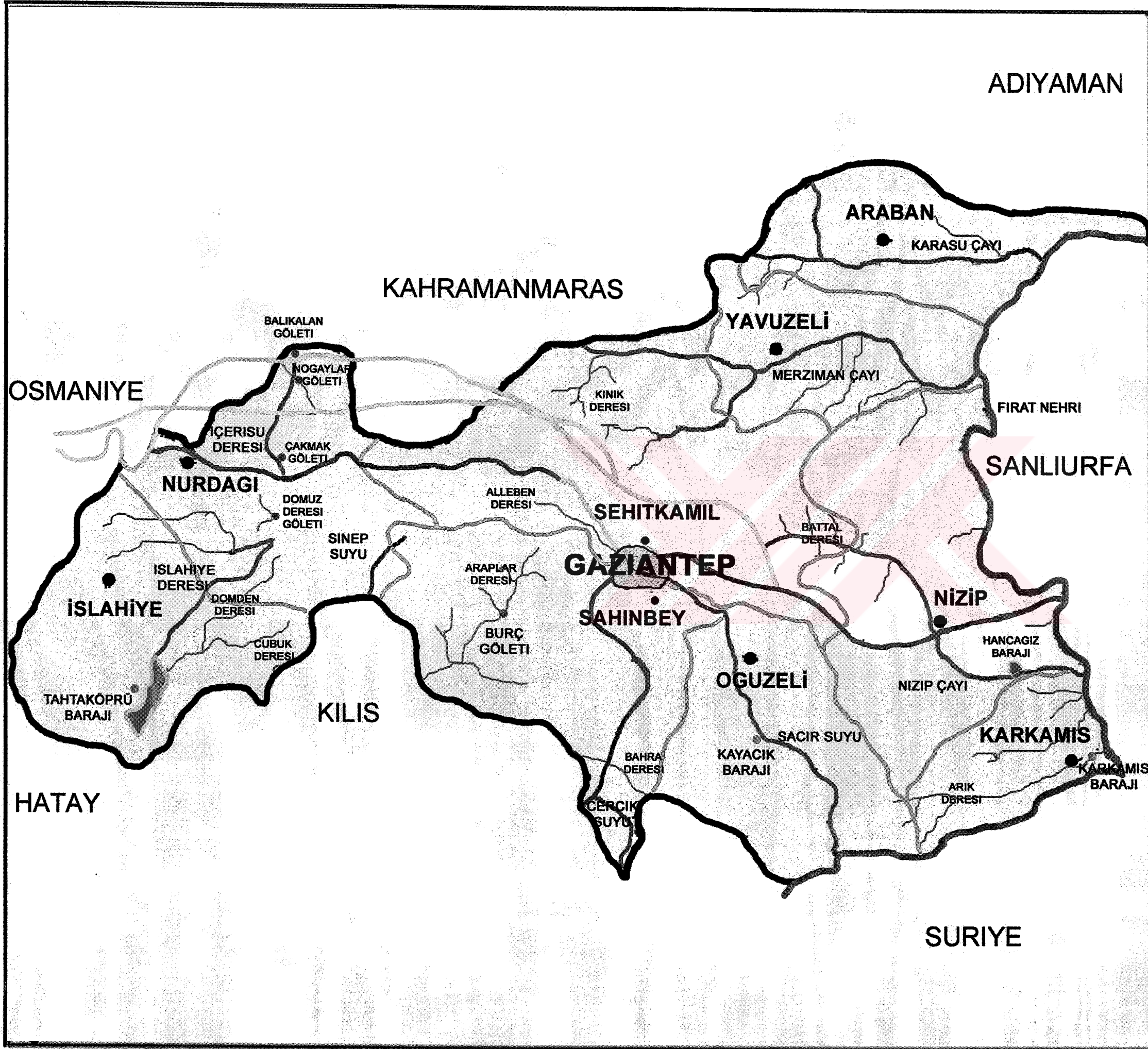
Gaziantep İli sınırları içerisinde bulunan akarsu ve derelerin adları, maksimum ve minimum debileri (Çizelge 4.2)'de verilmiştir.

Çizelge 4. 2. Gaziantep İli İçerisindeki Akarsu ve Derelerin Adları, Max. ve Min. Debileri

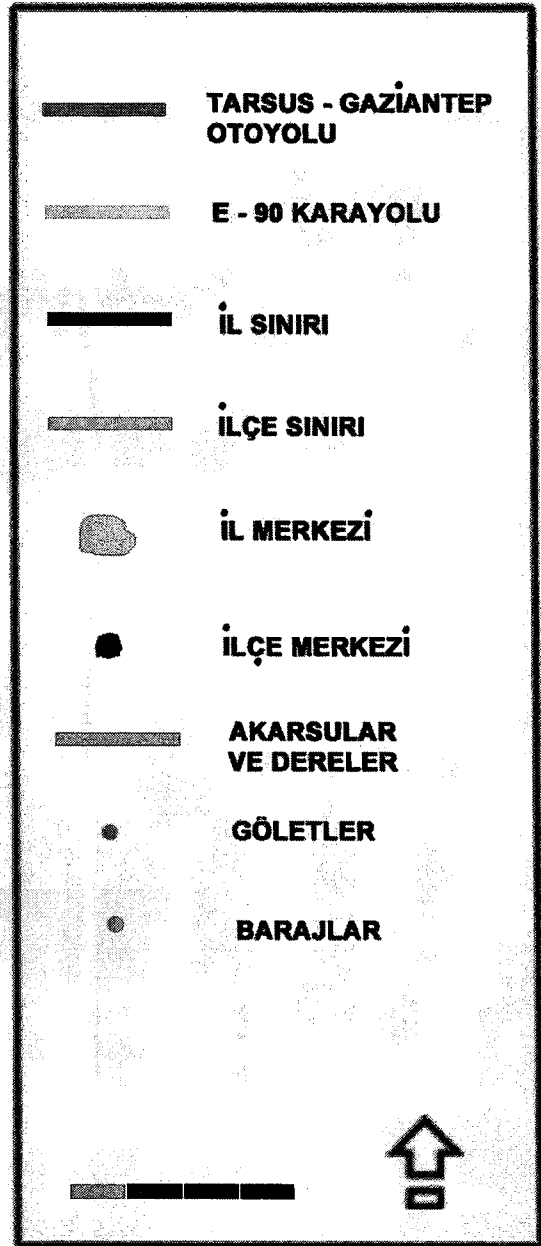
	ADI	MAX. DEBİ	MIN. DEBİ
		(m3/sn)	(lt/sn)
1	Afrin Çayı	15	Kuru
2	Ardıl Çayı	25	500
3	Arık Deresi	6	40
4	Balıksuyu	6	Kuru
5	Cercik Suyu	5	32
6	Değirmen Dere	2	Kuru
7	Deliçay	2	Kuru
8	Fırat Nehri	1600	500
9	Hasanke Deresi	32	Kuru
10	İçerisu Deresi	10	20
11	Karasu Çayı	20	Kuru
12	Kınacık Deresi	4	Kuru
13	Kötüsu Deresi	11	50
14	Merziman Çayı	20	400
15	Narlıca Suyu	4	Kuru
16	Nizip Çayı	20	200
17	Sabunsuyu Deresi	4	Kuru
18	Sacır Suyu	7	500
19	Sarıcabaşı Deresi	6	Kuru
20	Sinep Suyu	6	40
21	Su Deresi	4	Kuru
22	Tüzer Suyu	12	Kuru

Arıtma Tesisi

Gaziantep'in günlük pis su miktarı 220 bin m³'ün üzerindedir. Bu da her geçen gün gelişen büyüyen Gaziantep için sorun yaratmaktadır. Bu sorunun giderilmesi için Alleben deresinin her iki tarafına yapılan kollektörle pis su Humanız Mevkiinde deşarj edilmeye başlanmıştır (Şekil 4.6). Burada da 80 bin dönümlük tarım arazisinin kirliliği ortaya çıkmıştır.

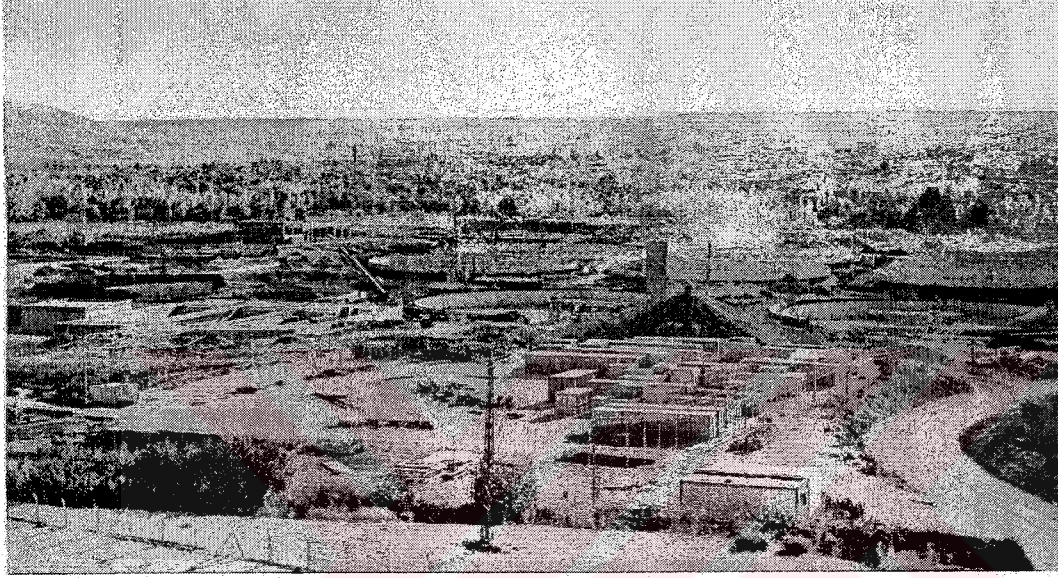
**TARİHSEL AÇIDAN
GAZİANTEP'İN
KENTSEL GELİŞİMİ**

**ŞEKİL
4.5**

**HİDROLOJİ
HARİTASI**

Bu sorunu önlemek amacıyla “Pis Su Arıtma Projesi” hazırlanmıştır. 18 Kasım 1995 günü temeli atılan tesis günümüzde günde 220 bin saniyede 2.3 m³/sn suyu arıtmakta ve 73 milyon m³/sn tarımda kullanılacak temiz su elde edilmektedir. Bu suyla DSI’nin yapacağı çalışmalarla tarıma elverişli 80 bin dönüm arazi sulanmaktadır.

Şekil 4.6. Arıtma Tesisinden Bir Görünüm

Göller, Göletler ve Rezervuarlar :

Bilindiği gibi Gaziantep Arap Yarımadası’na ve Ekvatora yakın olması nedeniyle ve iklim şartları gereği kıt su kaynaklarına sahip bir kenttir. Şehrin ortasından geçen Alleben Deresi’nin her iki tarafında tanzim çalışmaları sırasında 100. Yıl Atatürk Kültür Parkı içinde su gerekliliği ortaya çıkmıştır. Çünkü şehre gelen su içme ve kullanma suyu olarak yetersiz kalmıştır. Alleben deresi için ve 100.yıl Atatürk Kültür Parkı için yeni bir su kaynağı gerekmektedir.Doğal bir kaynak olmadığı için bunun yaratılması gerekmiştir. Bu nedenle Büyükşehir Belediyesi Kadıdeğirmeni mevkiinde bir göle yapılmasına karar verilmiştir. Kent planlama müdürlüğünce bu bölgede 175 bin metrekare alan gölet yeri olarak planlanmıştır. Gölet tamamlandığında Alleben Deresi eski güzelliğine kavuşacak 100. Yıl Atatürk Kültür Parkı’nın su ihtiyacı karşılanacak bunun yanı sıra 149 bin metrekare arazi sulanabilecektir.

Ayrıca göletin etrafı mesire alanı, eğlence ve dinlenme merkezi olarak tanzim edilecektir. Böylelikle Gaziantep halkı su ile içiçe olduğu yeni dinlenme ve eğlenme alanlarına kavuşmuş olacaktır (Anonymous, 2001 b).

Köy Hizmetleri İl Müdürlüğünce Gaziantep'te yapılan göletler (Çizelge 4.3)' te gösterilmiştir (Anonymous, 1997 b).

Çizelge 4. 3. Gaziantep'te Yapılan Göletler (Anonymous, 2001 b)

Göletin Adı	Yeri	Amacı	Göl Alanı (m ²)	Hacmi (m ³)	Beslenme Şekli
Burç Göleti	Araştırma Alanı	Sulama+İçme Suyu	750	5.500.000	Havza Yağışları
Balıksalan	Nurdağı	Sulama	400	4.438.000	Havza Yağışları
Nogaylar	Nurdağı	Sulama	158	837.000	Havza Yağışları
Çakmak	Nurdağı	Sulama	200	486.000	Havza Yağışları
Domuzderesi	Nurdağı	Sulama	520	326.000	Havza Yağışları

Gaziantep'te halen yapılmakta olan göletler aşağıda sıralanmış, proje ve inşaat halinde olan barajlar (Çizelge 4. 4)'te gösterilmiştir.

1. Sapkanlı Göleti :
2. Üçpınar Göleti : 275 ha. arazinin sulanması için yapılmaktadır.
3. Balıklı Göleti : 370 ha. tarım alanının sulanması için yapılmaktadır.
4. Zülfikar Göleti Derivasyon Kanalı İkmal İnşaatı :
 - a. Gaziantep Merkez Alleben Deresi Taşkın Koruma İnşaatı : 1994 yılı sonuna kadar 872 m duvar yapılmıştır. 1995 yılında 200 m duvar yapılarak program ödeneği bitirilmiştir.

- b. Gaziantep-Nizip Çayı Taşkın Koruma İnşaatı : 1994 yılı içerisinde geriye kalan 480 m duvar inşaatı yapılmıştır. 1995 yılında 200 m duvar yapılarak program ödeneği bitirilmiştir.
- c. Gaziantep-Yavuzeli İlçesi Merzimen Çayı Taşkın Koruma İnşaatı
- d. Oğuzeli-Gaziantep Sacır Deresi Taşkın Koruma İnşaatı
- e. Gaziantep- İslahiye İlçesi Toplamalar Köyü Taşkın Koruma
- f. Gaziantep İl Merkezi Kuşaklama Kanalı
- g. Gaziantep-İslahiye Hogalar Köyü Yalangoz ve Keferdiz Deresi Taşkın Suyu
- h. Gaziantep- İslahiye Dolan, Sulubağara,Aydınoğlu Köyü Kanalı
- i. Gaziantep- İslahiye Gedikli Köyü Taşkın Koruma
- j. Gaziantep- İslahiye Baltanlı Köyü Taşkın Koruma

5. Alleben Göleti' dir.

Çizelge 4. 4. Gaziantep'te DSI'ce Yapılmış, Proje ve İnşaat Halindeki Barajlar
(Anonymous, 2001 b)

	Adı	Durumu	Üzerine Kurulduğu Akarsu
1	Afrin Barajı	Proje halindedir	Afrin Çayı
2	Ardıl Barajı	Proje halindedir	Ardıl Çayı
3	Birecik Barajı	İnşaatı devam etmektedir	Fırat Nehri
4	Çatboğazı Barajı	Proje halindedir	Karasu
5	Doğanpınar Barajı	Proje halindedir	Sacır Suyu
6	Hancağız Barajı	Yapımı bitmiştir	Fırat Nehri
7	Karkamış Barajı	İnşaatı devam etmektedir	Fırat Nehri
8	Kayacık Barajı	İnşaatı devam etmektedir	Kötüsu deresi
9	Kemlim Barajı	Proje halindedir	Balıksuyu
10	Serve Barajı	Proje halindedir	Sinne Suyu

4.1.4. İklim

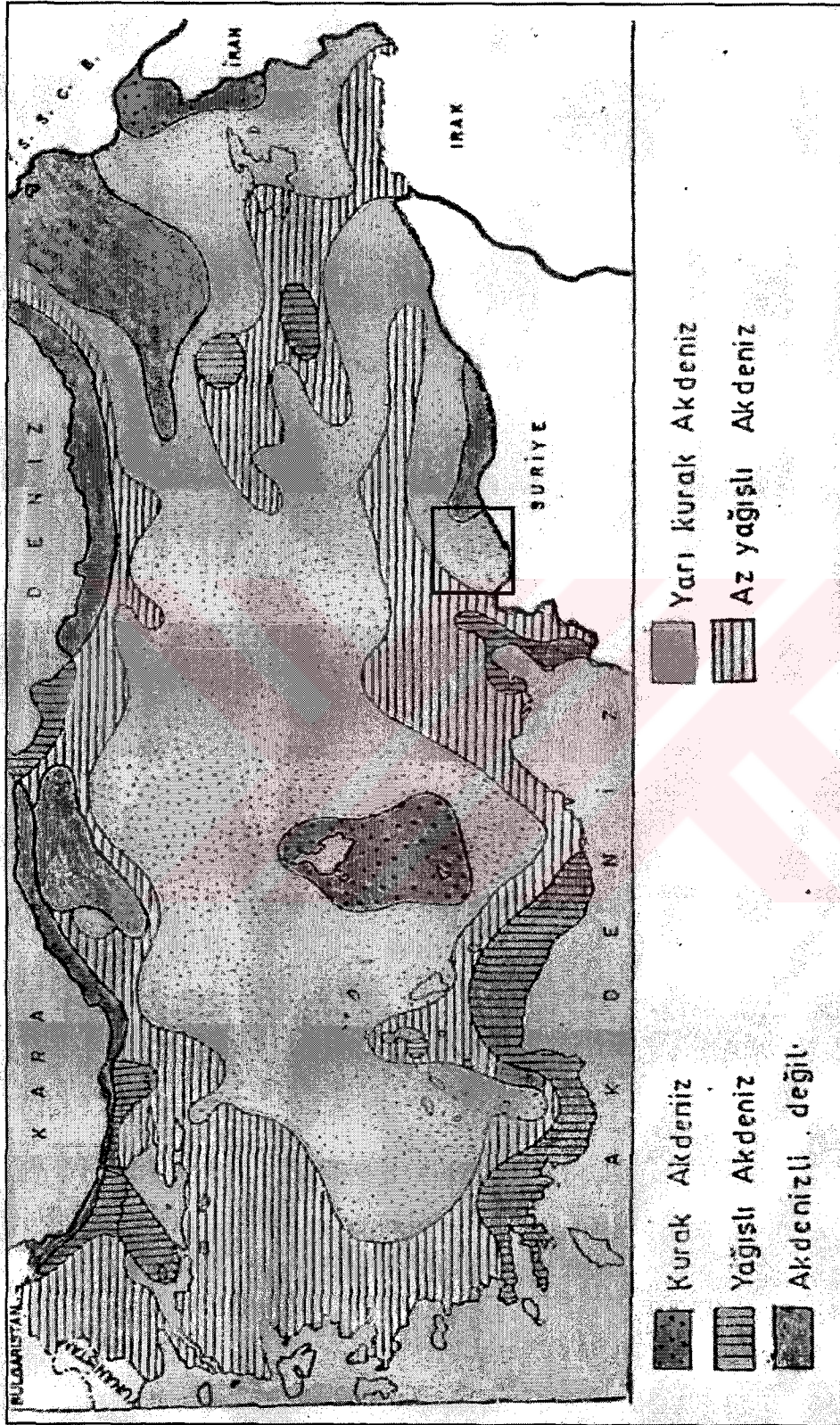
Gaziantep, Akdeniz ve Kara ikliminin geçiş bölgesinde yer almaktadır. Bu nedenle ne Akdeniz ne de Kara ikliminin özelliklerini tamamen temsil etmektedir. İlin güney kesimleri Akdeniz ikliminin etkisi altında olmakla beraber, genel olarak yazlar sıcak ve kurak, fakat akşamları serindir. Kışları ise ılık ve yağışlıdır.

Gaziantep il toprakları ile Akdeniz arasında Amanos sıra dağlarının olması nedeniyle, iç kesimlerde iklim az çok karasal bir nitelik kazanır (Şekil 4.7). Zeytin ağaçlarının daha çok ilin güneyinde oluşu da Akdeniz ikliminin belli bir kesimde etkili olduğunu gösterir. Gaziantep yaylasının yüksek kesimleri ve Sof dağlarında iklim daha da serttir. Gaziantep iklim olarak, Akdeniz ile Kara iklimi arasında bir geçit bölgesidir. Gaziantep'te en soğuk olan Ocak-Şubat aylarında ortalama ısı 2.6 °C'dir. En sıcak aylar ise Temmuz-Ağustos ayları olup sıcaklık ortalaması 27.2 °C'dir. Maksimum sıcaklık 43.8 °C, minimum sıcaklık - 17.5 °C'dir. Yıllık genel sıcaklık ortalaması ise 14.5 °C 'dir. Bütün bu iklim verileri (Çizelge 4.5)'te gösterilmiştir.

Gaziantep'te uzun yıllardan beri yapılan gözlemlere göre ortalama yağış miktarı 533 kg/m² olarak hesaplanmıştır. Akdeniz yağış rejimi özelliği gösteren ilde, en çok yağış kış ve ilkbahar aylarında görülmekte olup, egemen rüzgar lodostur. Gaziantep, kışın doğu ve kuzeydoğu rüzgarlarının etkisinde kalmaktadır. Ayrıca karayel ve güneybatı rüzgarlarının da etkisi vardır. Gaziantep'te ortalama olarak hava; 160 gün güneşli, 145 gün parçalı bulutlu ve 60 günde kapalı ve yağışlıdır (Anonymous, 2000 b) .

Çizelge 4.5. Gaziantep İli İklim Verileri Ortalamaları

* Yıllık Ortalama Sıcaklık	14.5 °C	* Ort. Yağışlı Gün	84.5 gün
* En Yüksek Sıcaklık	42.8 °C	* Ort. Yağış Miktarı	556.2 mm
* En Düşük Sıcaklık	17.5 °C	* Ort. Karlı Gün	13 gün
* Ort. Güneş Alma Süresi	8.1 saat	* Ort. Don Görülen Gün	56 gün
* Ort. Nisbi Nem	% 60	* En Yüksek Kar Kalınlığı ..	100 cm

Şekil 4.7. Türkiye'de Akdeniz İklim Katlarının Dağılışı (Altan, 2000).

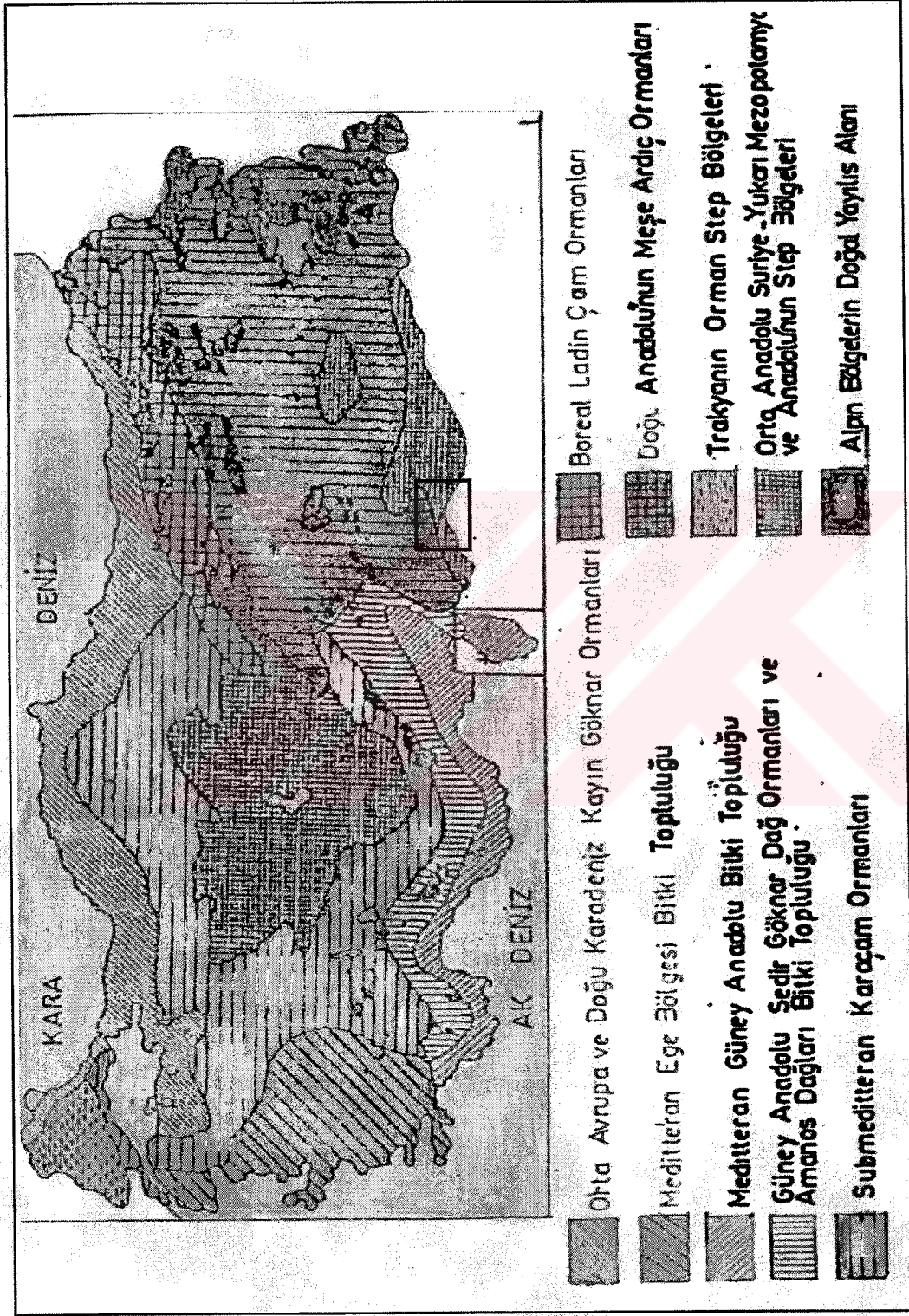
4.1.5. Bitki Örtüsü

Gaziantep ; Akdeniz ikliminden kara iklimine geçiş alanı üzerindedir. Batıdan doğuya doğru gidildikçe Akdeniz bitki türleri değişir (Şekil 4.8). Bu alanın batı bölümlerinde funda ve çayırliklar arasında yer yer ağaçlara rastlanır. Bu bölge Güney Anadolu Meşe-Ardıç Gelişim Sahası ve Step Bölgesi olarak belirtilmiştir (Akdoğan, 1974). Bu bölge genelde ormanı hemen yok denecek kadar az olan bir bölgedir. Bölgedeki orman varlığı ile ağaçlandırma çalışmaları (Çizelge 4.6)'da verilmiştir.

Çizelge 4.6. Türkiye Orman Alanlarının Bölgelere Göre Dağılımı ve Temmuz 2000 itibariyle Tamamlanan Ağaçlandırma Çalışmaları (Boydak, 1994, Anonymous, 2000, Yücel, 1995'den Değiştirilerek).

Bölgeler	Orman Alanları	Ağaçlandırma	Erozyon Kontrolü	Mera Islahı	Toplam
Doğu Karadeniz	1 342 733	114 569	143 714	68 384	1 669 400
Batı Kardeniz	2 192 531	174 964	30 253	16 758	2 414 506
Marmara	2 999 524	135 300	2 740	191	3 137 745
Ege	2 729 116	122 846	24 301	6 254	2 882 517
Batı Akdeniz	3 520 420	340 655	205 549	94 991	3 658 401
İç Anadolu	4 459 175	903 783	402 388	276 610	6 041 956
Doğu Anadolu	2 146 142	206 581	60 981	14 814	2 428 518
Güneydoğu Anadolu	1 313 481	398 015	151 258	66 629	1 929 383
Genel Toplam	20 703 122	2 396 713	1 021 184	544 631	24 665 640
Toplam içindeki Payı	%15,76	%6,02	%6,75	%8,17	%12,78

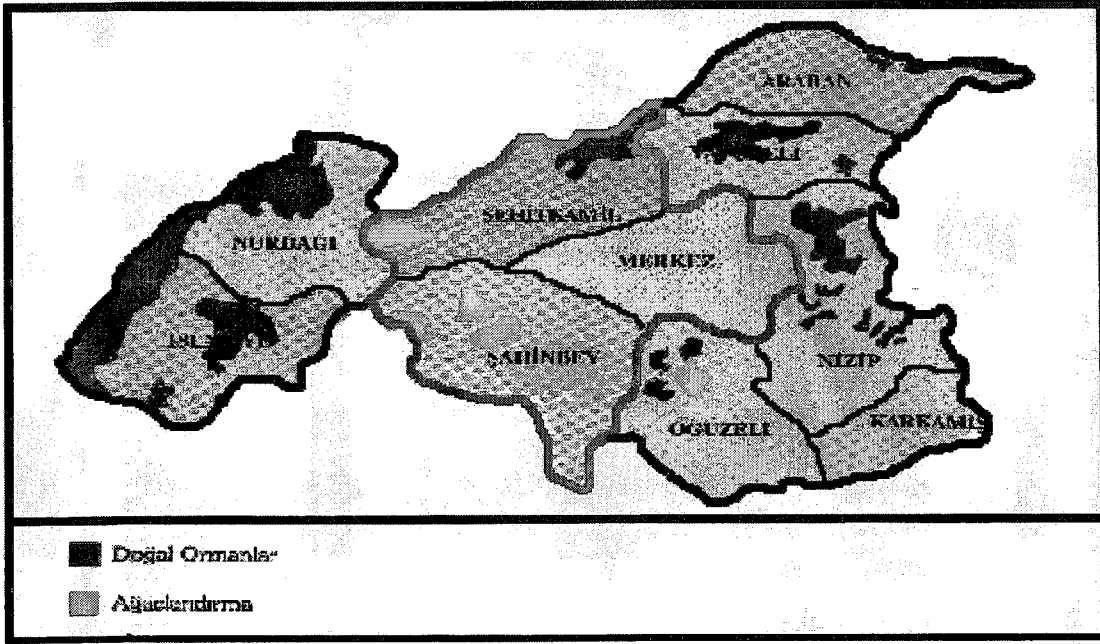
Sosyal ve ekonomik dengesizlikler, aşırı nüfus artışı, bilinçsiz hayvancılık sonucu; meralar büyük ölçüde tahrip olmuş, bu da ormanların mera olarak kullanılması sonucunu doğurmuştur. Dağlık mıntikalardaki kış şartlarının ağırlığı ve çok büyük kesiminde halen odunun yakacak olarak kullanılması ormanların tümden yok olmasına sebep olmaktadır (Erdoğan, 1994). Gaziantep'in verimli orman alanı 21 217 ha olup il yüz ölçümünün %3'ünü, bozuk orman alanı ise 75 553 ha olup il yüzölçümünün %11'ini kaplamaktadır.

Şekil 4.8. Türkiye'nin Doğal Bitki Bölgeleri Haritası (Altan, 2000)

Bölge ormanları coğrafik bakımdan Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu iklimi etkisi altındadır. Kireçsiz kahverengi orman toprağının baskın bitki örtüsü kızılçam (*Pinus brutia*)'dır. Yağış 500-1200 arasında değişmektedir. Yağışın yüksek olduğu dağlık arazilerde sarp eğim dolayısıyla yüzeysel akış yüksektir. Bölgede kızılçam ormanları ile meşe (*Quercus sp.*)ormanları hakimdir. Meşe ormanları bozuk ormanlar olup koruma altındadır. Orman ürünü elde edilmemektedir. Kızılçam ormanları ise ya doğal, yahut ta ağaçlandırma ile geliştirilmiş faydalanılan verimli ormanlar sınıfındadır. Ormanın mülkiyeti Devlete aittir. Son yıllarda köy tüzel kişiliklerine ait ormanlar kurulmakta ise de bu alanlar oldukça sınırlı olup, Nizip İlçesi Gökçeli köyünde toplamı 200 ha. kadardır. Hazine arazilerinden faydalanılarak ağaçlandırma çalışmaları yapılarak orman alanları çoğaltılmaktadır. Gaziantep'te 16.000 ha. ağaçlandırma ile oluşturulmuş orman alanı vardır. Gaziantep'teki orman alanları Orman Kadastro Komisyonu tarafından tespit edilmekte, orman niteliği kaybetmiş alanlar ayrıca bağ, fıstıklık, meyve bahçesi veya ziraat arazisi olarak otlak, yaylak veya kışlak olarak faydalanılsa da yarar görülen alanlar 6831 sayılı Orman Kanununun 2/b maddesine göre orman dışına çıkarılmaktadır. Bu çıkartılan alanlar, ağaçlandırma ile kazanılan alanlardan çok azdır (Şekil 4.9).

Güneydoğu Anadolu Bölgesi, 1980'li yıllara değin ekonomik, tarımsal ve endüstriyel yatırımlar açısından az ilgi gösterilmiş bir bölgedir. Bu bölgede bilimsel yönden yapılan çalışmalar da tarım, madencilik ve kültürel çalışmaların dışında azdır. Floristik çalışmalar da bunun dışında değildir. 18. Yüzyıldan başlayarak Türkiye'nin çeşitli bölgelerine yapılan botanik gezileri içinde Bölge çok az yer almıştır. Yabancı araştırmacıların 19. yüzyıldan başlayarak bölgeye yaptıkları çeşitli bilimsel gezilerle toplanan bitkiler, yaklaşık 150 yıl boyunca yurt dışına götürülerek çeşitli uluslararası herbaryumlarda değerlendirilmiştir (Altan, 2000).

Şekil 4.9. Gaziantep İli İçerisindeki Doğal Orman ve Ağaçlandırma Alanları

Güneydoğu Anadolu Bölgesi, floristik yönden Türkiye'nin kendine özgü bölgelerinden biridir. Bölge, Zohary'e göre İran-Turan floristik bölgesinin Mezopotamya alt bölgesine aittir. Bölgedeki bitki örtüsünün % 32'sini Doğu Akdeniz kökenli bitkiler oluşturmaktadır. Türkiye'de bulunan bitkilerin yaklaşık % 30-35'inin bu bölgede yayılış gösterdiği bilinmektedir. Aynı zamanda bitki türleri açısından da zengin bir bölgedir ve bazı nadir bitkiler yetişmektedir. Bölge bir çok bitkinin, özellikle bazı tarım bitkilerinin gen merkezi olarak da bilinmektedir (Anonymous, 2001 c).

Kültürel alanlarda Akdeniz bitki örtüsü türünden zeytinlikler (*Olea europea*) daha çok batıda, Bölgeye özgü fıstık ağaçları (*Pistacia vera*) ise genellikle Nizip, Oğuzeli, Yavuzeli ve Arabanda görülmektedir. Türkiye'nin geniş bağ (*Vitis* sp.) alanları da burada yaygın olarak ortaya çıkar. Kent içinde odunsu ve otsu karakterde bir çok kültürel bitki kullanılmıştır.

4.2. Araştırma Alanının Kültürel Yapısı ve Tarihsel Gelişimi**4.2.1. Gaziantep'in Tarihi**

Gaziantep tarihinin oluşunda ve niteliğinde yer unsurunun önemi büyüktür. Bölgenin, ilk uygarlıkların doğduğu Mezopotamya ve Akdeniz arasında bulunuşu, güneyden ve Akdeniz'den doğuya ve kuzeye giden yolların kavşağında oluşu uygarlık tarihine ve bugüne yön vermiştir. Bu nedenle, Gaziantep tarih öncesi çağlardan beri insan topluluklarına yerleşme sahası, geçit yeri olmuştur. Tarihi İpek yolunun da buradan geçmiş olması ilin önemini ve canlılığını korumasını sağlamıştır.

Bölgenin bu durumu, tarihi çağlarda da kendini göstermiş, kuzeye çıkan Mısırlılar, Asurlular, İranlılar, Doğu ve Güneye giden Romalılar, Selçuklular, Bizanslılar, Haçlı orduları, Timur'un akıncıları, Araplar, Osmanlılar hep Gaziantep üzerinden gelip geçmişlerdir. Son olarak Anadolu içine yayılmak isteyen Fransa da bu yolu tutmuştur.

4.2.1.1. Eski Çağlardan Günümüze Dek Gaziantep Kenti'nin Önemi

İlk insanlar Gaziantep yörelerinde yaşamışlardır. Buna ait kanıtlar, ilk insanların yaşadıkları, doğal mağaralar ve yontma mağaralardır. Gaziantep şehri aynı zamanda dünyanın ilk kurulan en eski kentidir. Bu UNESCO'nun kayıtlarıyla de tescil olunmuştur. Amerikalı yazar George Thomas Klınan The Newlook of World Ranking adlı eserinin 419 nolu sayfasında şöyle demektedir. “ İşte şehirlerin yaşları, Gaziantep (Dülük) dünyanın en yaşlı ilk kurulan şehridir” Gaziantep'in 5600 yıl önce kurulduğu bilim adamlarınca araştırılıp, tespit edilmiştir. Bu araştırma sonunda şehirlerin yaşlarına göre aşağıdaki sıralama yapılmıştır ;

1. Türkiye - Gaziantep	Yaş Tarihi	5600
2. İsrail - Jeru-Salem	Yaş Tarihi	5000
3. Irak - Kıska	Yaş Tarihi	5000
4. Zuhire - Siwtonlant	Yaş Tarihi	5000
5. Türkiye - Konya	Yaş Tarihi	4500

Gaziantep şehrinin yörelerinde ilk insan yerleşiminin olduğu mağaralar mevcuttur. Ayrıca Dülük köyünde her evin altında bir doğal mağara bulunmaktadır. Doğal mağaralardan sonra ilk insanlar, yontma mağaralarda yaşamışlardır. Bugün yalnızca merkez ilçe içindeki Karşıyaka semtinde 92 yontma mağara tespit edilmiştir. Bu mağara devrinden sonra insanlar cilalı taş devrine geçmişlerdir. Gaziantep Cilalı Taş Devrini de yaşamıştır. Buna ait kanıt müzede bulunan ve cilalı taştan yapılmış iki ağızlı baltalardır. Gaziantep 9 bin yıl önce Mezopotamya'daki Kültür merkezine dahildi. 1956 yılında bir bilim heyetince, Nizip yolu üstündeki Turlu köyünde yapılan kazı ile de bu kanıtlanmıştır.

Kronolojik Olarak Gaziantep Tarihi ;

M.Ö. 4600 Gaziantep, Mezopotamya'da yaşayan Geldaniler dönemine aittir.

M.Ö. 1800-1200 Hititlerin eline geçti.

M.Ö. 1200 Batı'dan gelen etki ile ikinci Hitit devleti kuruldu.

M.Ö. 613-612 Asurlular'ı yenen Medye Krallığına bağlandı.

M.Ö. 332 Makedonyalı Filip'in oğlu İskender emrine girdi.

M.Ö. 190 Roma İmparatorluğuna bağlı idi.

M.S. 557-565 Zelzele'den harap olan Antep kalesi Bizans imparatoru Jüstuanus tarafından tamir gördü.

M.S. 630 Arap orduları tarafından alındı.

M.S. 641-610 Arap ordularıyla Bizanslılar arasında Antep'te büyük savaş oldu.

M.S. 782 Harun Reşit yönetimine geçti.

M.S. 1066-1067 Selçuk Türkmenleri Antep'i zaptetti.

M.S. 1067 Selçuk Bey'i Afşin Bey tarafından alındı.

M.S. 1084 Selçuklu Süleyman Şah tarafından alındı.

M.S. 1098 Haçlı seferleri zamanında Urfa'da kurulan kontluğun Prensliği olarak Urfa'ya bağlandı.

M.S. 1149 Konya Sultanı Selçuklu Mesut'un emrine girdi.

M.S. 1157 Selçuk imparatoru Kılıç Arslan muhasara etti.

M.S. 1218 Selçuklu Sultanı İzzeddin Keykavus ile Eyyup Melik Efdal emrine girdi.

M.S. 1258 Moğol Kumandanı Baycu Noyan tarafından işgal edildi.

M.S. 1259 Hülagu tarafından alındı ve Telbaşar üzerinden Suriye'ye geçti.

M.S. 1260 Mısır Memluklerinden Kutuz Moğollarla savaşıarak zaptetti.

M.S. 1277 I. Baybars tarafından alındı.

M.S. 1281 Timur emrindeki birlikler Antep'e girdi.

M.S. 1327 Dulkadiroğulları'nın eline geçti.

M.S. 1353 Dulkadir ulusunu beylik haline sokan Karaca beyin eline geçti.

M.S. 1386-1396 Memluk sultanı Slubey'in emrine girdi.

M.S. 1390 Malatya Naibi Mintaş,Slu beyle birleşerek şehre hücum etti.

Şehri yağma etti. Halktan haraç aldı.

M.S. 1395 Halep valisi Berkok'un eline geçti.

M.S. 1400 Timur ordusu tarafından kent işgal edildi. Halk kılıçtan geçirildi.

M.S. 1443 Dulkadir Bey'i Nasıraladdin'in eline geçti.

M.S. 1448 Karakoyunlu Beyi Kara Yusuf'un eline geçti.

M.S. 1470 Memlûklüler'e bağlı Emir Yeşbek emrine geçti.

M.S. 1472 Mısır-Memlûklü Sultanlığı emrine girdi.

M.S. 1480 Dulkadiroğullarından Alaiddevle emrine girdi.

M.S. 1515 Tekrar Memlûklüler emrine geçti.

M.S. 1516 Yavuz Sultan Selim Antep'e geldi. Üç gün kaldı. Kadı Yusuf Bey

Şehrin anahtarlarını teslim etti.

M.S. 1517 Osmanlı Devletinin emrine geçti.

M.S. 1839 Osmanlılardan, Mısırlılar'a bağlandı.

1913 yılında Antep bağımsız bir sancak oldu

1918 15 Ocak'ta Antep İngiliz işgali altına girdi.

1919 Aralık'ta Fransız işgali altına geçti.

1921 25 Aralık'ta Antep Ankara'ya bağlı bir il merkezi oldu.1921 yılında

T.B.M.M.'sinde 93 Sayılı Kanun ile Antep adı Gaziantep adına çevrilmiştir
(Göğüş, 1997 b).

Ayıntap adı ilk defa Urfalı Mateous'un M. S. 952-1136 ve Papaz Grigor'un
1136-1162 yıllarına ilişkin (Vaka-i Name) ve zeyl'inde geçer, Mateos (1124) ve

Grigor (1155) yılları olaylarına bahsederken bu adı kullanmıştır. Bundan sonra 1229 yılında ölen Yakut Amevi'nin Mucem-Elbûdan adlı Coğrafya sözlüğünde geçmektedir. Tarihçi Ayniye mal edilen bir rivayet vardır. Gaziantep'in eski ve asıl adı (Kala-i Fûsus)'dur. Buranın kötü bir hakimi bulunmaktadır. Birçok uygunsuz işler yaptıktan sonra ettiklerine pişman olup, tövbe eder. Adı Ayni olduğundan halk "Ayni tövbe etti" der. Bundan ötürü şehrin adı "Ayni Tövbe" Aynitap kalır.

Kalenin ve Gaziantep'in (Kala-i Fûsus) adı bir efsaneye dayanmaktadır. Kaleyi bölgenin sahibi olan bir kız, çok kıymetli olan yüzüğünü satarak yaptırmıştır. Fûsus "Yüzük Taşı" demek olduğundan Kale bu adla anılmıştır.

4.2.1.2. Çağlar Boyu Antep

İlk Çağlar : XIX. yüzyıl sonlarına kadar Gaziantep'in eski çağ tarihi hakkında bilinen pek azdı. Cabahüyük, Zencirli, Tilmenhüyük, Gediklihöyüğü, Yesemek, Mertmemge ve Dülük'teki incelemeler, Gaziantep bölgesinin tarih öncesi ve sonraki devirlerini yer yer aydınlatmaya başladı. Şer'i Mahkemeler Siciline göre 800 Hicri yılında kurulmuştur.

Eti Çağı : Yazının bulunuşu ile başlayan tarihi devir, ülkeden ülkeye farklılıklar gösterir. Örneğin, Mezopotamya'da, eski Mısır'da tarihi devir, başka memleketlerden önce başlamıştır. Gaziantep'te tarihi devirin Etilerle başladığı kabul edilmektedir. Ancak bu hükme şimdilik kaydını eklemek gerektir. Çünkü 1961 yılında Gaziantep-Nizip karayolu üzerinde, Nizip Çayı kenarında Şehzade, "Turlu" höyüğünde yapılan kazıda, Mezopotamya'da doğup gelişen Telhalaf uygarlığının izlerine rastlanmıştır. Mezopotamya'da tarih çağının başlaması Etilerden çok öncedir. Buna göre Gaziantep çevresindeki eski yerleşme alanlarında yapılacak araştırmalar bu çevrenin tarihi çağını daha eski zamanlara götürecek belgeler ortaya çıkarabilir.

Dülük şehrinin Etiler tarafından kurulduğu tespit edilmiştir. Aradan bir çok yüzyıl geçmesine rağmen bugün Gaziantep çevresinde Etilerden kalma eserlere rastlanmaktadır. Buna örnek olarak; mahra denilen sebze ve meyve taşımakta kullanılan sandıkların üzerindeki damgaları rahleye benzeyen kürsüleri, kadınların başlarındaki para biçimi, pul pul gümüş levhaları gösterebiliriz. Bu levhalara halk

arasında “Şekke” derler. Şekkelerin Etiler devrinde şekel denilen gümüş paraların süs eşyası olarak başa takılıp çağımıza kadar geldiği sanılmaktadır.

Asurlular-Romalılar Dönemi : Gaziantep çevresi Etiler’den sonra Asurlar’a geçti. Ancak Asur Eti çekişmesinde her iki devletin güçlerinin azaldığı sırada bölgeye Mittaniler hakim oldular. Mittani egemenliğini kesin bir sayı ile belirtmek güçtür. Mittanilerin yaşantıları M.Ö. 1400-1600 yıllarına kadar sürdüğünden Gaziantep’teki egemenlikleri bu yıllar arasında olması gerekir.

Asur devleti M.Ö. 717’den 612’ye kadar sürmüştür. Gaziantep bundan sonra sıra ile M.Ö. 612-329’da Medlerin, M.Ö. 329-309’da Büyük İskenderin, M.Ö. 309-167’de Selefkuzlerin, M.Ö. 167-M.S. 395’de Romalılar ve 395-639’da Bizans idaresinde kalmıştır. Ancak bu çevre bir ara Ceyhan-Fırat suları arasında kurulan ve Merkezi Samsat olan Komagene Krallığının elinde kalmıştır. Bu devlet Adıyaman-Maraş-Antep illerinin şimdi kapsadığı bölgede bulunmakta idi.

Romalılar- Bizanslılar Dönemi : Gaziantep’in idaresinde bulunduğu devletler içerisinde zamanımıza kadar en çok eserleri kalan devletler Roma ve Bizans’tır. Yalnız bölgemizin değil Türkiye’deki kalelerin en dikkate değerlerinden biri olan Gaziantep Kalesinin İmparator Jüstinyanus tarafından yaptırıldığı ileri sürülmektedir. Ancak Kalenin batı yanındaki yuvarlak burcun öbürlerinden ayrı ve Roma mimarisi karakterinde olduğu bilinmektedir.

Gaziantep’in Körkün, Oğuzeli’nin Hülümen köylerindeki yeraltı su yollarına, Gaziantep’in Dülük Köyü, Dülükbaba tepesi ile, Yavuzeli’nin Halilbaş Köyü’nde bulunan 10-15 basamak merdivenle inilen ve içinde bir salonla, 3-5-7-9 sabit lahit görünen mezarlar Roma’dan kalma eserlerdir.

Roma imparatorluğu doğu ve batı olarak ikiye bölününce Gaziantep çevresi de Doğu Roma (Bizans’a) geçmiştir. Yavuzeli ve Araban ilçeleri arasındaki Karadağ üzerinde bulunan Elif Hisar, Hasanoğlu köyleri önündeki kuleler, İslahiye’nin Cıncıklı, Oğuzeli’nin Hülümen, Kersentaş köylerindeki sanat eseri mozaikler, Altuntaş Höyüğü üzerindeki camiye çevrilmiş Kilise, Nizip Balkız köyü yanındaki Belkız harabeleri ve buradan çıkan heykellerle mozaik kalıntıları Bizans’tan kalma eserlerdir.

Bölgenin kısmen yıkık veya tamamen höyük haline gelmiş kaleleri şunlardır; Gaziantep, Tılbaşar, Burcu, Lessas, Revanda, Seylan, Tilhalit, Merzimen, Raban, Rumkale, Belkis, Kilis, Mehdi kaleleri. Bu kaleler içinde en zarifi Gaziantep, en heybetlisi Revanda, en büyüğü Rumkale'dir. Tılbaşar öbürlerinden farklı olarak Dışkale harabelerine de sahiptir.

İslam-Arap Çağı : İslamlığın hicret devrinde Bizans'la temasa geçen Araplar, ikinci halife Halife Hz. Ömer zamanında bütün Suriye'yi alarak Gaziantep Bölgesine gelmişlerdir. Suriye cephesi komutanı Ebu Ubeyde'nin öncü birliği komutanı Ganemoğlu İsa 639'da Antep, Dülük, Merziman, Raban, Tılbaşar kalelerini savaşız alarak vergi ödemeleri kaydı ile Arap Devletine bağlanmıştır. Gaziantep'te Ömeriye adındaki caminin bu fetihden sonra yapıldığı rivayet edilir.

Harun Reşit'in 780'de bu çevreyi aldığı kaydedildiğine göre, bu alış Hilafet değişikliğindeki muhtemel kayıp üzerine olmalıdır. Harun Reşit, Bizans ve İslam sınırını tespit ettikten sonra Cundal Avasım veya kısaca Avasım adıyla askeri bölgeler kurmuştur. Antep, Raban, Antakya Avasım içinde idi. Gaziantep'i 3 km. doğusunda Cünüt dağı yakınında da Humanız Höyüğü bulunmaktadır.

Türk-İslam Çağı : Bu çağ içerisinde Gaziantep birkaç kez el değiştirmiştir. Bu savaşlar sırasında 1098'de Urfa'da kurulan "Edez Kontluğu" çevreyi egemenliği altına almıştır. Bölge birara Fatimi devletine, son haçlı savaşında yine hristiyanlara geçmiştir. 1187 yılında Selehattin Eyyubi tarafından kurtarılmıştır. Gaziantep bölgesi 13. Yüzyılın ortalarına doğru Mısır-Türk Kölemen devletine bağlanmıştır.

Memluk çağı Gaziantep için kalkınma çağıdır. Şehir birçok imar hareketlerine sahne olmuş, yüzden fazla cami, mescit, medrese, hamam, han yapılmış çevrenin bir kültür merkezi olmuştur. Bu nedenle Gaziantep'e "Küçük Buhara" adı verildiği gibi, bayındırlık ve refahı dolayısıyla "Küçük Şam" denilmiştir.

1270 yılında Moğolların istilasına uğramış, 1273'de Baybars tarafından kurtarılmıştır. Bir ara Dulkadiroğullarına geçerek 1515 yılına kadar bu devlete bağlı kalmıştır. Gaziantep Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında 1516'da kesin olarak Mısır'dan ayrılarak Osmanlı Devletine katılmıştır.

4.2.1.3. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Antep

Yavuz Sultan Selim, Besni üzerinden gelerek bugün kendi adını taşıyan Yavuzeli ve Merziman suyu kenarında otağını kurunca Antep Valisi Yunus Bey kalenin anahtarını Yavuza teslim etti. Yavuz 20 Ağustos 1516'da Antep'e girdi. Böylece Osmanlı idaresine geçen Antep 1818 yılına kadar idaresinde kaldı.

Osmanlıların yükselme devri Antep'in de yükselme ve gelişme çağı olmuştur. Bu çağda cami, mescit, medrese, imaret, suluk, çeşme, han ve hamam sayısı başka yerlerle kıyas edilemeyecek kadar çoktur. Şehir yalnız imar ve kültür yönünden değil, iktisadi ve ticari bakımdan da çok gelişmiştir. Sanatta hayli ilerlemiştir. Gaziantep Halep tüccarları aracılığıyla yabancı memleketlere ve bu arada Avrupa'ya dokuma ihraç eden bir şehir olmuştur.

Büyük ticaret yollarının üstünde bulunuşu, çeşitli ürünleri, halkın ticari kabiliyeti, burasını önemli ticari merkezlerden biri haline getirmiştir. Yüzlerce odalı kervansaraylar, masmanalar, binlerce dokuma tezgahı ile Gaziantep, Osmanlı ülkesinin refah içinde yüzen bir köşesi idi.

IV. Murat Bağdat seferine giderken 10 Ağustosta Tılbazar'a geldi. Burada Nizip'in Mizar Köyüne geçti. Daha sonra Antep'i ziyaret etti. Osmanlıların çöküş devri Gaziantep için huzursuzluk devri olmuştur. XVIII. Yüzyıl sonları ile XIX. Yüzyıl başlarında şehir dışında göçebe aşiretlerin soygunculuk ve yağmacılık, şehir içinde yeniçerilerin uygunsuz hareketleri, Emir-Yeniçeri kavgaları çevreye yıllarca güvensiz ve rahatsız günler yaşatmıştır.

Gaziantep 1818'de büyük kuraklık, 1821'de korkunç bir deprem, 1826'da veba salgını ile acılı günler geçirmiş, sarsıntıların yaraları sarılmadan 1831'de Mısırlı İbrahim Paşa'nın istilasına uğramıştır. Nizip savaşında Antep milislerinin Osmanlı ordusu saflarında yer almaları, savaşı kazandıktan sonra Antep'e gelen İbrahim Paşa'nın sert tedbirler almasına neden olmuştur. Antepliler'in Mısırlılar'a direnişi yıllarca sürmüştür.

1893'de Ermenilerin sebep oldukları Balta Harbi, şehri birkaç günde kana boyamıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasında binlerce çocuğunu cephede şehit veren Gaziantep kıtlık, bulaşıcı hastalıklar, çekirge akını gibi afetlere uğrayarak tarihinin

belki en sıkıntılı günlerini yaşamıştır. 1918’de Osmanlı Devleti’nin yenilgiyi kabul ederek imzaladığı mütarekeden sonra, Gaziantep önce İngilizlerin, arkasından da Fransızların işgaline uğramıştır.

İslam-Arap, İslam- Türk çağlarında büyüklü küçüklü birçok devletler Gaziantep’in çevresinin kaderine hükmetmişlerdir. Bunlar Hulefa-i Raşidin, Emeviler, Abbasiler, Selçuklular, Artukoğulları, Atabeyler, Fatimiler, Eyyubiler, Mısır Kölemenleri, Dulkadiroğulları, Osmanoğulları ve Türkiye Cumhuriyetidir (Göğüş, 1997 a).

1914’te Birinci Dünya Savaşı başladığı zaman, Gaziantep Türkiye’nin ortasında idi. En yakın sınır bile binlerce kilometre ile ölçülüyordu. Ve o zaman Gaziantep 83 bin nüfuslu bir liva merkezi idi. Şehrin nüfusunun %57’si Türk, %43’ü Ermeni idi. Savaş sırasında Gaziantep’ten 35.000 kadar Ermeni Suriye’ye sürülmüştür. Köyler tamamen Türk’tü. Mondros Mütarekesi imzalandığı gün Gaziantep Türk sınırları içinde fakat bir sınır şehri olmuştur.

Kurtuluş savaşı başladığında karşılarında I. Dünya savaşının galibi Fransızlar vardı. Gaziantep halkı, bütün yokluklar ve imkansızlıklar içinde hiçbir yerden yardım görmeden, kadını, erkeği, genci, ihtiyarı, çoluk ve çocuğu ile bu koca orduya göğüslerini siper ederek çarpıştılar. Gaziantep savunması, bu eşsiz kahramanlığı ile hem kendini hem de Güneydoğu Anadolu’yu düşman işgalinden kurtarmış oldu (Şekil 4.10).

4 Eylül 1919’da Sivas Kongresinde kurulan ve Mustafa Kemal Paşa’yı Başkan seçen Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti bütün il ilçelerde şubeler açılması ve Milli Misak’ın tahakkuk ettirilmesi için valilere genelgeler gönderilmiştir. 11 Aralık 1920 günü Fransız 15.5’luk obus toplarıyla şehir üzerine 500’den fazla mermi atmış, savaşa katılmayan halkla dolu mahalleler, evler yerle bir olmuştu (Şekil 4.11). Camiler, okullar, hanlar ve hamamlar yıkılmıştır (Şekil 4.12.).

Şekil 4.10. Kurtuluş Savaşından Sonra Antep'ten Bir Görünüm

Şekil 4. 11. Savaş Sonrası Antep'ten Bir Görünüm

Şekil 4.12. Savaş Sonrası Yıkılan Han ve Hamamlardan Bir Görünüm

T.B.M.M. kahramanlar diyarı Antep'e layık olduğu mükafatı; 6 Şubat 1921 tarihine rastlayan 147. toplantısında, 93 sayılı kanunla " GAZİ " lik ünvanını vermiştir. Kanun maddeleri aşağıdaki gibidir;

- Madde 1. Antep Livası merkezi olan Antep kasabasının namı Gaziantep'e tahvil edilmiştir.
- Madde 2. Bu kanunun icrasına dahiliye vekili memurdur.
- Madde 3. İş bu kanunun tarihi neşrinden itibaren mer'idir.

4.2.2. Nüfus Hareketleri

Güneydoğu Anadolu Bölgesinin birinci ve Türkiye'nin 6. Büyük kenti olan Gaziantep'in 1990 nüfus sayımına göre nüfusu 1.010.396 olup, Türkiye nüfusu 1.000.000'nun üzerinde olan 15 ilden, nüfus yoğunluğu 100'ün üzerinde olan 14 ilden birisidir.

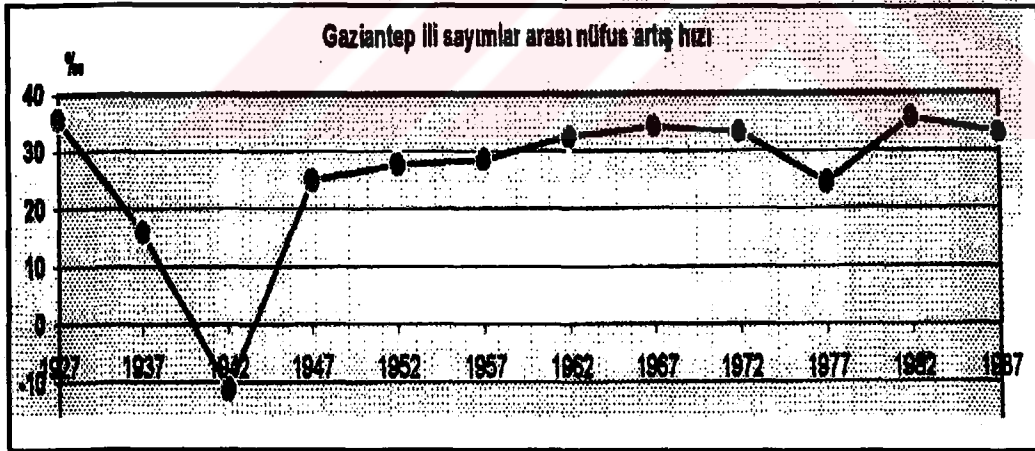
Gaziantep yüzölçümü yönünden iller arasında 40. sırada, nüfus çokluğu bakımından 13. sırada, şehir merkezi nüfus büyüklüğü bakımından ise 6. Sırada yer

almaktadır. Nüfus yoğunluğu, merkez ilçeler Şahinbey ve Şehitkâmil'de 300'ü aşmaktadır.

Gaziantep ilinin Şahinbey ve Şehitkâmil merkez olmak üzere, Araban, İslahiye, Nizip, Karkamış, Oğuzeli, Yavuzeli ve Nurdağı çevre ilçeleriyle 9 ilçesi, 17 beldesi ve 616 köyü vardır. Bu ilçe ve köylerin nüfusları ve yüzölçümleri (Çizelge 4.7)'de verilmiştir.

1927 yılı nüfus sayımında 214.499 olan il nüfusu geçen 69 yıl içerisinde %534 oranında artış göstermiştir. Bu artış oranı aynı dönem için Türkiye genelinde %317 olmuştur. Gaziantep uzun yıllar dikkate alındığında Türkiye nüfus artışının çok üzerinde bir nüfus artışı göstermiştir.

Gaziantep ili sayımlar arası nüfus artış hızı 1980 ve 1985 yılları arasında en yüksek değer olan %35.65'dir. 1927-1940 yılları arasında artış hızında azalma olmuş ve 1940 ve 1945 yılları arasında en düşük değer olan %-11.29 değerini almıştır. 1945 yılından 1970 yılına kadar sürekli bir artış görülmektedir. 1970 ve 1975 yılları arasında bir azalma olmakla birlikte, 1980'den sonra bu artış devam etmiştir (Şekil 4.13).

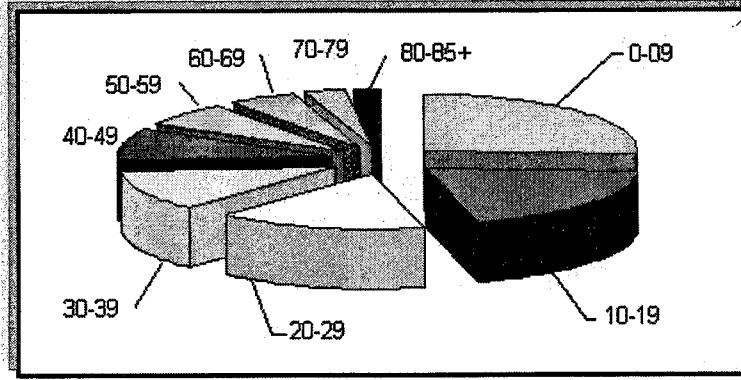
Şekil 4.13. Gaziantep İli Sayımlar Arası Nüfus Artış Hızı (Devlet İstatistik Enstitüsü, 1997)

Gaziantep'in en büyük çevre ilçesi Nizip'tir. Nizip'in havalisinin önemli bir tarım merkezi oluşu, ilçenin iyi yollarla Gaziantep ve Şanlıurfa'ya bağlanması nüfusun hızlı artışını sağlamıştır.

Çizelge 4.7. Gaziantep İli İlçe ve Köylerinin Nüfus ve Yüzölçümleri (Devlet İstatistik Enstitüsü, 1990)

İlçe Adı	Yüzölçümü (km2)	Toplam Nüfus	Şehir Nüfusu	Köy Nüfusu
Şahinbey	935	422,671	384.510	38,161
E :		213.970	194,778	19,193
K :		208,700	189,732	18,968
Şehitkamil	1170	267,177	218,924	48,253
E :		137,805	113,709	24,096
K :		129,372	105,215	24,157
Araban	496	36,773	14,275	22,498
E :		17,897	7,334	10,563
K :		18,876	6,941	11,935
İslahiye	804	72,235	34,607	37,628
E :		26,414	18,032	18,382
K :		35,821	16,575	19,246
Karkamış	304	15,380	3,430	11,950
E :		7,305	1,674	5,631
K :		8,075	1,756	6,319
Nizip	1044	106,381	58,604	47,777
E :		52,582	29,661	22,921
K :		53,799	28,943	24,856
Nurdağı	709	31,609	7,048	24,561
E :		15,522	3,526	11,996
K :		16,087	3,522	12,565
E :		20,972	5,381	15,591
K :		21,689	4,602	17,087
Yavuzeli	463	23,951	6,864	17,091
E :		12,460	4,064	8,396
K :		11,495	2,800	8,695
Araştırma Alanı	2105	689,848	603,434	86,414

Gaziantep'te yaş gruplarına göre nüfusa baktığımızda en fazla nüfusun 10-19 yaş grubunda daha sonra 0-09 ve 20-29 en fazla nüfusun olduğu yaş grupları olarak görülmektedir. Araştırma alanında 2105 km² alan içerisindeki toplam nüfusu 689,848'dir. Bu nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı (Şekil 4.14)'de gösterilmiştir.

Şekil 4.14. Gaziantep'te Yaş Gruplarına Göre Nüfus Dağılımı

4.2.3 Ekonomik Yapı

Gaziantep ilinde 1990 verilerine göre, iktisaden faal nüfus 382.078'dir. Bunun yaklaşık %30'unu kadın nüfus oluşturmaktadır. İl, Türkiye'nin güney ve güney doğusunun mamul mal talebini karşılayan bölgenin sanayi merkezidir. Sahip olduğu imalat kapasitesi ve coğrafik konumu ile pek çok Orta Doğu ülkesiyle ekonomik ilişkileri geliştirmiştir. 1996 yılı itibariyle ilde faaliyette olan işletmeler; 6 adet un, 3 adet makarna, 4 adet bulgur, 2 adet küp şeker, 3 adet çikolata, 4 adet kuruyemiş, meşrubat imalatı, 5 adet bakliyat, 5 adet rafine yağ, 9 adet un ve un mamulleri, 25 adet mercimek, 4 adet karma yem, ham yağ, 19 adet kütlü pamuk işleme, 15 adet pamuk ipliği, 30 adet akrelik iplik, 14 adet jüt ipliği, 11 adet halı imalatı, 6 adet elyaf ve iplik boyama, 2 adet havlu, 2 adet tül perde, 2 adet iç çamaşırı, suni deri, 11 adet entegre tesis, 20 adet plastik ürün imalatı, 4 adet PVC kapı, 2 adet PVC boru, 4 adet boya tutkal, 11 adet sabun, deterjan, 10 adet çuval, organik gübre, çimento ,beton boru imalatı, ısı cam imalatı, 14 adet metal eşya imalatı, mermer işleme, 2 adet yürüyen merdiven imalatı, 8 adet makine ve teçhizat imalatı, profil doğrama, zirai aletler, 2 adet oluklu mukavva, 2 karton bobin imalatı, 2 muhtelif matbaa baskısı ve mobilyadır

(Anonymous, 1988). Bütün bu iktisadi faaliyet kollarının genel konumu (Çizelge 4.8)'de gösterilmiştir.

Çizelge 4.8. Gaziantep'teki İktisadi Faaliyet Kollarının Genel Konumu (Devlet İstatistik Enstitüsü, 1997)

	İktisadi Faaliyet Kolları	1985	1990	
—	Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	167.778	191.618	
—	Madencilik	215	127	
—	İmalat Sanayi	43.293	60.854	
—	Elektrik, Gaz ve Su	429	915	
—	İnşaat	12.337	18.745	
—	Toptan ve Perakende Ticaret	29.355	38.556	
—	Ulaştırma-Haberleşme	12.309	13.038	
—	Mali Kurumlar, Sigorta vb.	3.443	4.787	
—	Toplum Hizmetleri	45.731	51.539	
—	İyi Tanımlanamamış Faaliyetler	1.687	1.899	
	TOPLAM	316.577	382.078	

4.2.4. Yerleşim

Akdeniz bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin birleşme noktasında yer alan Gaziantep, Türkiye'nin altıncı büyük kenti olup, ticaret yollarının kavşağında yer almaktadır. Suriye'ye komşu bir sınır ili olan Gaziantep, Batıda Osmaniye, Güneybatıda Hatay'ın Hassa ilçesi, Doğuda Şanlıurfa'nın Birecik ve Halfeti, Kuzeydoğuda Adıyaman'ın Besni, Güneyde Kilis, Kuzeyde ise Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesi ile çevrilidir.

Gaziantep'in kuruluşunda yer unsurunun önemi büyüktür. Uygarlıklarının doğduğu Mezopotamya ve Akdeniz arasında güneyden kuzeye , doğu-batıya giden yolların kavşağında oluşu tarih öncesi çağlardan beri insan topluluklarına yerleşme alanı ve uğrak yeri olmuştur.

Gaziantep geçmişte Kalkealitik, Palealitik, Demir, Hitit, Asur, Pers, İskender, Selekaslar, Roma, Bizans, İslam-Arap, İslam- Türk devirlerini yaşamıştır.

Gaziantep bu yaşam süresince 639 yılında İslam ordusunun yöreyi Bizanslılardan almasıyla İslamiyeti kabul etmiştir. Bu arada çeşitli devletlerin egemenliğine girip çıkmıştır, ancak en son 1516 yılında Osmanlı Yavuz Sultan Selimin Mercidabık Meydan Savaşından sonra şehir Osmanlı İmparatorluğu sınırlarına dahil olmuştur, daha sonrada Mondros mütarekesi ile önce İngiliz sonra Fransızların işgaline uğramasına rağmen 25 Aralık 1921 tarihinde son düşmanı da şehirden kovarak Kurtuluş Savaşında ki kahramanlığına karşılık 1921 yılı 6 Şubat tarihinde T.B.M.M. tarafından gazilik ünvanı verilen tek gazi şehridir.

1648 ve 1671 yıllarında Antep'i gezen Evliya Çelebi kendine özgü üslubuyla Antep'i şöyle anlatmaktadır; O zamanki Antep Şehrinde "32 mahalle, 13.670 toprak ve kireç ile örtüldü, mamur, bakımlı, yüksek saraylar gibi evleri vardı, 840 adet mihrap bulunmaktaydı. Büyük cemaate sahip Arasa meydanındaki Boyacıoğlu Camii ve çarşı içindeki Tahtalı camii, sanatlı, ferah, büyük kubbeli ve ihtişamlı yapılardır ”.

“.... Ayıntap'ta 300'ü aşkın saray gibi evlerin hususi hamamı vardı. 3900 dükkanlı büyük bir çarşıya, açık arttırmayla satış yapan pazarlara sahip iki bedesteni, çarşı ve saraçhanesi, üstleri örtüldü kargir, sağlam, sıra düzeni içerisinde süslü dükkanlardır. Tamı tamına yetmiş çeşmesi vardır.

“ Şehir yüksek bir düzlükte ve yer yer bayırlar üstünde kurulmuş olup, birçok hanları var, ama en güzelleri ve meşhurları Mustafa Paşa Hanı, Pekmez Hanı, Tuz Hanı, İki Kapılı Han, Börekçi Hanı ve Arasat Hanı'dır.

“..... Şehrin ortasındaki kocaman bir kaya üstüne yüksek, görkemli ve daire biçiminde bir kale oturtulmuştur. Kale çok sağlamdır. Kaleyi çevreleyen hendek 1300 adımdır. Eni kırk, derinliği yirmi arşın kesme kayadan oluşmuştur. Bunların üstünde her biri ayrı sanat ve mimari üslupta belli aralıklarla sıralanmış, çok güzel kuleler oturtulmuştur. Bin bir bedeni olan kalenin temelindeki kayaların içinde yine daire tarzında kaleyi çevreleyen ve hendeğe bakan mazgal delikleri açılmıştır ki, hendek kenarına kuş bile konmaz. Kalenin batı kapısı, yedi katlı demirden bir kapıdır. Kapı aralıklarında çeşitli savaş araçları ve gereçleri, silahlar, saçma topları vardır. Kale silah ve askerlerle donatılmış ve benzeri nefesliklerle havadar bir oturma yeridir” (Göğüş, 1997 b).

Miladi 1886 yılında Antep'te yüzden fazla mescit, 20 medrese, 1 Mevlevi hane, 1 Kadiri tekyesi, 1 Rufai Tekyesi, 1 Nakşibendi Tekyesi ile 6 tane daha Tekye, 1 Kütüphane, 2 Rüştîye Mektebi, bunlardan başka 28 tane İslam ve Ermeni Mektebi vardı. İki Protestan, biri Katolik ve birde Yahudi olmak üzere 35 adet çocuk okulu, biri Ermeni, ikisi Protestan, biri Katolik , biri Yahudi olmak üzere 5 adet kilise vardı.

1936 yılında Gaziantep'i İsmail Habib Sevük şöyle tasvir etmiştir; üç tepe üstüne kurulmuş Antep, hepsi beyaz taştan yapılmış iki üç katlı evlerden oluşan bir beldedir. Şehrin dört tarafını çevreleyen dağlar ne şehri kapsayacak kadar yakın ne şehri bodurlaştıracak kadar yüksektir. Şehrin üzerine kurulduğu üç tepeden batıdaki Tepebaşı, mektep ve hastane gibi iri Amerikan binalarıyla dolu; ortadaki Kayacıktepe, şehrin asıl yapılarının ve kalabalığını yüklenmiş; eskiden Kürttepe denilen en şarktaki Türktepe, şehrin fakirce tarafıdır ve bağrında Antep kalesi yükselmektedir (Şekil 4.15).

Devlet arşivinde 146 no da ve 943 hicri 1532 miladi yılında defteri mufassalı livayı Ayıntap adlı defteri hakani' de Antep mahallelerinin adlarıyla ev sayılarını gösteren cetvel (Çizelge 4.9)'da verilmiştir.

Aynı durum büyüme noktasından günümüzde de geçerlidir. Antep her geçen sene, bir önceki seneye oranla gelişmekte ve büyümektedir. Ancak ne yazık ki güzelleşme hususunda aynı ifadeleri kullanmak mümkün değildir. Günümüz insanının yakıştırdığı bir ifadeyle nostaljik unsurları hep geri planda kalan, yani tarihi ve tarihi değerleri hep arka plana itilen ve unutilan bir büyüme ve gelişme içerisinde.

İnsanlık tarihi boyunca kurulan en eski şehirlerden biri olan Antep; Anadolu'da yaklaşık on dört asırlık maziye sahiptir. Bir zamanlar baştan başa tarihi eserlerle dolu bir şehirken günümüzde o muhteşem tarih kaybolmaya yüz tutmuş durumdadır. Geçmişte var olan üç yüze yakın tarihi mescit ya kayıp, ya asli vazifesi dışında kullanılmakta, yirmiye yakın tarihi han ya kayıp ya harabe halde, yirminin üzerinde medrese kayıp, yirmiye yakın tekke kayıp, onlarca kasteller, hamamlar ile yüzlerce kitabe kaybolmuş durumdadır.

TARİHSEL ACIDAN GAZİANTEP'İN KENTSEL GELİŞİMİ

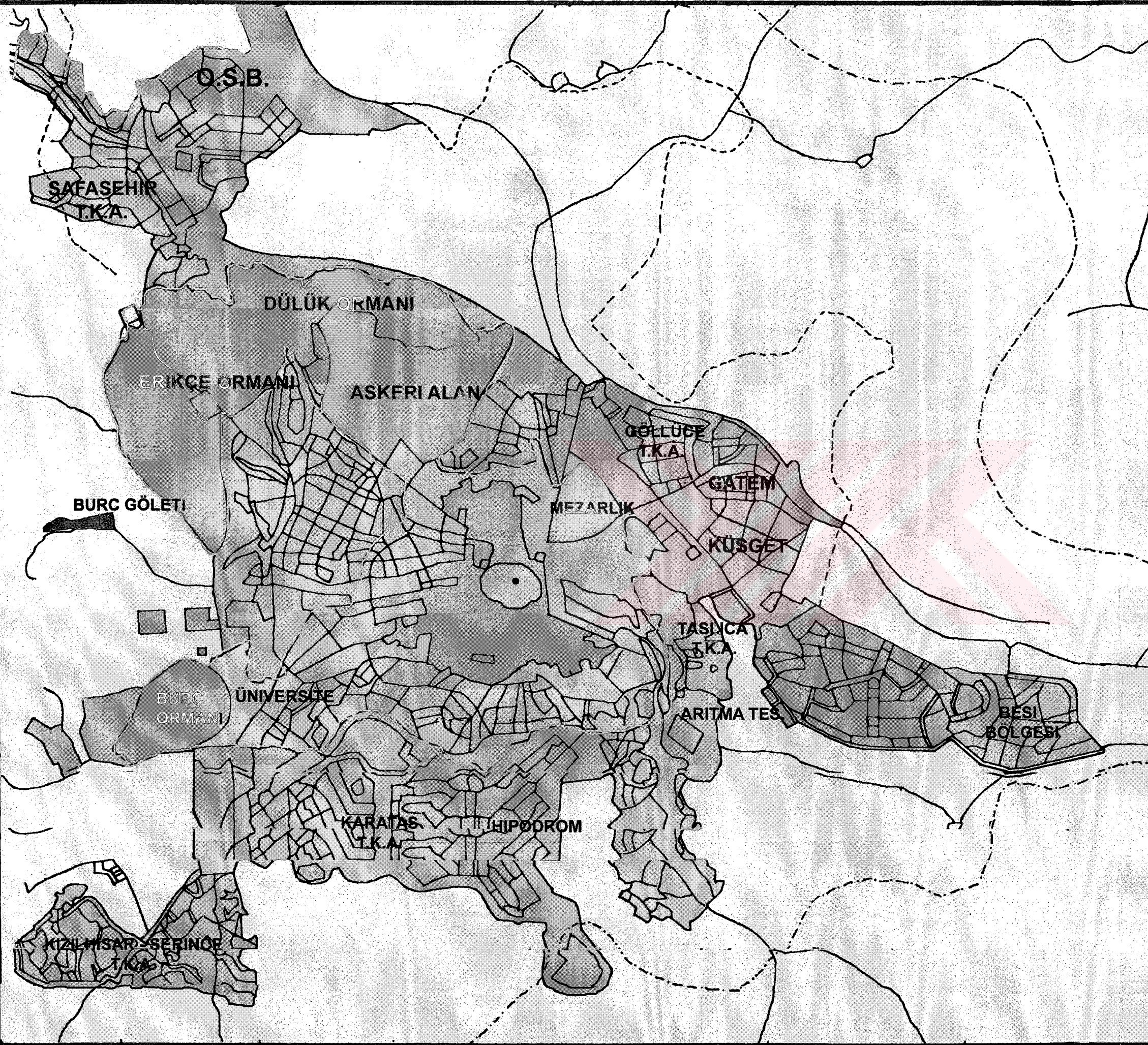
- ANTİK GAZİANTEP
- 19. YY.'A KADAR
OLAN YERLEŞİM
- 1937'YE KADAR
OLAN YERLEŞİM
- 1960'A KADAR
OLAN YERLEŞİM
- 1960 SONRASI
YERLEŞİM

ÖLÇEK : 1 / 100 000

ŞEKİL
4.15

TARİHİ
YERLEŞİM
HARİTASI

Çizelge 4.9. Miladi 1532 Yılında Antep'teki Mahalle Adları ve Ev Sayıları

	<u>Mahalle Adı</u>		<u>Ev Sayısı</u>
1.	Akyol		53 ev
2.	Ali Nacar		118 ev
3.	Bostancı		60 ev
4.	Boyacı		53 ev
5.	Çukur		82 ev
6.	Hamam sokağı Dıbağhana		47 ev
7.	İbni Ammi (Halk mahallesi demektir).		27 ev
8.	İbni Eyyup		118 ev
9.	İbni Kör		40 ev
10.	İbni Şeker		88 ev
11.	Kastel		31 ev
12.	Kayacık		48 ev
13.	Kozluca (Adını günümüze taşımıştır).		67 ev
14.	Kürtüncü		42 ev
15.	Mahalleyi Kadı		85 ev
16.	Mahalleyi Kürkçü		56 ev
17.	Mahalleyi Tövbe (Yağmur duası yeri).		51 ev
18.	Sikkak (Bıçakçılar mahallesi demektir)		154 ev
19.	Şehreküstü (Adını günümüze taşımıştır).		113 ev
20.	Türk Tepesi		17 ev
21.	Yahni oğlu		42 ev
22.	Zokağı Hamamı Tışlağı		30 ev
23.	Zokakı Mescidi Acem		29 ev
24.	Zokakı Mescidi Başibüyük		11 ev
25.	Zokakı mescit Acemoğlu		14 ev
26.	Zokakı mescit Ahmet		47 ev
27.	Zokakı mescit Cami Köhne (Eski Cami).		15 ev
28.	Zokakı mescit Sofiyan (Sofiler Mah.).		20 ev
	T O P L A M		1518 ev

Cumhuriyet'in ilk yıllarıyla birlikte köyden kente göç tüm yurttaki olduğu gibi Gaziantep'te de büyük bir hızla başlamıştır. Bu göç ile mevcut mahalleler daha da gelişmiş bunun yanı sıra yeni yeni mahalleler kurulmuştur. Şehir nüfusu her geçen gün daha da artmıştır.

Gaziantep özellikle 1970'li yıllardan sonra sanayi ve ticaret alanında büyük bir atılım yaparak, devlet desteği alan batıdaki sanayi kentlerini yakalamış, bazı sektörlerde onların önüne geçmiştir.

Gaziantep 1989 yılından sonra yarım milyonu aşan nüfusu ile iki ilçe belediyesinden oluşan Büyükşehir belediyesinin yönetimi altında büyük kent olma özelliğini yaratan Gaziantep; GAP ile birlikte sosyo-ekonomik hinterlandını da geliştirmiş durumdadır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da ki 15 ili ekonomik iç ve dış ticaret yönünden etkisi altında bulundurmaktadır. Gaziantep 2000 yıllarında GAP bölgesinin en önemli hizmet kenti olarak değerlendirilmekte ve üst düzey bir ihracat, eğitim- kültür, ticaret ve idari merkez olarak ele alınmaktadır.

Bütün bu olası gelişmelere hazırlanarak Gaziantep'in 2005 yılını hedefleyen ve nüfusunun 1.800.000 olarak saptayarak yerel nazım imar planı tamamlamıştır. Sanayi ve ticaret merkezleri şehir dışına kaydırılmış, toplu konutların yapımına destek verilmiş ve gecekondu önleme çalışmaları hızlandırılmış durumdadır.

Toplu Konutlar :

Bir milyonu aşkın nüfusu olan Gaziantep 8 bin hektarlık imarlı bir alan üzerine kuruludur. İmarlı alan yetersiz olduğu için yapılaşma bazı bölgelerde imar sınırına dayanmış, bazı bölgelerde ise aşma durumuna gelmiştir. Bu nedenlerden dolayı Gaziantep'te %40 oranına varan kaçak yapılaşma oluşmuştur.

Kentteki yapılaşmanın hızla artması Gaziantep'in cazibesinden dolayı çevre il ve ilçelerden aşırı derecede göç almasından kaynaklanmaktadır. Türkiye'de nüfus artış hızı %2 dolayındayken, Gaziantep'te bu oran %5.8'dir. Bu nüfus artışının getirdiği kaçak yapılaşmayı önlemenin tek yolu imarlı sahayı genişletmek halkın imara uygun inşaat yapmasını sağlamanın yanı sıra spekülasyonu önlemektir.

1989 yılından itibaren imar planı ile ilgili çalışmalarını sürdüren Büyükşehir Belediyesi Kent Planlama Müdürlüğü imarlı alanı 8 bin hektardan 28 bin hektara çıkartmıştır. 1 / 5000 ölçekli planları tamamlanan imar planının 1 / 1000 ölçekli uygulama imar planları ilçe belediyeleri tarafından peyderpey yapılarak hizmete sokulmaktadır.

İmarlı alanın genişletilmesiyle birlikte, imar sınırı mücavir alan sınırıyla çatışır duruma gelmiştir. Bunu önlemek için mücavir saha genişletme çalışmaları da paralel olarak başlatılmıştır.

Yapılan çalışmalar sonunda 31.900 hektar olan mücavir sahaya 40.000 hektar daha eklenerek 71.900 hektara çıkarılmıştır. Bu da onaylanarak, uygulamaya konulmuştur. Böylece Gaziantep'in 50 yıllık imar ve mücavir alan sorunu çözülmüştür.

Gaziantep'i 2000'li yıllarda yaşanabilir çağdaş bir kent yapabilme gayreti sonucu ilk toplu konut alanı projesi Göllüce mevkiinde oluşturulmuştur.

Kentin kuzeydoğusunda, Şanlıurfa yolu ile kısa bir süre sonra tamamlanacak olan otoyol arasındaki 1 milyon 800 bin metrekare alanı kapsayan bölge alt ve orta gelir gurubu vatandaşları konut sahibi yapabilmek amacıyla 1987 yılında planlanmıştır. Üç bin civarında konutun tamamlanarak ikamete açıldığı bölgede halen 5 bin civarında konutun da inşaatı devam etmektedir.

Göllüce konutlarında çağdaş bir yaşam çevresi yaratılmıştır. Konutlar arasında yeşil alanlar, parklar, çocuk bahçeleri yer almaktadır. 30 metreli birinci derecede yollarla sağlanan ana ulaşım 18 metrelik ve 22 metrelik 1. Derecede yollarla desteklenmiş, komşuluk ünitelerinin yakınlarında oluşturulan otoparklarla, taşıt trafiğinin konutlar arasına girmesi önlenmiştir. Yaya yollarının sürekliliği ile komşuluk üniteleri ve ticaret aksi ile bağlantılar sağlanmıştır.

Göllüce Toplu Konut Alanında nüfusa yeterli olacak şekilde, standartlara uygun olarak ilköğretim lise, resmi kurum, sağlık ocağı, cami, sosyal hizmet alanları oluşturulmuştur. Toplu konut alanında 38.000 m² alanda oluşturulan ticaret merkezi de tüm bölgenin her türlü ihtiyacını karşılayacak kapasitededir.

Göllüce Toplu Konut Alanının yetersiz olduğu anlaşıldıktan sonra dar gelirli insanlar için ucuz ve sağlıklı konut edindirmek amacıyla kooperatiflerin değil fertlerin kendi konutlarını yapma olanağı sağlayıcı çalışmalar geliştirilmiştir.

Bunlardan biri şehrin kuzeyinde Göllüce Toplu Konut Alanına yakın bir bölgede Çakmak bölgesinde 39 hektarlık bir alan tespit edilmiştir. Yapılan plan ve proje çalışmaları sonunda 120 ve 140 metrekarelik parseller oluşturulmuştur. Böylece 1400 aileye kendi konutunu kendi yapma olanağı sağlanmıştır.

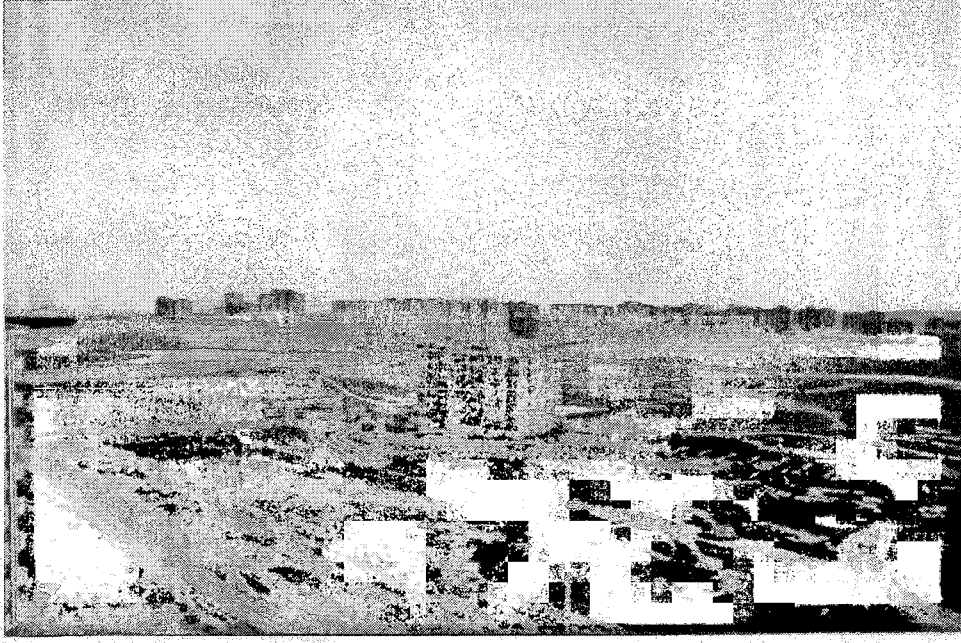
Şehrin güneyinde ise Mazmahor (Karataş) bölgesinde 3000 hektarlık yeni bir alan belirlemiştir. Şu ana kadar 1 / 5000'lik imar planları yapılan bölgede 900.000 nüfus yaşayacaktır. Burada 180 bin konut inşa edilecek ve kişi başına 22 metrekare yeşil alan düşecektir.

Kooperatifler arsa tahsisi ve alt yapı çalışmalarının başlatıldığı bölgede 131 kooperatife arsa tahsisi yapılmıştır. Kooperatiflerin büyük bir kısmının kaba inşaatları bitmiş durumdadır (Şekil 4.16). Bir milyona yakın nüfusu barındıracak olan Karataş Toplu Konut Alanı, Gaziantep'in 21. Yüzyıla hazırlığının en bariz örneklerindendir.

Ülke nüfus artış hızının üç katına varan bir nüfus artış hızı ile nüfusuna her yıl orta büyüklükte bir ilçe nüfusunun ilave olduğu gelişmiş sanayi ve hizmet sektörü ile kent tanımını aşmış GAP önderliğine "Metropol" kimliği arayan Gaziantep'te yeni bir kent kurulmaktadır. Kızılhisar Köyünün kent merkezine 10 km. uzaklıkta 10 milyon metrekare alan üzerine planlanan Kızılhisar- Serince Toplu Konut Alanı 35 bin konut ve 160 bin nüfusa sahip bir kent olacaktır.

Ülkemizde önlenemeyen hızlı nüfus artışı ve artan nüfusun çoğunlukla kentleri tercih etmesi sonucunda Türkiye'de kentleşme önemli bir sorun haline gelmiştir. Oysa kentleşme sorun değil, aksine kalkınmanın bir sonucu ve göstergesi olmalıdır.

Kızılhisar-Serince Toplu Konut Alanı : 3.260.000 m² konut, 97.000 metrekare ticaret, 150.000 m² eğitim, 34.000 m² sağlık, 264.000 m² kültürel tesisler 35.000 m² dini tesisler, 130.000 m² spor tesisleri, 3.700.000 m² park, bahçe ve ağaçlandırma alanı ve 2.330.000 m² yol ve otopark alanı ile kent yaşamından uzak, kentin tüm olanaklarına sahip bir bölgede konut sahibi olma şansını sağlamaktadır.

Şekil 4.16. Karataş Toplu Konut Bölgesinden Genel Bir Görünüm

Bu projede amaç Gaziantep'in geleneksel yapısına uygun bahçeli evlerin yer aldığı bir kent oluşturmak olduğundan toplam konut alanının % 70'i iki katlı villa tipi olarak düzenlenmiştir. Kişi başına 10 m² yeşil alanın düştüğü Kızılhisar-Serince Toplu Konut Alanının altyapı çalışmalarına başlanmış gerekli tüm işlemler fizibilite raporları plan ve projeler tamamlanarak uygulama aşamasına gelinmiştir (Şekil 4.17).

Şekil 4.17. Kızılhisar-Serince Toplu Konut Bölgesinden Bir Görünüm

Taşlıca-Yeşilkent Sosyal Konutları Projesi : Gaziantep'te yaşayan ve evi olmayan muhtaç insanları konut sahibi yapmayı amaçlayan bir başka çalışmadır. Konut için başvuran insanların aranan vasıfları taşıyıp taşımadıkları araştırıldıktan sonra konutlarının tapuları verilecektir. Ödemeler ise, sadece konutların maliyeti esas alınarak çok cazip ödeme koşulları ile yapılacaktır. Hayat şartlarının zorluğu altında ezilen, çoğu yaşlılık veya bedensel yetersizlik nedeniyle çalışamayan ya da sadece ailesinin hayati ihtiyaçlarını karşılayabilecek gelire sahip herhangi bir ekonomik ve sosyal güvencesi olmayan insanları konut sahibi yapmak amacıyla şehrin doğusunda bulunan 3 milyon 500 bin m² alanda planlama çalışmaları yapılmıştır. Bu alanın imar uygulama planları yapılarak, altyapı çalışmaları başlanmıştır (Anonymous, 2001 a).

Araştırma alanı içerisinde bulunan toplu konut alanlarının konumları (Şekil 4.18)'de gösterilmiştir. Gaziantep ilinin dalgalama engebeli arazisinin Fırat, Hatay, Sulan (Amık) ve Ceyhan havzası olmak üzere 3 havzada yer almakta, bunların çoğunluğu Fırat havzasından oluşan kullanılabilir arazinin 2.764.170 ha yüzölçümü içinde yer almaktadır.

Gaziantep İli'nin içinde kullanılan arazinin dağılımı (Şekil 4.19)'da gösterilmiştir. Kullanılabilir arazi yerleşim alanı, kuru, sulu tarım, bağ-bahçe alanı, zeytin, fıstık bahçeleri, orman ve mera alanları ve su yüzeylerinden oluşmaktadır.

“ 21. Yüzyıla Doğru Gaziantep ” projesi kapsamında Türkiye'nin bu ölçüde ilk düzenli çöp depolama tesisi 1994 yılı sonunda tamamlanmıştır. Mazmahor, Uzundere mevkiinde kente 18 km'lik bir mesafede inşa edilen düzenli çöp depolama tesisi, Gaziantep'e 50 yıl hizmet verebilecek durumdadır.

Projede evsel atıkların depolanması konusunda gelişmiş detaylar uygulanmıştır. Çöpler tabii zeminden ve dış etkenlerden bir geçirimsizlik perdesiyle izole edilmiştir. Depolanmaya bir program dahilinde alınmaya başlanılmıştır. Sızıntı toplama ve bertaraf edilme sistemi düzenlenmiştir. Çıkabilecek gazlar kontrol altına alınmıştır. Yüzey suyu düzenlenen drenaj kanalları ile deponi dışına yönlendirilmiştir.

TARİHSEL AÇIDAN GAZİANTEP'İN KENTSEL GELİŞİMİ

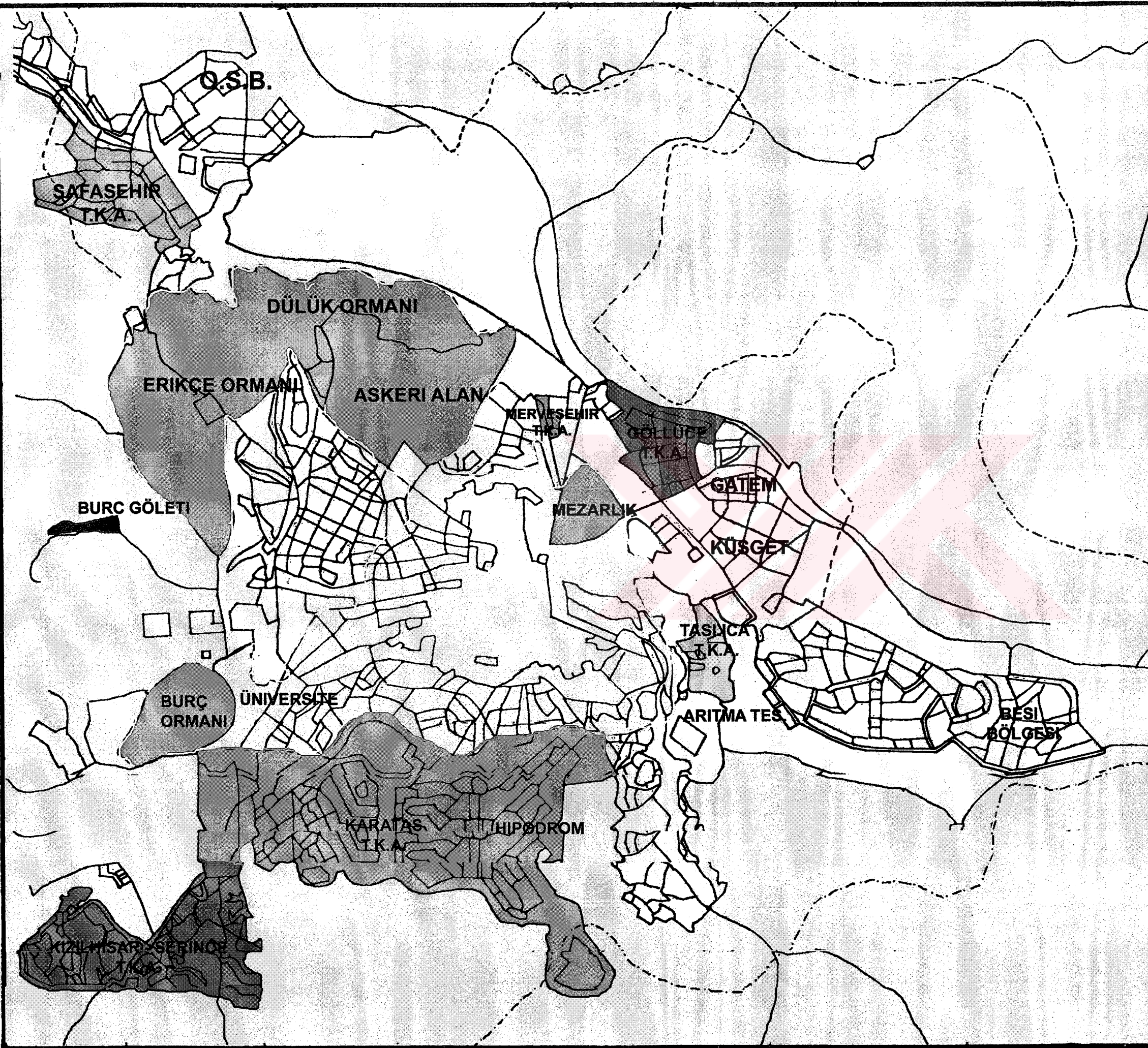
- KARATAS T.K.A.
- KIZILHISAR-SERİNCE T.K.A.
- GÖLLÜCE T.K.A.
- TAŞLICA T.K.A.
- SAFAŞEHİR T.K.A.
- MERVEŞEHİR T.K.A.

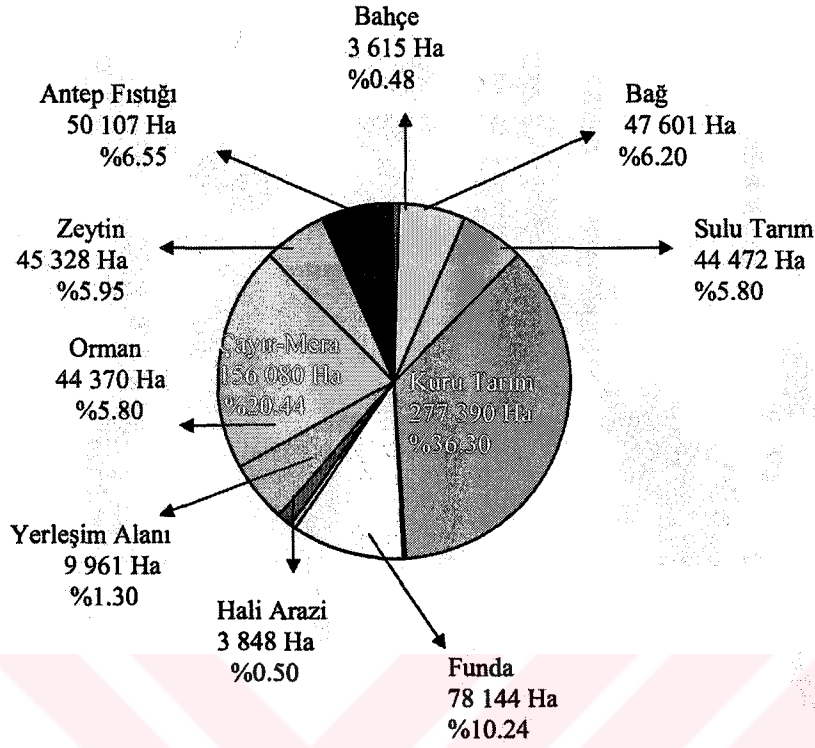
ÖLÇEK : 1 / 100 000

ŞEKİL
4.18

TOPLU KONUT
ALANLARI
HARİTASI

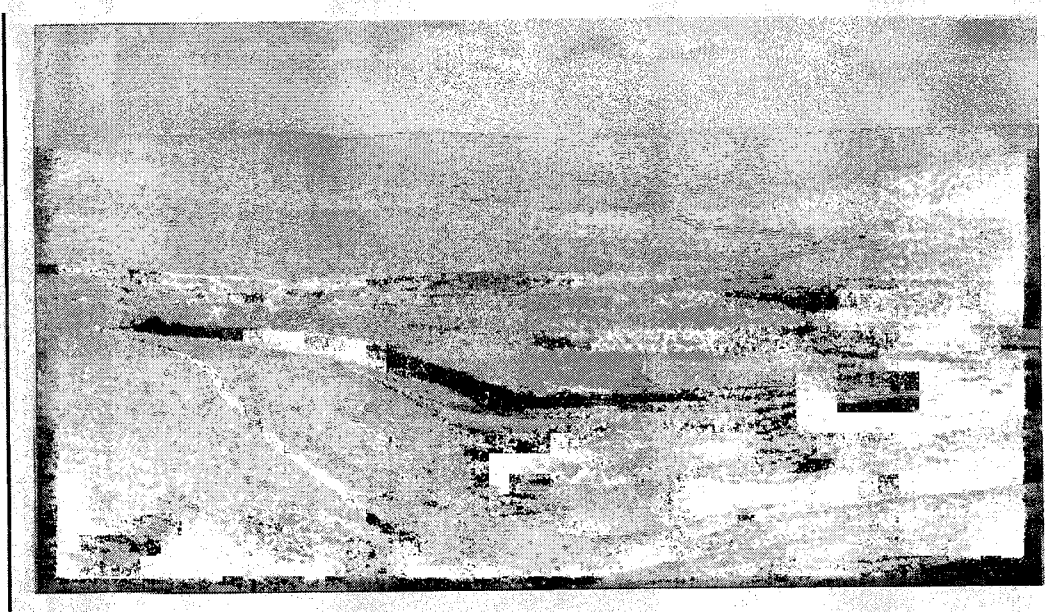

Şekil 4.19. Arazi Kullanma Durumu

Türkiye’de ilk düzenli çöp depolama alanı olan bölgede geçirimsizliği sağlamak amacıyla öncelikle düşük permeabiliteli toprak serilerek geçirimsizliği sağlanmaktadır. Bu sırada çöplerden ve yağmur sularından dolayı meydana gelecek suların birikmemesi için drenaj boruları ve filtre tabakaları konmuştur (Şekil 4.20).

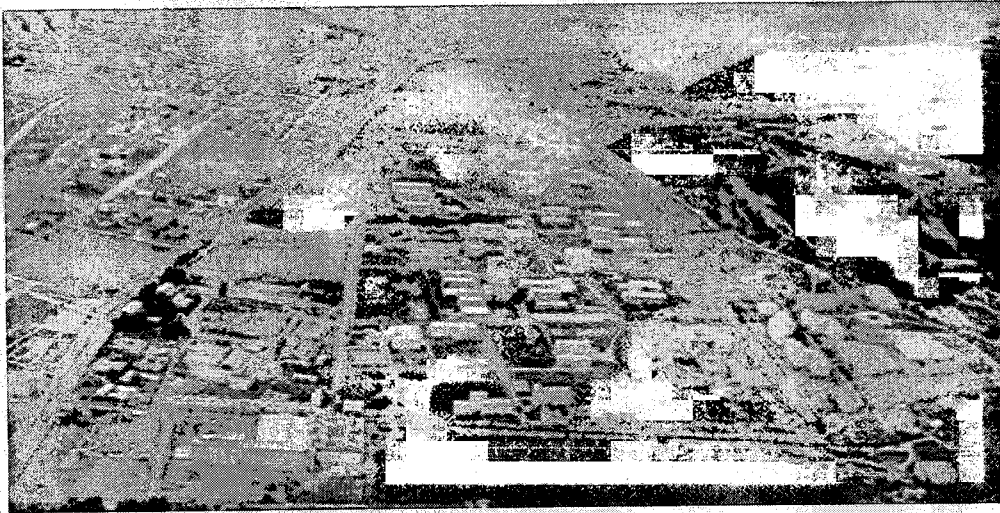
Ayrıca çevreden gelebilecek sel sularına karşı drenaj kanalları yapılmıştır. Drenajlar vasıtasıyla hazırlanan havuzda toplanan sular yağmurlama sistemiyle çöp alanında oluşabilecek her türlü gaz, düşey drenaj bacaları ile yüze çıkarılacak ve değerlendirilecektir.

Sosyal tesisleri yol ile birlikte tamamlanan Katı Atık İmha ve Değerlendirme Projesi 1995 yılı başından beri hizmet vermektedir. 1995 yılında yapılan 1. Etap 5 yıl süreyle hizmet vermiş, bu alan dolunca, ikinci etabın düzenlenmesine 1999 yılında başlanmış ve proje 2000 yılı sonunda tamamlanmıştır. Hedef; burada toplanacak çöplerin üzerlerinin toprakla kapatılması ve yeşil alan haline getirilmesidir (Anonymous, 2001 a).

Şekil 4.20. Katı Atık ve Çöp Depolama Alanından Bir Görünüm

Gaziantep Üniversitesi : Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep- Kilis karayolu üzerinde şehir merkezine 7 km. uzaklıkta bulunan bir kampus üniversitesidir. Yerleşim alanı toplam 2450 dönüm olup, 840 dönümlük Yelligedik İl Ormanı Üniversite arazisi içerisinde. Taşradaki fakülte ve yüksekokullar ile Şahinbey Araştırma ve Uygulama Hastanesi hariç binalar ve tesisler 236.198 m²'lik bir kapalı alanı kapsamaktadır. Yapımı devam eden ve planlanan inşaatlarla birlikte 2002 yılında toplam olarak 280.000 m²'lik kapalı alana ulaşılması hedeflenmektedir (Şekil 4.21).

Şekil 4.21. Gaziantep Üniversitesinden Genel Bir Görünüm (Anonymous, 1998 b)

4.2.5. Sanayi ve Teknoloji

Gaziantep coğrafi konumu itibariyle Türkiye'nin batısındaki sanayi şehirleri ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Doğu Anadolu Bölgesinin çeşitli ihtiyaçlarını karşılayan ve geniş bir pazara hitap eden bir ticaret merkezi niteliğindedir (Anonymous, 1996).

Gaziantep tarihte bilinen en eski yerleşim bölgesi olması özelliğinin yanı sıra, ülke genelinde de çok önemli ekonomik paylara sahip olma niteliğini üzerinde taşımaktadır.

Gaziantep sanayisinin genel yapısına bakıldığı takdirde, küçük imalathane ve atölyelerin yanı sıra zamanla gelişen ve büyüyen tesislere rastlamak mümkündür. İl sanayisi birçok sektörde Türkiye'nin en büyük üretim merkezi veya değişik sektörlerdeki üretimde büyük oranlardaki paylara sahiptir.

Gaziantep'teki büyük sanayi işyerleri sayısı, Türkiye toplamının %4'ünü, küçük sanayi işyerleri sayısının %6'sını meydana getirmektedir. Bu yapısıyla başta küçük ve orta boy ölçekliler olmak üzere sanayi birimlerinin yarattığı geniş istihdam olanakları ile iktisaden faal nüfusun %28.72'sinin imalat sanayi kollarında çalıştığı görülür (Anonymous, 2000 c). Gaziantep imalat sanayiindeki mevcut tesislerin büyük çoğunluğu 1. ve 2. Organize Sanayi Bölgeleri, Örnek Sanayi, Küçük Sanayi Bölgesi, Nizip Caddesi ile Ünaldı-Şehreküstü bölgelerinde yerleşmişlerdir. Sanayi tesislerinin yoğunlaştığı bölgeler (Çizelge 4.10)'da verilmiştir.

Gaziantep imalat sanayiindeki mevcut tesislerin çoğunluğu Organize Sanayi Bölgeleri, GATEM, Örnek Sanayi, Küçük Sanayi Bölgesi, Nizip Caddesi ile Ünaldı-Şehreküstü bölgesi olmak üzere 5 ayrı bölgeye ayırmak mümkündür ;

A - Organize Sanayi Bölgeleri :

Organize Sanayi Bölgesi, birbiri ile işbirliği halinde üretim yapan Orta ve Küçük Ölçekli işletmelere planlı bir alanda ve ortak altyapı hizmetlerinden yararlanarak daha kolay ve ucuz üretim yapma olanağı sağlayan bir sistemdir. Gaziantep'te halen 12 milyon metrekarelik alanıyla 3 tane Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır (Şekil 4.22). 210 hektarlık alan üzerine kurulu olan 1. Organize Sanayi Bölgesinde; 138 firma faaliyetlerine devam etmektedir.

Çizelge 4.10. Sanayi Tesislerinin Yoğunlaştığı Bölgeler (Anonymous, 2000 e)

Bölge Adı		Yeri Konumu	Mevcut İşyeri Sayısı	Toplam Sanayi İçindeki Payı	Türkiye Geneli İçindeki Payı	Mevcut Faal Alan (m ²)	Toplam Alan (m ²)	İnşa Olan İşyeri Sayısı	Tahsis Edilen İşyeri Sayısı
	1.Org San. Böl.	Başpınar - Adana Karayolu	138	%7.14	%3.52	2.210.000	2.100.000	5	290
A- Org. Sanayi Bölgesi	2.Org. San. Böl.	Başpınar- K.Maraş Karayolu	130	%6.89	%3.21	3.000.000	4.500.000	70	277
	3.Org. San. Böl.	Başpınar	119	%6.22	%2.90	3.200.000	5.400.000	121	220
B- Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Bölgesi		Nizip Cad., Çıksorut-Araban Yolu, Ş.Küstü - Ünalı	4515	%28.72	%5.03	1.110.000	1.250.000	45	5000
C- Örnek Sanayi Sitesi		KÜSGET- Ş.Urfa Karayolu	47	%2.85	%0.88	350.000	350.000	3	50
D- Küçük Sanayi Siteleri		KÜSGET Kompleksi	2575	%19.73	%3.45	2.000.000	2.000.000	65	3841

450 hektarlık alan üzerine kurulu olan 2. Organize Sanayi Bölgesinde ise 277 firmaya yer tahsisi yapılmıştır. Altyapı inşaatı bitmemesine rağmen 150 büyük ölçekli firma faaliyete geçmiştir. Bölgede ağırlıklı olarak Tekstil, Kimya, Plastik ve Gıda alanlarında üretim yapılmakta olup 20.000 işçi istihdamı sağlanmıştır. Tüketilen elektrik 25 milyon Kw/h, su tüketimi ise 100.000 ton civarındadır.

540 hektarlık alan üzerine kurulu bulunan 3. Organize Sanayi Bölgemizde faaliyet göstermek için 900'ün üzerinde sanayici arsa talebinde bulunmuş, ancak 297 sanayiciye arsa tahsisi yapılabilmektedir. Halen bölgede Tekstil, Gıda, İnşaat malzemeleri ve Sentetik dokuma alanlarında faaliyete başlayan firmalar bulunmaktadır.

Şekil 4.22. Organize Sanayi Bölgelerinden Genel Bir Görünüm (Anonymous, 1998 b)

B - Gaziantep Ticaret ve Endüstri Merkezi (GATEM) :

Gaziantep'in kuzeydoğusunda 2 milyon 500 bin metre karelik bir alanda oluşturulan GATEM'de 1990 yılının mart ayında ilk olarak Toptancılar Hal kompleksinin temeli atılmıştır. Günümüzde 23 esnaf gurubuna ait sitelerinin büyük bir kısmı tamamlanmış, bir kısmının inşaatı da devam etmekte, bazıları da projelendirme aşamasındadır. GATEM 'de 4 500 esnafın yerleşeceği ve 100 bin nüfuslu bir iş merkezinin oluşacağı düşünülmektedir. Bu kompleks içerisinde Toptancı Hali, Hal Sosyal Tesisleri, Toptan Gıdacılar, Oto Galericiileri, Şekerciler ve Kuruyemişçiler, Traktörcüler, Trikotajcılar, Fıstıkçılar ve Kuru Meyveciler, Nakliyat Ambarları, Kamyon Galericiileri, Ticaret Borsası, Kasacılar, Karpuzcular, Maydanozcular, Mobilyacılar, İnşaat Malzemecileri, Şire Hanı Esnafı, Bulgurcular, Plastikçi Esnaf siteleri ile Köylü Pazarı, Kamyon Pazarı, Ardiye ve Depolama alanı bulunmaktadır (Şekil 4.23).

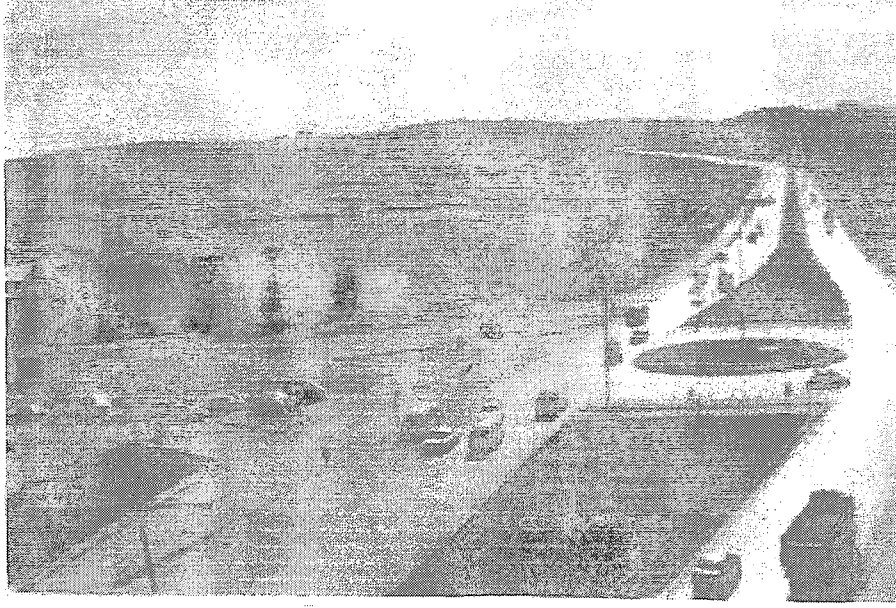
Şekil 4. 23. GATEM 'den Bir Görünüm (Anonymous, 2001 a)

C - Örnek Sanayi ve Küçük Sanayi Sitesi:

Örnek sanayi sitesi, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı (UNIDO) tarafından müştereken gerçekleştirilen 350.000 m²'lik bir alanda kurulmuştur. Bu bölge her biri için 800 m²'lik kapalı sahası da bulunan 50 örnek sanayi işyerinin bulunduğu bir bölgedir. İşletme hacmi ve üretim metotları ile küçük ve orta ölçekli sanayiciler için örnek ve teşvik olmak amacı ile kurulan bölgede 2575 küçük sanayicinin bulunduğu, Gaziantep ve çevre illerde faaliyet gösteren sanayi tesislerinin ihtiyacı olan makine yedek parça ve teçhizatlarının da yapılabildiği ve toplam işçi istihdamı 25.000 kişi olan Küçük Sanayi Sitesi içerisinde farklı alanlarda faaliyet gösteren çok sayıda firma mevcuttur. Bölgede bulunan sanayicilere hizmet vermek amacıyla kurulan KOSGEB merkezi, bölgedeki işletmelere eğitim, mühendislik, müşavirlik ve laboratuvar hizmetleri sunmaktadır (Şekil 4.24).

D - Nizip Caddesi ve Çevresi :

Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri yapılmadan önce şehir içinde faaliyet gösteren ilk bölge Nizip caddesidir ve bu bölgede 150 firma faaliyet göstermektedir. Bu bölgede faaliyet gösteren firmalar Plastik Ayakkabı ve Eşya, Un, İrmik, Makarna, Halı, Akrilik İplik, Pamuk İpliği, Metal Eşya ve Makine İmalatçıları'nın yoğun olduğu bu bölge hızlı nüfus artışı ve kentleşme neticesinde şehir içinde kalan işletmeler üretimlerinin bir bölümünü veya tamamını sanayi bölgelerine taşıma eğilimindedir.

Şekil 4.24. Örnek Sanayi ve Küçük Sanayi Sitesi'nden Görünüm

E - Ünaldı-Şhreküstü Bölgesi :

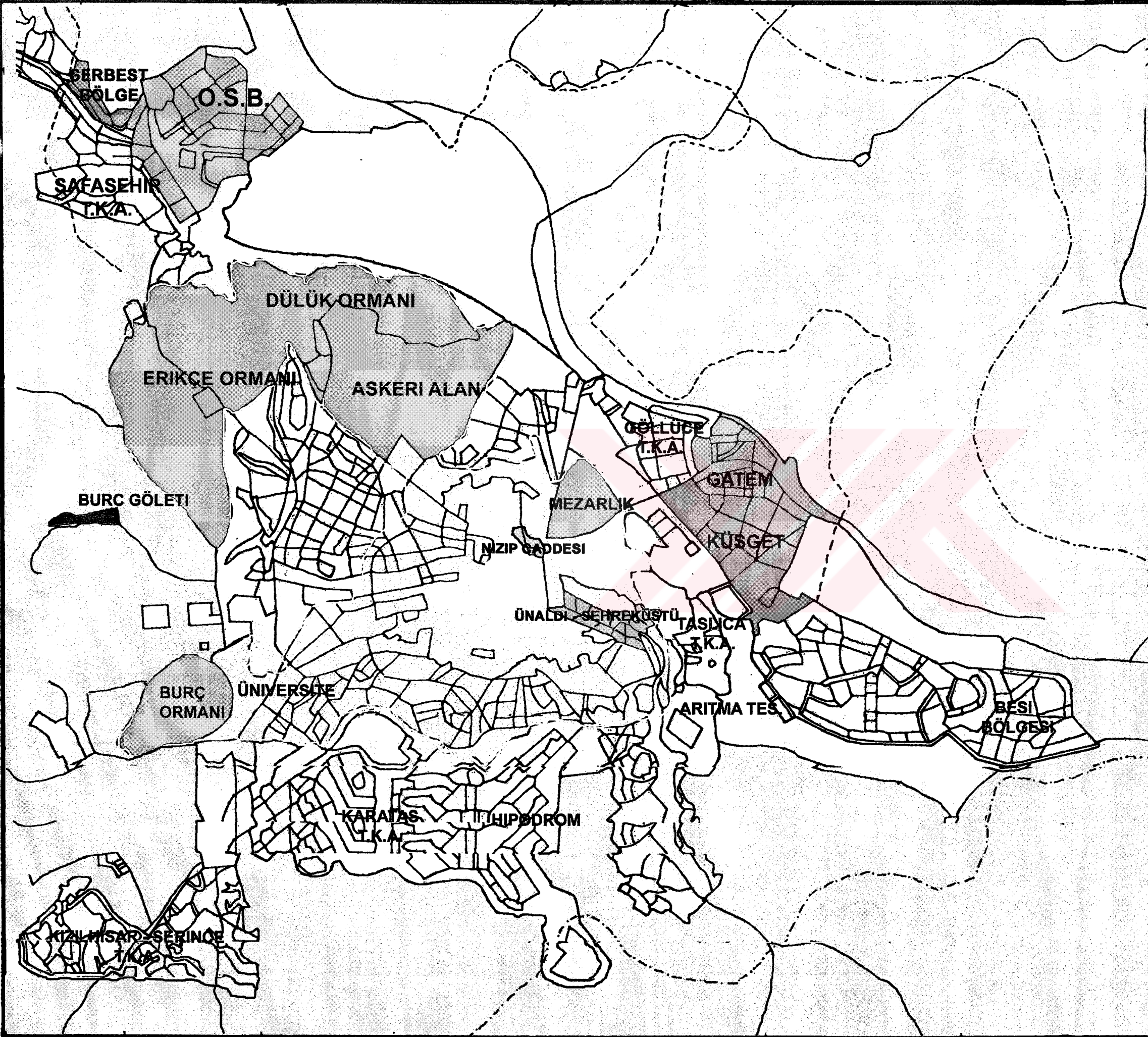
İlk yerleşim bölgelerinden olan Ünaldı - Şhreküstü bölgesi içerisinde faaliyet gösteren yaklaşık 700 firma bulunmaktadır. Mercimek işleme, Plastik ve Halı fabrikalarının yoğun olduğu bu bölgede şehir imar planı içerisinde kalmıştır. Bu nedenle bu bölgedeki işletmeler küçük ve orta ölçekli sanayi işletmeleri olma özelliklerini korumaktadır.

Bunların dışında 95 işyeri ve sosyal tesisleri bulunan İslahiye sitesi ile 300 işyeri, çıraklık okulu ve sosyal tesisleri bulunan Nizip küçük sanayi sitesi mevcuttur. Ayrıca 410 işyeri ve sosyal tesisleri bulunan Ayakkabıcılar küçük sanayi sitesi, 78 işyeri ve sosyal tesisleri bulunan Oğuzeli küçük sanayi sitesi ile 357 işyeri ve sosyal tesisleri bulunan 25 Aralık küçük sanayi sitelerinin yapımı devam etmektedir

F – Gaziantep Serbest Bölgesi :

Serbest Bölge kurma çalışmaları 1996 yılında başlatılarak 1997 yılı sonlarına doğru GASBAŞ Gaziantep Serbest Bölge İşleticisi A.Ş. kurulmuştur. GAP 'ın devreye girmesiyle ihracat potansiyelinde büyük artışlar sağlanması amacıyla kurulan Serbest Bölge Alanının inşaatına 1998 yılında başlanmıştır. 2.100.000 m² alana sahip GASBAŞ günümüzde faaliyetlerine devam etmektedir. Gaziantep'te bulunan tüm sanayi alanlarının dağılımı (Şekil 4.25)'de verilmiştir.

TARİHSEL AÇIDAN GAZİANTEP'İN KENTSEL GELİŞİMİ

ORGANİZE SANAYİ
BÖLGELERİ

ÖRNEK SANAYİ -
KÜSGET

GATEM

ÜNALDI -
SEHREKÜSTÜ

NİZİP CADDESİ

SERBEST BÖLGE

ÖLÇEK : 1 / 100 000

ŞEKİL

4.25

SANAYİ
BÖLGELERİNİN
DAĞILIMI

4.2.6. Ulaşım

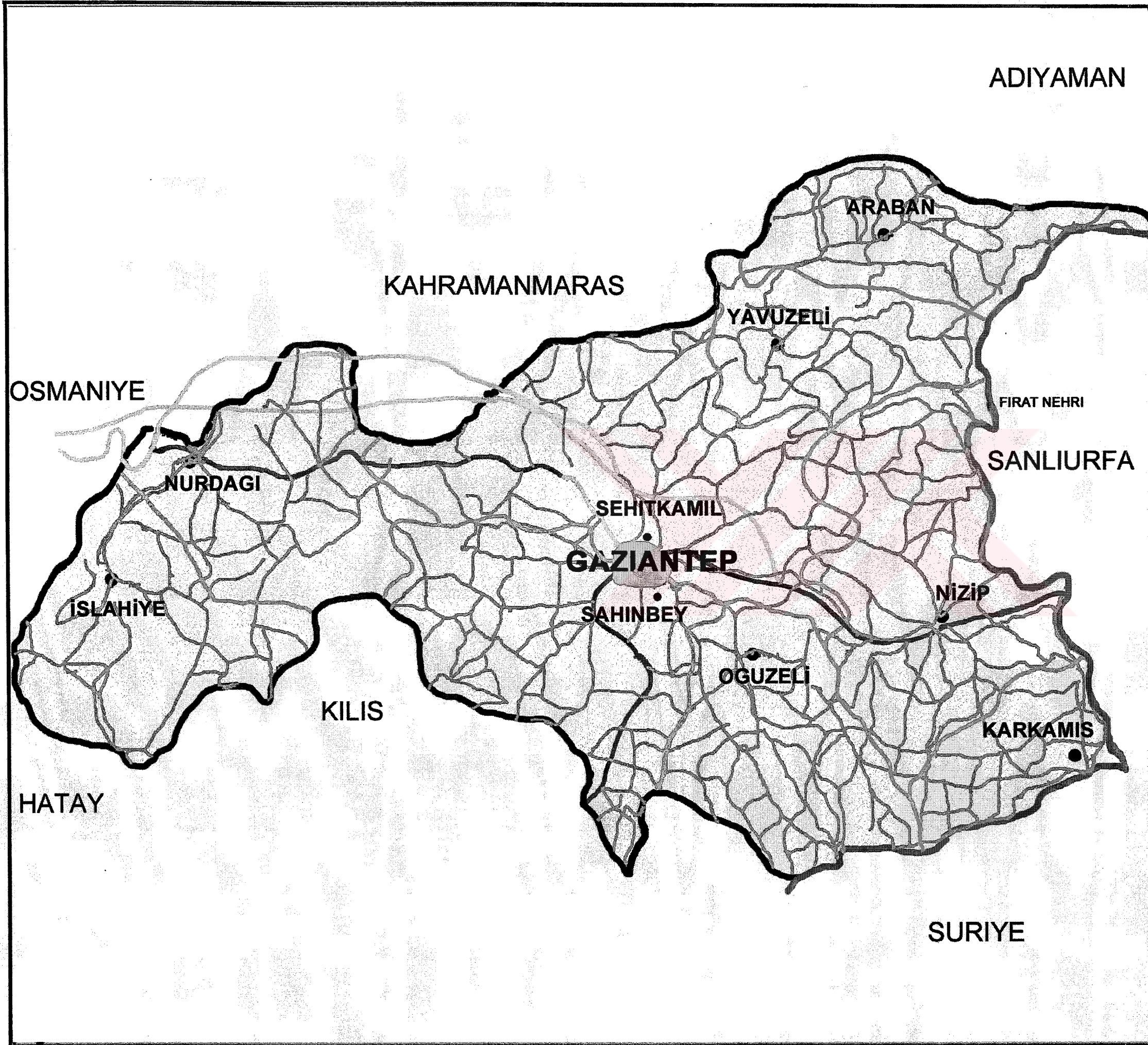
Gaziantep İli karayolu ile Osmaniye, Adana ve Mersin'e, Birecik köprüsünden Şanlıurfa'ya, Narlı üzerinden Kahramanmaraş'a, Fevzipaşa yoluyla Antakya'ya, Kilis üzerinden Suriye'ye, Besni üzerinden de Adıyaman'a bağlanır. Bu yollar İç Anadolu, Doğu Anadolu, Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük kentler ile Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, İran, Irak ve Suriye'yi birbirine bağlayan karayollarıdır (Şekil 4.26).

Yaklaşık 150.000 m² alanı kapsayan yeni terminal 08.07.2000 tarihinde hizmete açılmıştır (Şekil 4.27). Toplam alanı 85.000 m² olan otogar, bürolar, otoparklar, peronlar, sosyal tesisler ve yeşil alanlar dan oluşmaktadır. Yakınında büyük bir alışveriş merkezi bulunmaktadır. Burada beş yıldızlı bir otel ile sosyal tesislerin yapımı da planlanmıştır.

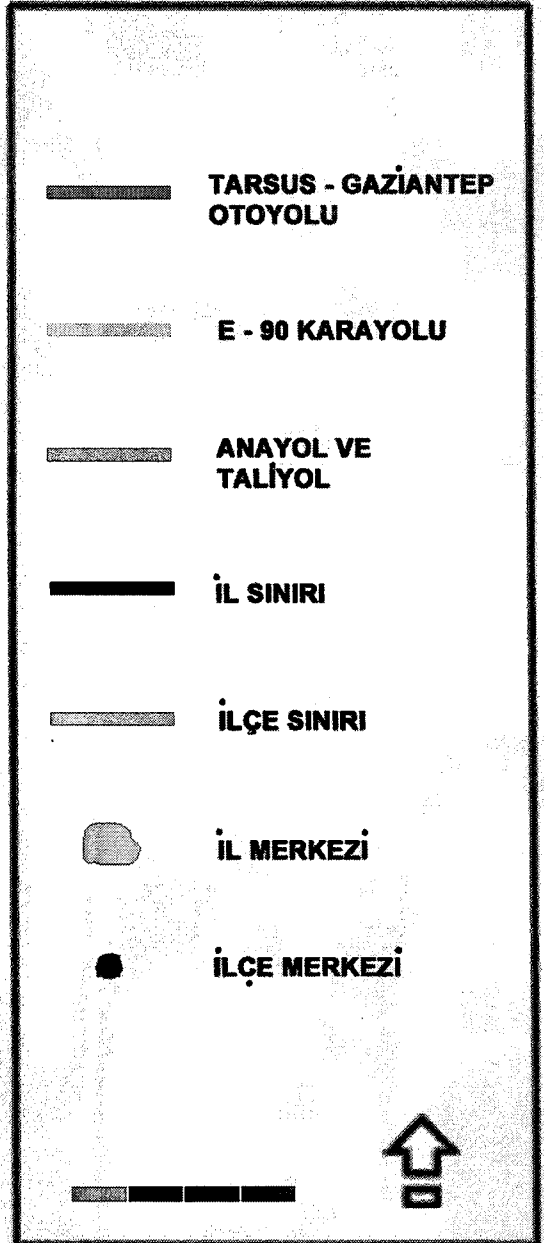
Gaziantep'te ulaşım karayolu, havayolu ve demiryolu ile sağlanmaktadır.

Şekil 4.27. Gaziantep Şehirlerarası Otobüs Terminalinden Görünüm

**TARİHSEL AÇIDAN
GAZİANTEP'İN
KENTSEL GELİŞİMİ**

**ŞEKİL
4.26**

**ULAŞIM AĞI
HARİTASI**

Gaziantep İlinde, 1996 yılı itibariyle, 570 km devlet ve il yolu mevcuttur. Bu yolların 537 km'si (%94.2) asfalt, 26 km'si (%4.5) topraktır. Bu oranlar GAP Bölgesi için %78.4 ve %2.9'dur. 1995 yılı sonu itibariyle Gaziantep'te toplam 2.823 km köy yolu mevcuttur.

GAP Bölgesindeki iki ana demiryolu hattı vardır. Birincisi bölgenin güney sınırı boyunca doğu-batı doğrultusunda ilerleyerek Türkiye'yi Suriye ve Kuzeydoğu Irak'a bağlar. Diğer hat ise Malatya'yı, Diyarbakır ve Siirt'in Kurtalan ilçesine bağlar. Bazı tali hatları da dahil olmak üzere bölgedeki toplam demiryolu uzunluğu 805 km'dir. Bölge içindeki bütün hizmetler tek hatlı demiryollarıyla görülmektedir.

4.2.7. Açık ve Yeşil Alanlar

Gaziantep doğası gereği suyu ve yeşili kıt bir kenttir. Orta Doğuya yakınlığı nedeniyle toprağının büyük bir kısmı bozkırdır. Bu bozkır olan araziye yeşillendirmek amacı ile bir çok çalışma yapılmıştır.

Yaklaşık 12 yıllık çalışma sonunda (1989-2001), Gaziantep'teki kişi başına düşen yeşil alan miktarı 1.2 m²'den 8 m²'ye çıkarılmıştır. Bunların içerisinde en önemlisi 100. Yıl Atatürk Kültür Parkı Projesi'dir.

Gaziantep İli içerisindeki Büyükşehir belediyesine ait açık ve yeşil alanlar (Çizelge 4.11)'de, Şahinbey Belediyesine ait açık ve yeşil alanlar (Çizelge 4.12)'de, Şehitkamil Belediyesine ait açık ve yeşil alanlar (Çizelge 4.13)'de verilmiştir.

100. Yıl Atatürk Kültür Parkı :

Şehir merkezinden Batıya doğru uzanan 100. Yıl Atatürk Kültür Parkı 3 milyon 500 bin m²'den oluşmaktadır. Kültür parkı, Mustafa Kemal Atatürk'ün 100. Doğum yıl dönümü nedeniyle 1981 yılında yapılan bir yarışma sonucu projelendirilmiştir.

Batıdan Doğuya doğru bir üçgen gibi şehrin içerisine doğru uzanan 100. Yıl Atatürk Kültür Parkı içerisinden Alleben deresi akmaktadır. Anlamı "Süt Pınarı" olan Alleben Deresi'nin kaynakları içme suyu olarak kullanıldığı için yaz aylarında kurumaktadır. 1981 yılında projelendirilen 100. Yıl Atatürk Kültür Parkında çalışmalar ancak 1992 yılında başlatılmıştır.

Çizelge 4.11. Büyükşehir Belediyesine Ait Açık ve Yeşil Alanlar (Çetin, 1994)

PARKIN ADI	KAPLADIĞI ALAN (m ²)
Mezarlık (Eski)	1400000
Kavaklık Mesire Alanı	180000
Humanız Çamlığı	140000
Hacıbaba Su Tesviye Tesisleri	116000
Düztepe Çamlığı	90000
Gaziantep Fuarı	50000
Orduevi – Merkez Komutanlığı	50000
Gatem Ağaçlandırma Alanı	43000
Büyük Fidanlık	40000
Çağlayan Parkı	30000
Göllüce Ağaçlandırma Alanı	30000
Eski Düşkünlerevi ve Su Deposu	20000
Burç Kavşağı Karşısı Ağaçlandırma Alanı	18000
Fevzi Çakmak Bulvarı	18000
Üniversite Yolu	18000
Hal İçi Sosyal Tesisler	15000
Küsget Ağaçlandırma Alanı	15000
Ali Fuat Cebesoy Bulvarı	12700
Humanız Fidanlığı	12000
Yukarıbayır Su Deposu	12000
Kenan Evren Bulvarı Barış Parkı	8000
Küçük Fidanlık	5000
Yeşilova Kavşağı	5000
Zübeyde Hanım Bulvarı	5000
Şihcan Yay Bölgesi	4550
Mütercim Asım Yay Bölgesi	3600
Milli Egemenlik Caddesi	3500
Gazi Muhtar Paşa Refüjü	3000
Muammer Aksoy Bulvarı	3000
TOPLAM	2 350 350

Çizelge 4.12. Şahinbey Belediyesine Ait Açık ve Yeşil Alanlar (Çetin, 1994)

PARKIN ADI	KAPLADIĞI ALAN (m ²)
25 Aralık ve Özgürlük Parkı	23000
Yavuzlar Parkı	16500
İstiklal Piknik Alanı	15000
Yunus Emre Parkı	6300
Başkarakol Parkı	6200
23 Nisan Parkı	5000
Ağaçlı Geçit	5000
Perilikaya Parkı	5000
29 Ekim Cumhuriyet Parkı	4500
Çınarlı Parkı	4000
Kabasakal Parkı	4000
Öğretmenevleri Parkı	4000
Cumhuriyet Parkı	3500
5 Haziran Parkı	3000
Beydili Parkı	3000
Kolejtepe Parkı	3000
Şahinbey Parkı	2880
Müdürlük Binası Önü Parkı	2800
Anneler Parkı	2500
Binevler Parkı	2500
Etiler Parkı	2500
İmam Hatip Parkı	2500
Üçoklar Parkı	2300
6. Cephe Parkı	2000
60. Yıl Piknik Alanı Parkı	2000
Akyol Parkı	2000
Balıkli Parkı	2000
Beydili Çocuk Oyun Alanı Parkı	2000
Cengiz Topel Parkı	2000
Dumlupınar Parkı	2000
Keleşhoca Mağazası Üst Geçit Kavşağı	2000
Konak Parkı	2000
Meteoroloji Parkı	2000
Sevgi ve Dostluk Parkı	2000
Şehitler Parkı	2000
Trafik Eğitim Alanı Parkı	2000
Yukarıbayır Parkı	2000
60. Yıl 33 Nolu Sokak Parkı	1800
60. Yıl Piknik Alanı Parkı (2)	1500
Balçelievler Parkı	1500
Türktepe Parkı	1500
İstiklal Piknik Alanı Parkı	1000
Demirlikale Parkı	600
TOPLAM	164 880

Çizelge 4.13. Şehitkamil Belediyesine Ait Açık ve Yeşil Alanlar (Çetin, 1994)

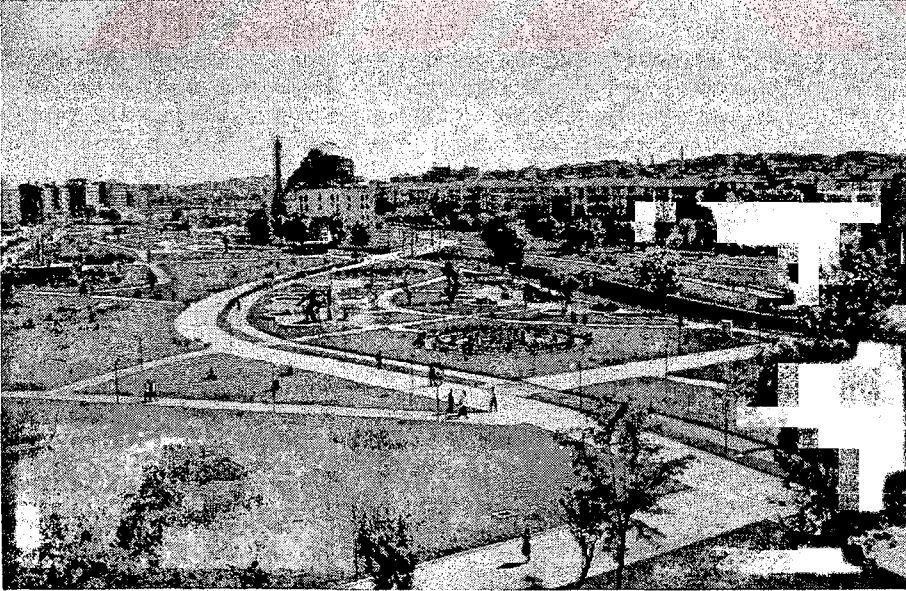
PARKIN ADI	KAPLADIĞI ALAN (m ²)
Gazikent Parkı	44000
Çağlayan Parkı	30000
Hayri Tütüncüler Parkı	25000
Cinderesi (Dostluk Parkı)	22000
Recep Koç Parkı	17000
Çıksorut Mahallesi (Gençlik Parkı)	10000
Kayaönü Mahallesi (Tren Yolu Bitiş.)	10000
Park ve Bahceler Müdürlüğü Parkı	10000
Çetin Emeç Parkı	6000
Kayaönü Güven Parkı	5000
Yeşilova Kavşağı Parkı	5000
Karşıyaka Parkı	4000
Çakmak Kavşağı Çevre Düzenlemesi	3000
Sarıgüllük Parkı	3000
Boyno Mahalle Parkı	2500
Bayraktar Lisesi Bitişiği	2000
Değirmişam 23 no'lu sokak	2000
Emek Parkı	2000
Göyko Lojmanları Parkı	2000
Güvenevler Parkı	2000
Hakim Savcı Lojmanları Parkı	2000
Halı Saha Çevresi	2000
Münifpaşa Parkı	2000
Tugay Karşısı	2000
Değirmişam Parkı	1500
Şehitkamil Parkı	1500
Tekel Parkı	1500
TOPLAM	219 000

100. Yıl Atatürk Kültür Parkı Kızılay köprüsünden başlayarak şehrin batısına doğru genişleyerek devam eder ve Alleben deresinin her iki tarafını kapsar konumdadır. Park Pancarlı bölgesinde inşa edilen gölete kadar devam etmektedir. (Şekil 4.28)

20 Haziran 1993 tarihinde Kızılay ile Maanoğlu köprüsü arasında yer alan 256 bin m²'lik kısımda tanzim çalışmaları tamamlanmıştır. İçerisinde yürüme yolları, oturma gurupları, bisiklet yolları, çocuk oyun alanları, festival alanları, odeon ve bin kişilik Amfi Tiyatro, çay bahçeleri, kıraathaneler, paten pisti ve ışıklı gösteri havuzları bulunmaktadır. (Şekil 4.29).

Şekil 4.28. 100.Yıl Atatürk Kültür Parkının Genel Görünüşü

Şekil 4.29. 100.Yıl Atatürk Kültür Parkından Bir Görünüm

100. Yıl Atatürk Kültür Parkı Projesi içerisinde 7 adet beş yıldızlı otel Gaziantep'e has mesire alanları, düğün ve nikah salonları, Gazino, bar, pavyon ve çay bahçeleri, dünya standartlarında 450 bin m²'lik fuar alanı, çocuk oyun alanları, çocuk uçurtma tepeleri, paraşüt kuleleri, ışıklı gösteri havuzları ile açık hava sineması yer alacaktır.

100.yıl Atatürk Kültür Parkı içerisinde yer alan yaklaşık 400 bin m²'lik Kavaklık mesire alanı tanzim edilerek, yürüme yolları, oturma gurupları, ışıklı gösteri havuzları ile halkın hizmetine sunulmuştur. 2001 yılı yatırım programına 100. Yıl Atatürk Kültür Parkının 3. Etabı alınmış durumdadır. Sadeleşmeden sonra tanzim çalışmaları başlayacak alan 302 bin m²'dir. Alleben deresi Milli Egemenlik Bulvarı, Zübeyde Hanım Bulvarı ve SSK Hastanesi arasında kalan kısmın tanzim edileceği 100. Yıl Atatürk Kültür Parkı 3. Etabı içerisinde, botanik bahçesi, ışıklı gösteri alanları, 5 yıldızlı otel, çocuk oyun alanları, yürüme alanları, oturma gurupları, sosyal tesisler, kafeteryalar ve "Gaziantep Savunmasının simgesi olacak " gezi parkuru, müze, gösteri efektleri ve anıt olacaktır (Anonymous, 2001 b).

Recep Koç Parkı :

100. yıl Atatürk Kültür Parkı içerisinde yer alan ve Batal Höyük ve çevresine hizmet veren Recep Koç parkı 25 Temmuz 1995 tarihinde hizmete girmiştir. Çevre sakinlerine hizmet veren bu parka Recep Koç adının verilmesi görevi başında Adalar Belediye Başkanı'na yapılan saldırıya tepki niteliğindedir. 1993 yılında tanzim çalışmaları başlatılan Recep Koç Parkı, 1995 yılında tamamlanmıştır. 17 bin m²'lik parkın 10 bin m²'si ise yürüme ve bisiklet yolları, oyun alanları, oturma gurupları ile sosyal tesis olarak tanzim edilmiştir (Şekil 4.30).

Hayri Tütüncüler Parkı :

100. Yıl Atatürk Kültür Parkı'nın bir bölümü olan ve Recep Koç Parkı'nın doğu tarafında yer alan Hayri Tütüncüler Parkı'nın tanzim çalışmaları 1995 yılı başında başlamıştır. Büyükşehir Belediyesinin imkanları ile yapılan park 25 bin m²'den oluşmaktadır. İçerisinde yürüme yolları , havuzlar oturma gurupları, spor alanları ve çocuk oyun alanları bulunan park 20 Eylül 1996 tarihinde hizmete açılmıştır. Gaziantep'e uzun yıllar hizmet vermiş olan rahmetli Hayri Tütüncüler'in

adının verildiği bu park Büyükşehir Belediyesi'ne yaklaşık 36 milyar liraya mal olmuştur. Binevler semti, Kavaklık mahallesi ve Batalh y k mevkiinin yararlandığı park akşamları da ışıklandırıldığı için geceleri de hizmet vermektedir ( ekil 4.31).

Şekil 4.30. Recep Koç Parkından Bir Görünüm

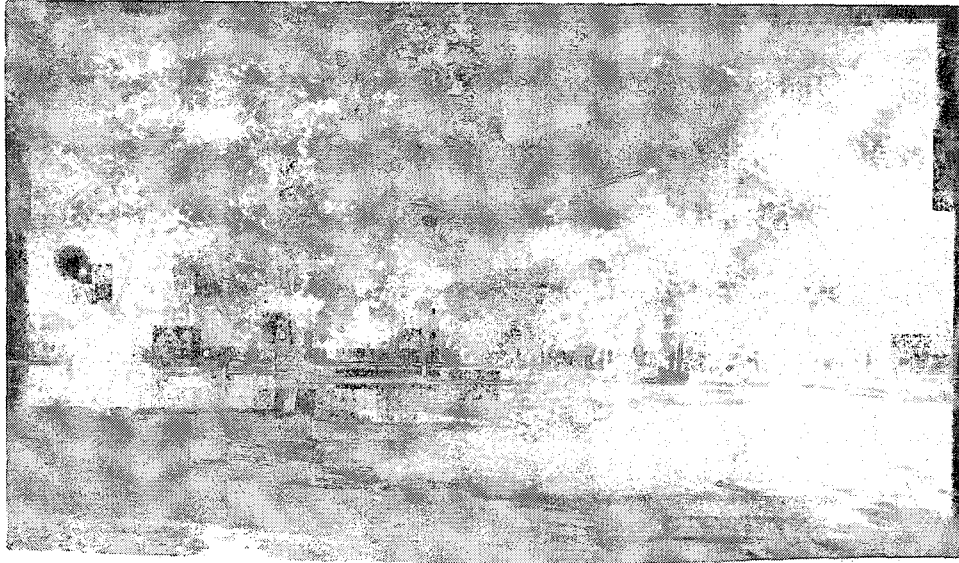
Şekil 4.31. Hayri Tütüncüler Parkından Bir Görünüm

Bedensel Engelliler Parkı :

Bedensel engelli insanlar ve çocukların faydalanabilmesi için planlanmış bu park içinde oturma grupları, dinlenme alanları bulunmaktadır. İçinde oyun ve gösteri alanları ile gösteri havuzları, trafik eğitim pisti, piknik alanları, koşu parkurları ve çalışma atölyeleri vardır.Hedef bedensel engellilerin bu atölyelerde eğitilmesi, üretime katkıda bulunması ve boş zamanlarını değerlendirmeleridir. 2001 yılının Haziran ayı sonunda hizmete girmesi planlanan park henüz bitmemiştir (Anonymous, 2001 b).

Düztepe Kültür Parkı :

1930'lu yıllarda ağaç dikilerek park haline getirilen Düztepe Kültür Parkı, 1989 yılında çevre koruma duvarı çekilerek, yürüme yolları, oturma gurupları, düğün salonu ile çay bahçesi, açık hava tiyatrosu ve çocuk oyun alanları yapılmıştır. 93 bin m²'lik Düztepe Kültür Parkında spor alanları, ışıklı gösteri havuzları da yapılmıştır. Yeniden fidan dikilerek ağaçlandırma çalışmaları sürdürülen Kültür parkı tamamen çimlendirilmiş durumdadır.Tanzim çalışmalarından önce mezbelelik olan, insanın gündüz bile içinden geçmeye çekindiği Düztepe Kültür Parkı şu anda ise her ailenin çocuklarıyla gelip oturduğu , rekreasyonel ihtiyaçlarını giderdiği bir dinlenme alanına dönüştürülmüştür (Şekil 4.32).

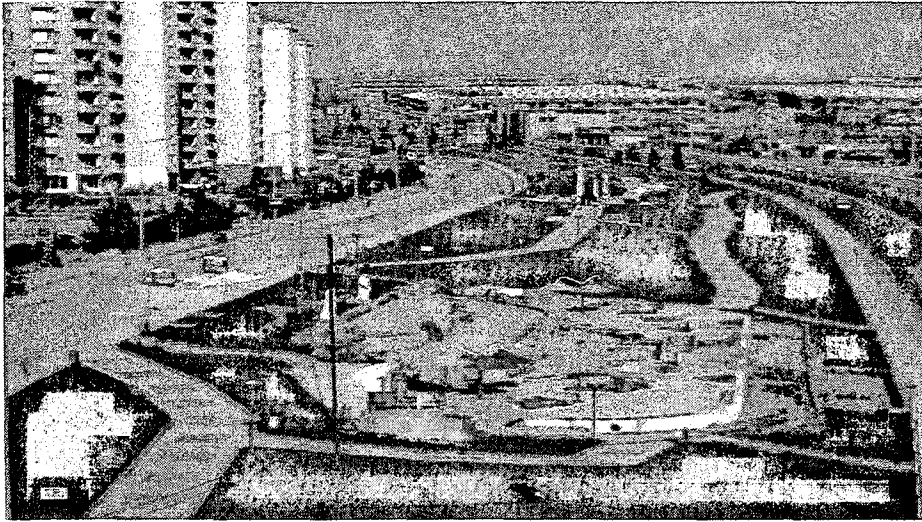
Şekil 4.32. Düztepe Kültür Parkından Bir Görünüm

Çağlayan Parkı :

Tekel İçki Fabrikasının doğusunda bulunan E-24 Karayolu kenarındaki şev, çirkin bir görüntü arz etmesinin yanı sıra uçurum olduğu içinde bir tehlike oluşturmaktaydı. 1990 yılında şev tahkimat çalışmaları sonucu hem çirkin görüntü ortadan kaldırılmış, hem de şehre 30.000 m² yeşil alan kazandırılmıştır. 8 Aralık 1993 günü hizmete açılan Çağlayan Parkında 50 adet oturma gurubu ve çocuk oyun alanı bulunmaktadır. Gece de insanların faydalanacağı düşünülerek aydınlatılan parktan, Çağlayan ve civar mahalle sakinleri yararlanmaktadır.

Gazikent Parkı :

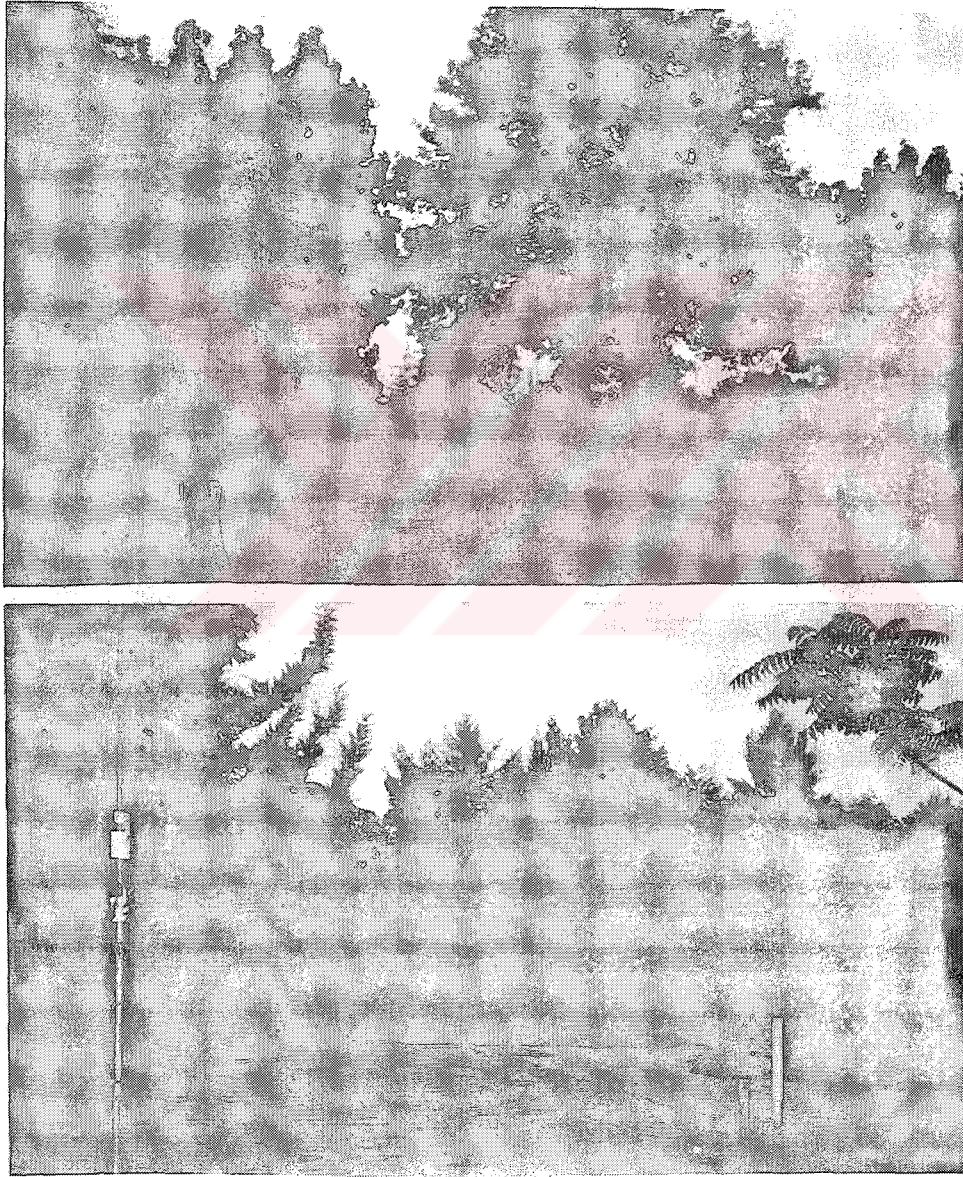
1999 yılında tanzim çalışmaları başlatılan Gazikent Parkı, beş aylık bir çalışma sonunda tamamlanmıştır. Gazikent mahallesi ile KÜSGET arasında güzel bir görünüm sağlayan Gazikent Parkı 44 bin m²'den oluşmaktadır. 1999 yılında tamamlanan Gazikent Parkı yaklaşık 400 milyar liraya mal olmuştur. Parkı daha da güzelleştirmek için KÜSGET içerisindeki kesilmesi gereken çam ağaçları sökülerek bu parka dikilmiştir. Gazikent Parkı içerisinde oturma grupları, çocuk oyun alanları, ıslıklı gösteri havuzları tanzim edildi. Ayrıca, yetişmiş ağaçlar başka bölgelerden sökülerek buraya dikilmiş ve çimlendirilerek yeşil bir tabaka oluşturulmuştur. Yine Gazikent halkının güzel bir parka kavuşmasının yanı sıra, Gaziantep'in kuzey girişi de güzel bir görünüme kavuşmuştur (Şekil 4.33).

Şekil 4.33. Gazikent Parkından Bir Görünüm

25 Aralık ve Özgürlük Parkı :

Gaziantep'in en büyük parklarından biri olup; 23 000 m² 'lik bir alana sahiptir. Bu park kentin en işlek caddesi olan Atatürk caddesi üzerinde bulunmakta ve halkın yoğun kullanımlarına sahiptir. Değişik kodlardaki yürüme yolları ve merdivenlerle de birleştirilmiştir. Parkın en üst kotunda Anıt bir meydan ve çevresinde oturma birimleri bulunmaktadır (Şekil 4.34).

Şekil 4.34. 25 Aralık ve Özgürlük Parkından Görünümler

Gaziantep'te bulunan açık ve yeşil alanlarda kullanılan bazı bitki türlerinin Latince ve Türkçe adları (Çizelge 4.14)'te verilmiştir.

Çizelge 4.14. Park ve Dinlenme Alanında Kullanılan Bitki Türleri

LATİNCE ADI	TÜRKÇE ADI
<i>Abies nordmanniana</i>	Gök nar
<i>Acacia longifolia</i>	Akasya
<i>Acer campestre</i>	Akçaağaç
<i>Acer negundo</i>	Akçaağaç
<i>Acer palmatum</i>	Akçaağaç
<i>Acer pseudoplatanus</i> var. <i>atropurpurea</i>	Akçaağaç
<i>Aesculus carnea</i>	Atkestanesi
<i>Albizia julibrissin</i>	Gülübrissim
<i>Berberis thunbergii</i> var. <i>atropurpurea</i>	Kadın Tuzluğu
<i>Betula verrucosa</i>	Huş Ağacı
<i>Catalpa bignonioides</i>	Catalpa
<i>Cercis siliquastrum</i>	Erguvan
<i>Cetrus atlantica</i>	Atlantik Sediri
<i>Chamaelirium japonica</i>	Japon Avası
<i>Cornus alba sibirica</i>	Kızılcık
<i>Corylus avellana</i> var. <i>atropurpurea</i>	Fındık
<i>Cotoneaster bullata</i>	Dağ Muşmulası
<i>Cotoneaster horizontalis</i>	Muşmula
<i>Creteagus monogyna</i>	Alıç
<i>Cupressus arizonica</i> var. <i>Glaucia</i>	Mavi Servi
<i>Cupressus sempervirens</i> var. <i>pyramidalis</i>	Piramit Servi
<i>Eleagnus angustifolia</i>	İğde
<i>Euonymus japonica</i>	Taflan
<i>Euonymus japonica</i> var. <i>aurea</i>	Taflan
<i>Fraxinus excelsior</i>	Dişbudak
<i>Juniperus horizontalis</i>	Yayılıcı Ardıç
<i>Juniperus pfitzeriana</i> var. <i>Aurea</i>	Ardıç
<i>Juniperus sabiana</i> var. <i>Tamaricifolia</i>	Sabin Ardıcı
<i>Juniperus squamata</i>	Ardıç
<i>Koeleruteria paniculata</i>	Güney Kandilli
<i>Laburnum vulgare</i>	Sarı Salkım
<i>Liriodendron tulipifera</i>	Lale Ağacı
<i>Lonicera nitida</i>	Hanımeli
<i>Lonicera tatarica</i>	Tatar Hanımeli
<i>Mahonia axuifolium</i>	Mahonya
<i>Malus floribunda</i>	Süs Elması
<i>Quercus robur</i>	Meşe
<i>Philadelphus coronarium</i>	Filbahri
<i>Picea excelsa</i>	Ladin
<i>Picea nigra</i>	Karaçam
<i>Picea pungens</i> var. <i>Glaucia</i>	Mavi Ladin
<i>Platanus orientalis</i>	Çınar
<i>Populus alba</i>	Ak Kavak
<i>Populus nigra</i> var. <i>Pyramidalis</i>	Piramit Kavak
<i>Porsythia intermedia</i>	Altıncanak
<i>Prunus carexifera</i> var. <i>Pisardii nigra</i>	Süs Eriği . /..

<i>Prunus serrulata</i>	Süs Kirazı
<i>Pyracantha coccinea</i>	Ateşdiken
<i>Rhus cotinus</i>	Sumak
<i>Ribes sanguinum</i>	Frenk Üzümlü
<i>Robinia pseudoacacia</i>	Yalancı Akasya
<i>Rosa canina</i>	Gül
<i>Rosa sp.</i>	Gül
<i>Salix babylonica</i>	Salkım Söğüt
<i>Sambucus nigra</i>	Mürver
<i>Spiraea bumalda</i>	Keçi Sakalı
<i>Spiraea vanhouttei</i>	Keçi Sakalı
<i>Symphoricarpos orbiculatus</i>	İnci Çalısı
<i>Symphoricarpos racemosus</i>	İnci Çalısı
<i>Syringa vulgaris</i>	Leylak
<i>Tamarix tentendra</i>	Ilgın
<i>Taxus baccata</i> var. <i>Fastigiata</i>	Porsuk
<i>Thuja orientalis</i>	Mazı
<i>Tilia tomentosa</i>	İhlamur
<i>Viburnum opulus sterile</i>	Kartopu
<i>Viburnum tinus</i>	Kartopu
<i>Yucca filamentosa</i>	Avize Çiçeği

Mevsimlik ve mevsimlik olarak kullanılan otsu bitkiler arasında *Achillea* spp., *Ajuga* spp., *Alyssum* spp., *Anchusa* spp., *Anemone* spp., *Anthemis* spp., *Aquilegia* spp., *Arabis* spp., *Auprietia* spp., *Aster* spp., *Astilbe* spp., *Bellis* spp., *Campalula* spp., *Chrysanthemum* spp., *Delphinium* spp., *Dianthus* spp., *Digitalis* spp., *Galanthus* spp., *Dahlia* spp., *Gaillardia* spp., *Helenium* spp., *Helianthus* spp., *Hemerocallis* spp., *Hyacinthus* spp., *Iris* spp., *Kiniphofia* spp., *Lilium* spp., *Nepeta* spp., *Narcissus* spp., *Tulipa* spp., *Primula* spp., *Sedum* spp., *Viola* spp., *Crocus* sayılabilir.

Araştırma alanı içerisindeki yeşil alanlarda kullanılan çim türleri; genelde karışım halinde olup *Lolium perenne* %20, *Poa pratensis* %50, *Festuca rubra* %10, *Festuca ovina* %15, *Agrostis* sp. %5 oranında kullanılmaktadır.

Gaziantep kentindeki yeşil alanların dağılımı genel olarak (Şekil 4.35)'de verilmiştir.

TARİHSEL AÇIDAN GAZİANTEP'İN KENTSEL GELİŞİMİ

- ORMAN ALANLARI
- 100. YIL ATATÜRK
VE KÜLTÜR PARKI
- RECEP KOÇ PARKI
- HAYRİ TÜTÜNCÜLER
PARKI
- BEDENSEL
ENGELLİLER PARKI
- DÜZTEPE KÜLTÜR
PARKI
- ÇAĞLAYAN PARKI
- GAZİKENT PARKI
- 25 ARALIK
ÖZGÜRLÜK PARKI

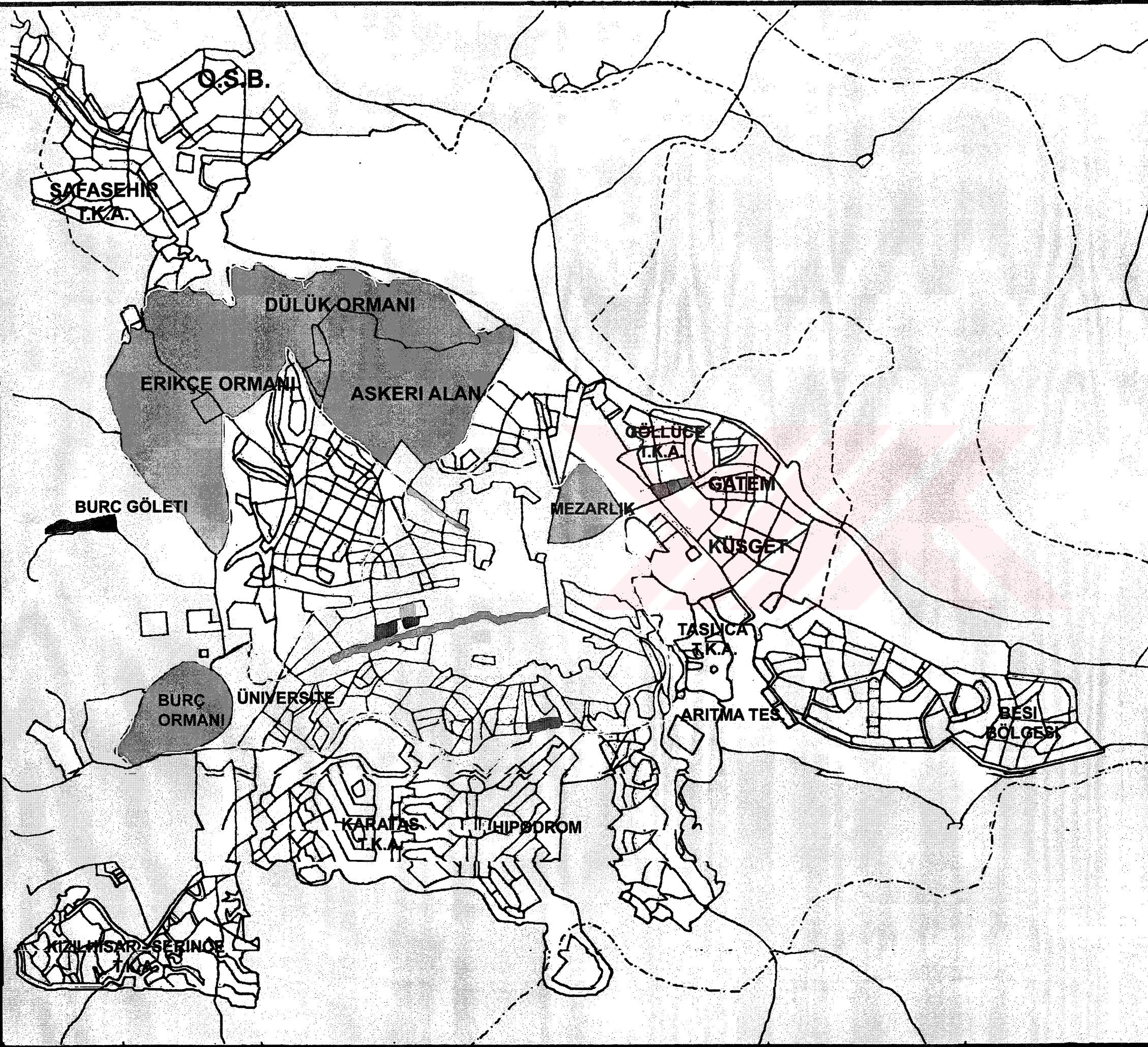
ÖLÇEK : 1 / 100 000

ŞEKİL

4.35

GAZİANTEP
KENTİNDE
YEŞİL
ALANLARIN
DAĞILIMI

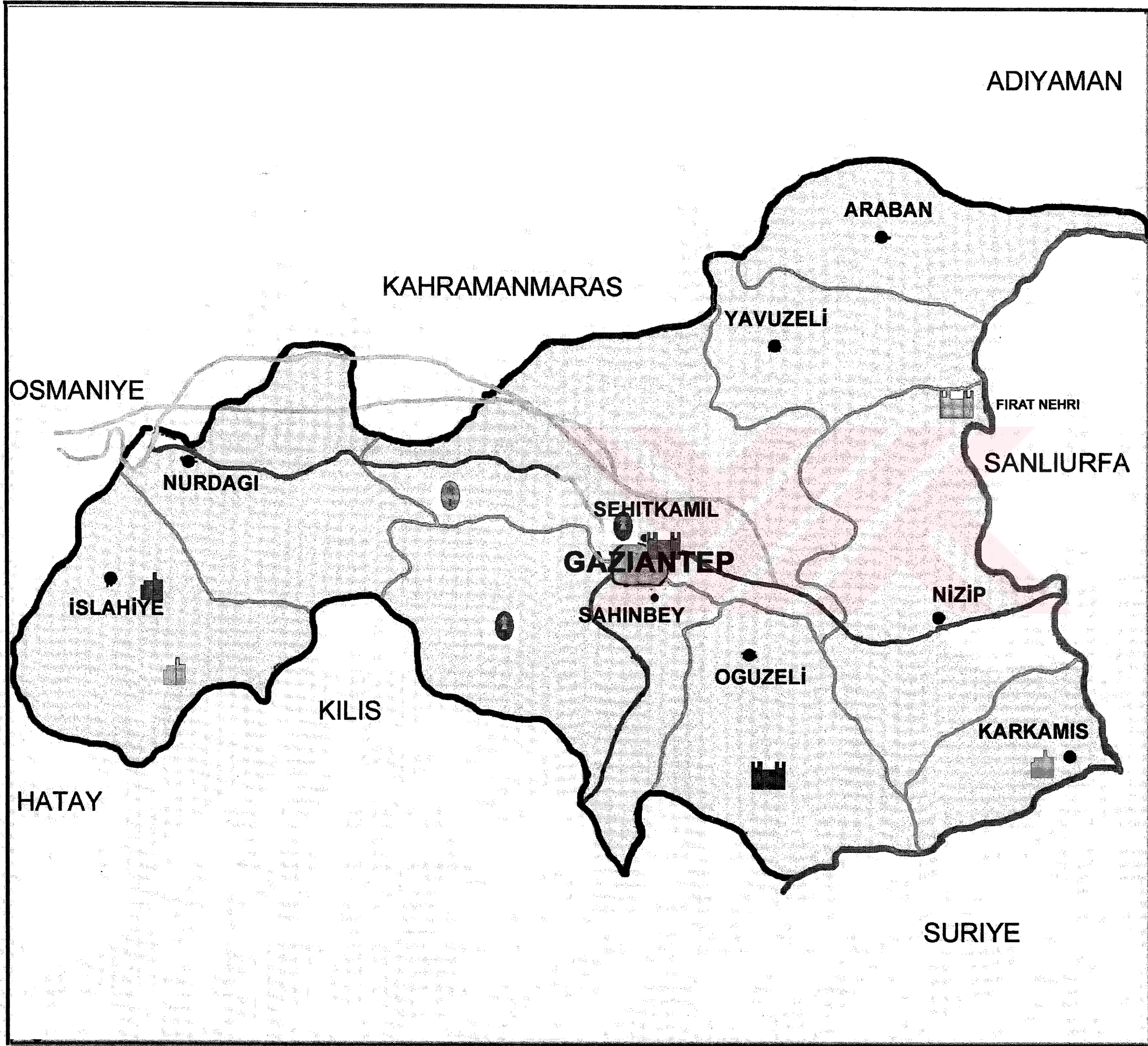
4.2.8. Turizm ve Rekreasyon Alanları

Gaziantep il sınırları içinde bahar ve yaz aylarında havanın çok sıcak olduğu günler şehrin sıcaklığından ve gürültüsünden uzakta, doğayla başbaşa kalmak için “sahre” adı verilen ailece ve akrabalarla birlikte, yemekli kır gezilerinde bağ evlerine, gezi ve mesire yerlerine gidilir. Gaziantep ilinde turizm ve rekreasyon yönünden önemli olan alanlar (Şekil 4.36)’da verilmiştir. Bu gezi ve mesire yerlerinden bazıları şunlardır;

Dülükbaba: Dülükbaba koruluğu, Gaziantep’in kuzey ve kuzeybatısını çevreleyen 40 km²’lik alanı ile ülkemizin en büyük koruluklarından birisidir. Orman İşletme Müdürlüğü tarafından günübirlik piknik yapmaya uygun olarak düzenlenen Dülükbaba Ormanı, karaçam ve sedir ağaçlarıyla kaplıdır. İçerisinde günde 5000 kişinin yararlanabileceği yemek masaları, büfe, fırın, et, mangal, vb. şeylerin temin edildiği market ve bir de lokanta mevcuttur. Dülükbaba ormanlarının pikniğe en uygun olduğu zaman mayıs-ekim ayları arasındır. İl merkezine uzaklığı ise 4 km’dir.

Burç Ormanları : Gaziantep İlinin 2 km. batısında yer alan ve 350 hektarlık çam ormanı ile kaplı Burç Ormanları, halkın dinlenme ve spor yapma ve piknik ihtiyaçlarını gidermek için gittikleri bir yerdir (Şekil 4.37). Alanın kent merkezinden kolay ulaşılabilir olması, gün içinde kısa süreli, günübirlik ve hafta sonu piknik yapmak ve rekreasyon alanı olarak kullanılmasına imkan tanımaktadır. Turizm bakanlığı tarafından Burç Ormanları rekreasyon tesisleri planlaması (Master Plan) yaptırılmıştır. Bu projeyle beraber piknik alanları, kamping alanları, izcilik ve arboretum, idari birimler, taşıt yolu, bisiklet yolu, yaya yolu, binicilik parkuru ve spor tesisleri yapılması planlanmıştır.

Burç Göleti : Gaziantep’in 12 km. batısında yer alan Burç Kasabasının 3 km. kuzeyinde bulunan Burç göleti, halkın hafta sonu balık tutmak, serinlemek, yüzmek ve piknik yapmak için gittiği bir yerdir. Burç göletinin çevresinin ağaçlandırılması çalışmaları Orman İşletme Müdürlüğü tarafından sürdürülmektedir. Ayrıca Burç kasabasının içerisinde de bol ağaçlı ve sulu piknik alanları mevcuttur (Şekil 4.38).

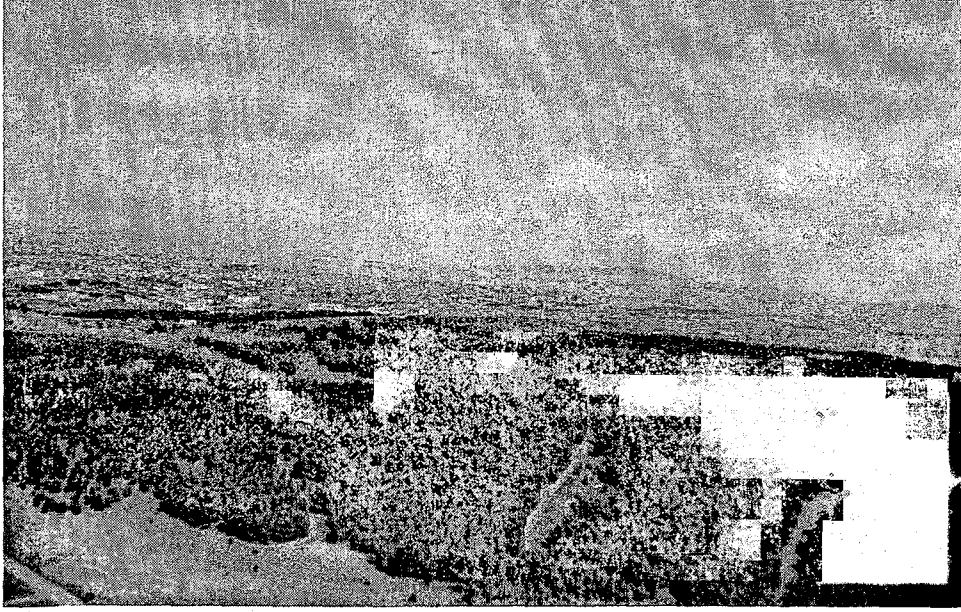
**TARİHSEL AÇIDAN
GAZİANTEP'İN
KENTSEL GELİŞİMİ**

- GAZİANTEP KALESİ
- RUMKALE
- TILBASAR KALESİ
- BURÇ ORMANI
- DÖLÜKBABA ORMANI
- TİLMEN HÖYÜK
- YESEMİK AÇIK HAVA MÜZESİ
- KARKAMIS HARABELERİ
- SOFDAĞI YAYLASI

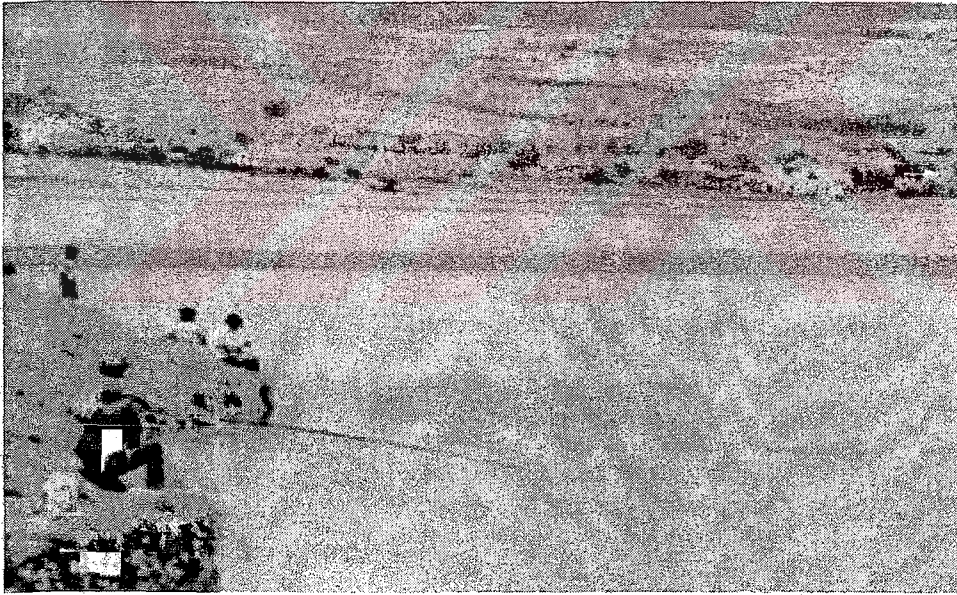

**ŞEKİL
4.36**

**TURİZM VE
REKREASYON
ALANLARI
HARİTASI**

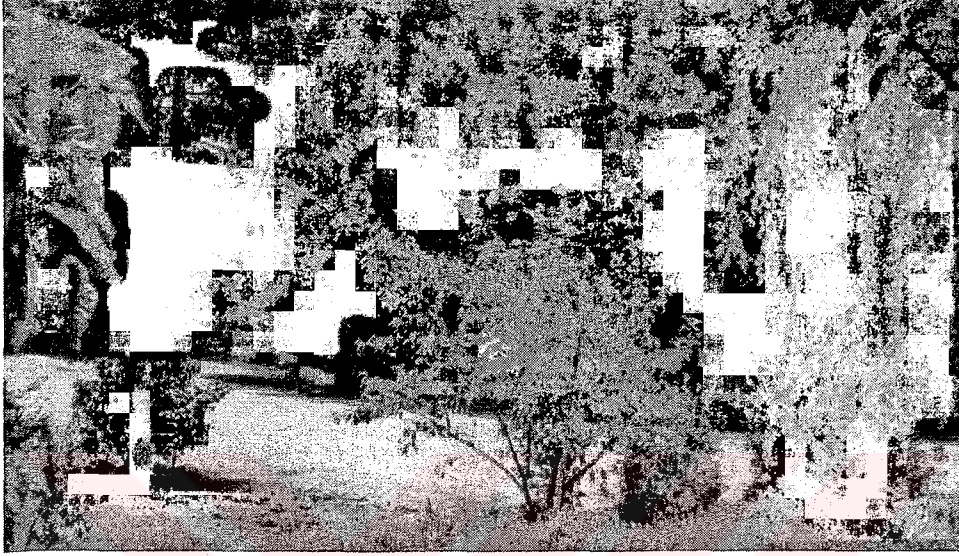
Şekil 4.37. Burç Ormanından Genel Bir Görünüm (Anonymous, 1998 b)

Şekil 4.38. Burç Göleti ve Çevresinden Bir Görünüm (Anonymous, 1998 b)

Karpuzatan : Gaziantep'in 20 km doğusundaki Oğuzeli ilçesinde mesire yeri olarak kullanılan, buz gibi suyu ve yemyeşil çevresi ile ideal dinlenme ve piknik alanıdır. 25 km²'lik alan içerisinde hizmet verilmektedir. Ayrıca, alan içerisinde alabalık üretim tesisi bulunmakta olup, alabalık satışı da yapılmaktadır. Bahar ve yaz

aylarında dinlenme, piknik ve kamp yapmaya en uygun olduğu zamanlardır. Bu alanda Özel İdare Müdürlüğüne yüzme havuzu bulunan 150 kişilik yeme-içme tesisi yaptırılmıştır (Şekil 4.39).

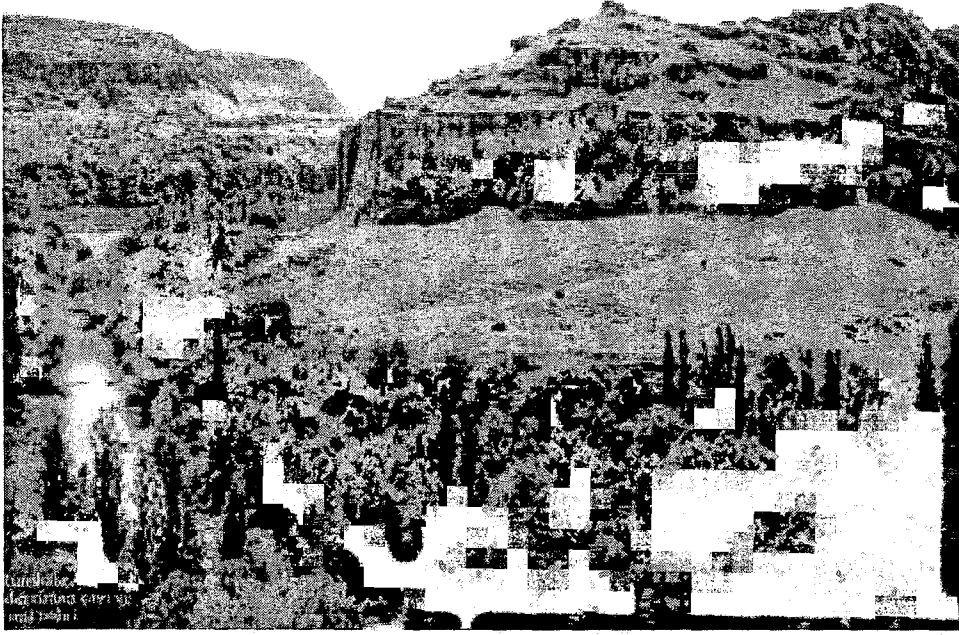

Şekil 4.39. Karpuzatan Mesire Alanından Bir Görünüm (Anonymous, 1998 b)

Dutluk : Dutluk, Gaziantep'in 4 km güneyinde bol sulu bahçelerle kaplı dinlenme ve piknik alanına sahip bir mesire alanıdır. Adını bu yöredeki çok sayıdaki dut ağaçlarından almıştır. Eskiden ipek böcekçiliği - koza yetiştiriciliği yapılmaktaydı.

Körkün : Gaziantep'in 18 km.güneyindeki Büyükhahinbey kasabasının Höyük mevkiinde yer alan ve havuzu, dinlenme tesisi, yeşili ve bol soğuk suyu bulunan hafta sonları halkın piknik için gittiği mesire yerlerinden birisidir. Kasabaya ulaşım karayoluyla sağlanmakta olup, belediye otobüsleri ile ulaşılması mümkündür. Kasabanın mesire yerinde bulunan olimpik ölçülere sahip havuz 35 x 15 m ebadında 6 kulvarlı, içilebilir nitelikte suyu günlük olarak doldurulmaktadır. Havuz sahasında 12 adet soyunma odası, duş, wc, kafeterya, park yeri ve piknik yerleri bulunmaktadır.

Rumkale Piknik Alanı : Gaziantep'in Yavuzeli ilçesine bağlı, Fırat nehri ve Merziman çayının kesiştiği noktada bulunan Rumkale'nin Merziman çayına bakan kısmı yeşillik ve meyve ağaçlarıyla kaplıdır. Merziman çayının kenarında yeşillikler arasında piknik yapıp, Fırat nehrinde balık tutulabilmektedir (Şekil 4.40).

Şekil 4.40. Rumkale ve Merziman Çayından Bir Görünüm (Anonymous, 1998 b)

Gaziantep Yaylaları :

Yaylalar; rengarenk kır çiçekleri, dağ çayırları ve çeşitli ağaç türlerinin kapladığı, suyunun soğuk havasının serin ve yerleşim yerlerinin çok yükseklerindeki düz ve yüksek yerlerdir. Gaziantep'teki yaylalar doğanın temiz havasını ve muhteşem güzellikte manzaralarını insanlara cömertçe sunmaktadır. Yaylalarda doğa ile başbaşa olup şehrin kirli havasından ve gürültüsünden uzak, temiz havada, çevresi ağaçlarla çevrili, her tarafı çimlerle kaplı ve kır çiçekleriyle bezenmiş ortamda dinlenmek için kamp kurulabilir, kır koşuları, dağ yürüyüşü yapılabilmektedir. Yine buz gibi suların aktığı Gaziantep yaylalarında küçük derelerin kenarında gününbirlik piknik yapılabilmektedir (Anonymous, 2001 a) .

Hızır Yaylası :

İklimin verdiği özellikle her mevsim yeşillikler içinde bulunan Hızır Yaylası, İslahiye ilçesi Altınüzüm beldesinin 20 km batısında Amanos dağlarının tepesinde bulunan, yeşilin her tonunun görülebileceği ve gökyüzünün mavisiyle kucaklaştığı bir yaylalar topluluğudur.

Hızır Yaylası, bozulmadan doğal olarak kalabilen ender yerlerden biridir. Yaylada sağlıklı yaşam için uzun yaya yürüyüşleri, doğayı tanıma ve inceleme gezileri yapılabilir. Çok geniş bir tabana yayılan çam, sedir, köknar, çınar, kızılâğaç, ardıç ve hasırlık ağaçlarının çevrelediği bir yaylalar topluluğudur. Kaynak sularının ve derelerin aktığı, her çeşit sebze ve meyve yetiştirilebildiği bir yerdir (Şekil 4.41).

Yayla tahminen 1300-1500 m yüksekliktedir. Hızır Yaylasında elektrik, telefon gibi hiçbir alt yapı yoktur. Yaylaya hem İslahiye-Altınüzüm beldesinden hem de Osmaniye'den giden yollarla ulaşım sağlanmaktadır. Yol çok dar ve bakımsız olup stabilize değildir. Yaylaya küçük kamyonetlerle ulaşmak mümkündür. Yolu yapılması için gerekli girişimler yapılmış olup, Turizm Bakanlığınca genişletme işlemleri ile köprü ve menfez yapımı tamamlanmıştır. En yakın elektrik ve telefon Tandır köyündedir. Hızır Yaylası tabiatın insan eliyle bozulmadan öylece kaldığı, ziyaretçilerin beğenisini ve hayranlığını kazanan ender yerlerden birisidir. Bu özelliklerinden dolayı yayla, 15.12.1994 tarih ve 94/6345 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla Turizm Merkezi ilan edilmiştir (Anonymous, 2001 a).

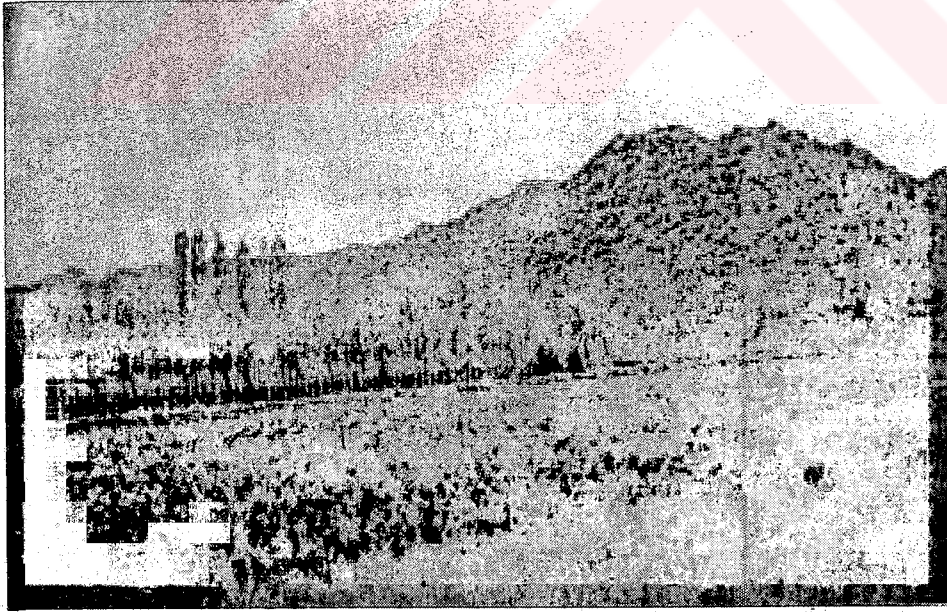
Şekil 4.41. Hızır Yaylasından Bir Görünüm (Anonymous, 1998 b)

Sof Dağı Yaylası :

Güneydoğu Torosların uzantısı olan Sof dağlarının üzerinde bulunan Sof dağı Yaylası, Gaziantep'e 32 km uzaklıktadır. Sof dağı ve yaylası Türkiye'nin hemen hemen hiçbir yerinde görülmeyen özelliklere sahiptir. Yaylada hava çok temizdir. Güneşli olmakla beraber hava serindir. Ayrıca bağıl nem oranıyla insan sağlığına olumlu katkıda bulunmaktadır. Yaylada Sof dağına tırmanıldığında çok geniş bir görüş açısıyla karşı karşıya gelinir (Şekil 4.42).

Sof dağı yaylası sağlık için faydalı ve ideal bir yerdir. Sof dağlarının en yüksek tepesi olan ve adına Kepekçi Tepesi denilen yerde, oksijen miktarı çok yüksektir. Sof dağı Yaylasının batısında bulunan Sof dağı içmesi, bir çok insanın hafta sonlarında şifa için akın edip geldiği şifalı kaynak içme suyudur.

Sof dağı yöresinde böcekler dahil 124 çeşit hayvanın yaşadığı, 96'sı tıbbi, 11'i baharatlı, 10'u çalı ve çit, 26'sı soğanlı, 12'si ağaç, 19'u meşe olmak üzere toplam 267 tür bitkinin yetişmekte olduğu tespit edilmiştir. Bu özellik Türkiye'nin hiçbir yerinde mevcut değildir. Sof dağı ve çevresinde 20'nin üzerinde tatlı su kaynağı ve pınarlar bulunmaktadır. Bunlardan Gerdek Pınarı, Cennet Pınarı ve Börek Pınarı en önemlileridir (Anonymous, 2001 a).

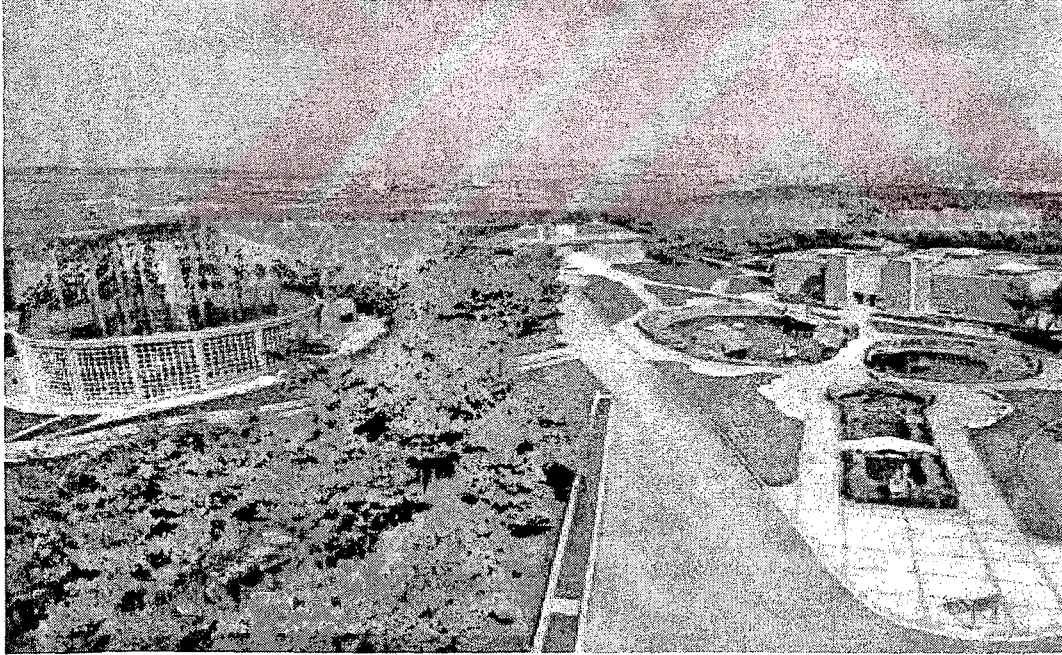

Şekil 4.42. Sof Dağı Yaylasından Genel Bir Görünüm (Anonymous, 1998 b)

Doğal Hayatı Koruma ve Rekreasyon Projesi (Hayvanat Bahçesi) :

“Burç Ormanı Doğal Hayatı Koruma ve Rekreasyon Projesi” çalışmaları halen devam etmektedir. Bu projeyi yaşama geçirmek amacı ile Burç Ormanı içerisinde 540.000 m² arazi tahsis edilmiştir. Gaziantep’te hayvanat bahçesi ve rekreasyon çalışmaları 1998 yılı başında başlanılmıştır. İçerisinde servis binası, kafeterya, akvaryum, kanatlılar için kafesler, maymun, kanguru, deve kuşu, at, deve, ceylan, geyik, dağ keçisi, dağ koyunu, karaca, kamerun koyunu evleri, tel örgüyle çevrilmiş doğal ortamının ve kışlık barınakları bulunmaktadır (Şekil 4.43).

Hayvanat bahçesi inşaatı ile birlikte piknik alanı çalışmaları da başlatılmıştır. 38.400 m² yol yapılmış olup içerisinde, 40 çeşme, 22 tuvalet, seyir terası ve sosyal tesisler de bulunmaktadır. Rekreasyon alanı ve hayvanat bahçesinin su ihtiyacı açılan sondaj kuyuları ile giderilmektedir. Bölgenin enerji ve aydınlatma ihtiyacını gidermek için 3.900 m orta ve alçak gerilim hattı döşenmiştir. Alanda bine yakın oturma grubu ve piknik masası, 250 adet çöp bidonu bulunmaktadır.

Şekil 4.43. Doğal Hayatı Koruma ve Rekreasyon Projesinden Genel Bir Görünüm
(Anonymous, 2001 a)

Proje tamamlanmış olup, et obur, ot obur, kanatlı, sürüngenler ve su canlıları getirilmiştir. Yaklaşık 100.000 m² 'de inşa edilen hayvanat bahçesi 19 mayıs 2001 günü hizmete açılmıştır. Şu ana kadar 60 tür ve 600'den fazla hayvan çeşidi bulunmaktadır. Bunların arasında, su canlıları, maymun türleri, kanguru, deve, at türleri, deve kuşu, geyik türleri, karaca, ceylan, keçi türleri, koyun türleri, süs kuşları, ötücü kuşlar, yırtıcı kuşlar, balıkçıl, ördek ve kaz türleri, turna vs. bulunmaktadır (Şekil 4.44). Hayvanat bahçesini genişletmek amacı ile daha sonra kurt, çakal, ayı, tilki, köpek gibi yırtıcı hayvanlara da yer yapılacaktır. Yine safari hayvanları olan fil, zebra, zürafa, kaplan, çita, boa piton yılanı gibi hayvanların da getirilmesi planlanmıştır (Anonymous, 2001 a).

Şekil 4.44. Hayvanat Bahçesinden Bir Görünüm

Kavaklık Kır Kahvesi:

Yaklaşık bir asırdır Gaziantepililere hizmet veren Kavaklık'ın bir simgesi haline gelen kır kahvesinin tarihçesine baktığımızda; Batalhöyük'ün kuzey-batısında bulunan kavaklık mesire alanının 16 bin metrekarelik kısmı 1700'li yıllarda Fazilet-i HakimŞeri Molla Efendi ile Nakiyebüleref Kaymakamı (Nakiyp) tarafından

Hacı Hanefizade Mustafa Efendi'den alındı. Kaymakamlığa bağlanan mülk Gaziantep vilayet olunca valiliğe kaldı. Daha sonra ise mesire alanı olarak Belediyenin mülkiyetine geçti. Önce halk tarafından İsmaliye olarak adlandırılan mesire alanı daha sonra “ Kavaklık ” adıyla anılmaya başlandı. Kavaklık adının nereden geldiği bilinmemekle beraber, buranın daha önce kavak ağaçlarının kesildiği ancak adının “Kavaklık” olarak devam ettiği tahmin edilmektedir.

Kavaklık'ın simgesi haline gelen “ Kır Kahvesi ” de daha önce mesire alanının adıyla anıldığı İsmail Fevzi Paşa tarafından 1897-1899 yılları arasında yaptırıldı. Ermeni bir usta tarafından inşa edilen taş bina bugüne kadar değişik hizmetler vererek günümüze kadar geldi. Antep savaşı sırasında Fransızların askeri amaçla kullandıkları tesis, kır kahvesi lokanta ve gazino olarak hizmet vermiştir.

Antep savaşı sırasında ağaçları kesilerek çıplak bir araziye dönüştürülen Kavaklık, daha sonra Belediye Başkanı Mehmet Ali Kayaalp'in başlattığı ağaç dikme kampanyası ile yeniden Gaziantep'e kazandırılmıştır. 1992 yılında yıkılarak uygun bir şekilde yeniden inşa edilen Kavaklık Kır Kahvesi 88 m² alan üzerine kurulmuştu. Şimdiki alanı ise 168 m²'dir. 4.000 m² alanda çevre düzenlemesi yapılmış durumdadır (Şekil 4.45).

Şekil 4.45. Kavaklık Mesire Alanı ve Kır Kahvesinden Bir Görünüm

Tarihi, Kültürel ve Turistik Alanlar ve Yapılar:

Yeryüzünün en önemli uygarlıklarını topraklarında barındıran Anadolu'da yer alan Antep, bulunduğu bölgenin coğrafyasına bağlı olarak her dönemde önemli bir merkez olmuş ve stratejik konumu Antep'i zaman içinde askeri bir yerleşimden, bölgenin değişen siyasi, askeri ve sosyal yapısına bağlı olarak varlığı ticarete dayalı önemli bir kent haline getirmiştir. Bu oluşumun yaratıcıları olan, Bizanslılar, Emeviler, Halep Selçukileri, Dulkadiroğulları ve Osmanlılar gibi bir çok köklü uygarlıkların birikimlerini meydana getirdikleri mimari ürünler ile ortaya koymuşlardır. Bu eserlerin katkısı ile zaman içinde gelenekselleşen ve dokuyu oluşturan mimari değerler ise kentin kimliğini belirleyen en önemli belgeler olmuşlardır.

Geleneksel Antep kent dokusunu oluşturan yapılar kısaca, bir tepe üzerinde yer alan Antep kalesi ve buradan başlayarak gelişen mahalleler, mahalleleri çevreleyen geniş ve bu sokaklardan mahalle içlerine ulaşan dar sokaklar ile onların iki yanında yüksek duvarlar ardında yer alan evler, genellikle her mahallede en az bir tane bulunan ve mahalleye adını veren camiler, dar sokaklar ve kabatlardan geçerek ulaşılan ana yol akslarının iki yanında yer alan hanlar ve kастeller olarak tanımlanabilir.

Geleneksel kent dokusu ilk bakışta, bir düzene bağlı olmadan zaman içinde kendiliğinden gelişmiş izlenimi uyandırır. Fakat tüm bu yapıların kent içindeki konumları, fonksiyonları incelenecek olursa, tek yapıdan mahalle ölçeğine, bundan da tüm kente yansıyan kusursuz bir mekansal hiyerarşinin varlığı görülür. Bu planlama tamamen kent sakinlerinin, sosyal yaşamlarına, inançlarına ve temel ihtiyaçlarına bağlı olarak gelişmiş günümüz kentlerinin planlama anlayışından oldukça farklı bir yol izlemiştir.

Özellikle Osmanlı Dönemi geleneksel çarşı dokusu hakkında bilgi edinmemize yardımcı olan değerli verilere sahip Antep kentinde bu dokuyu oluşturan yapılar Karagöz, İsmetpaşa, Şekeroğlu, Şahinbey, Boyacı, Kozluca ve Tıslaki mahallerinde yer almış olup Hışva, Yeni Gümrük, Millet, İncoğlu, Yeni Çekirdekçi, Tütün, Kürkçü, Mecidiye, Tuz, Şire, Eski Maarif ve Anadolu hanları ile Zincirli ve Kemikli bedestenleri günümüze kadar varlıklarını sürdürebilmişlerdir.

Dünyanın yaşayan en eski kenti olarak bilinen Gaziantep, tarih boyunca ticaretin de merkezi olmuştur. İpek yolu üzerinde bulunmasından dolayı mevcut tarihi hanlardan bazıları; Şeker Hanı, Paşa Hanı, Hışva Hanı, Emir Ali Hanı, Millet, Kürkçü ve Belediye Hanlarıdır (Bozgeyik, 1996).

Şeker Hanı : Arasa çarşısı içerisinde. 14. Yüzyılda yapılmıştır. Düzgün kesme taştan yapılmış olup, ortada avlu sistemi ile revaksız iki katlı bir yapıdır. Alt katın büyük bir kısmı sağlamdır. Giriş sivri kemerli içe doğru kavisli biçimdedir. Halen Gaziantep esnafına hizmet etmektedir.

Paşa Hanı : Kalealtı semtinde bulunmaktadır. Lala Mustafa Paşa'nın Halep Valiliği sırasında 1550'li yıllarda yapılmıştır. Düzgün kesme taştan, tek katlı, avlulu, standart han planı ile yapılmıştır. Günümüzde yapılan onarımlar ilk halinden çok uzaklaşmıştır.

Hışva Hanı : Karagöz mahallesinde bulunmaktadır. 17. Yüzyılda yapıldığı tahmin edilmektedir. Tek katlı, avlulu, ahırlı, Osmanlı han yapım sanatının seçkin örneklerindendir. Kemerli bir giriş avluya doğru açılmaktadır. Yapının tek süslemesi giriş kemerindeki beyaz ve kara taş düzeni ve tonoz başlangıcındaki iki dizi mukarnaslı frizdir.

Emirali Hanı : Kunduracı Çarşısında Şeker Hanının karşısındadır. 18. Yüzyılda yapıldığı tahmin edilmektedir. Sivri kemerli giriş, tonozlu eyvan biçimindedir. İki katlıdır. Birinci katta avluya açılan çok sayıda oda vardır. İkinci katta revak ve gerisinde odalar bulunmaktadır. Onarımlarla asıl özelliğini kaybetmiştir. Halen esnaflar tarafından kullanılmaktadır.

Millet Hanı : Kale altı semtinde bulunan Millet Hanı, Gaziantep Kalesinin üç yüz metre doğusuna düşmektedir. 1870-1875 yılları arasında Aşçıoğlu Kesaber Kevşeg'in desteği ile vakıf olarak yapılmıştır. Kare avlulu iki katlı bir yapıdır. Tonozlu girişten avluya geçilmekte, çevresinde ise odalar yer almaktadır. Oldukça sade ve süslemesi az olan han, ilk yapıldığı şekli ile günümüzde korunmaktadır. Han içinde bulunan odalar Gaziantepli esnaf tarafından işyeri ve imalathane olarak kullanılmaktadır.

Kürkçü Hanı : Arasa çarşısı içerisinde. Gaziantep'in han mimarisinde farklı yapısı ile ilginç bir eser olarak göze çarpmaktadır. 19. Yüzyılda yapılmıştır. En ilginç yanı girişte üzengi üslubundaki taş işçiliğidir. Güneş ışığını andıran beyaz ve kara taştan örölmüş giriş üstündeki konsollar dikkat çekmektedir. En üstte vazo biçimindeki taşın yan yana dizilmesinden meydana gelen süsleme göze çarpmaktadır. Tek avlulu, iki katlı hanlar gurubundandır. Üst kat odaları küçük tutularak, önlerine sofa ve kemerli revak eklenmiştir. Yapı günümüzde de bir çok işyeri ile eski varlığını sürdürmektedir.

Belediye Hanı : İsmet Paşa mahallesinde bulunan ve yakın zamana kadar Belediye binası olarak hizmet veren, Şıra Hanı olarak ta bilinen Belediye Hanı, 1887 yılında Belediye Başkanı Mustafa Ağa tarafından yaptırılmıştır. Belediye Hanı, kentin en büyük hanıdır. İki katlı, yüzlerce odası ve ahır bulunan büyük bir kervansaraydır. Doğu, batı ve kuzeye açılan üç büyük kapısı vardır. Avlunun ortasındaki sekiz köşeli şadırvana dört yandan basamaklarla çıkılmaktadır. Bir müddet önce elektrik kontağı nedeni ile yanan han, yeniden restore edilmektedir.

Zincirli Bedesten (Eski Hal) : Kunduracılar çarşısı semtinde bulunmaktadır. Halka arasında "Karabasamak Bedesteni " olarak bilinmektedir. 18. Yüzyılda Hüseyin Paşa tarafından yaptırılmıştır. Güney kapısındaki dört mısralık kitabenin yazarı Kusiri'dir. Biri kuzeyden Güneye, diğeri Doğudan Batıya uzanan ve birbiri ile kesişen iki bölümden meydana gelmektedir. Üstü kapalı, tek katlı bir yapıdır. İçerisinde 80 adet işyeri vardır. Daha sonra üzerine bir kat daha yapılarak Adliye olarak ta kullanılsa da 1957 yılındaki yangında bu bölüm tamamen yok olmuştur.

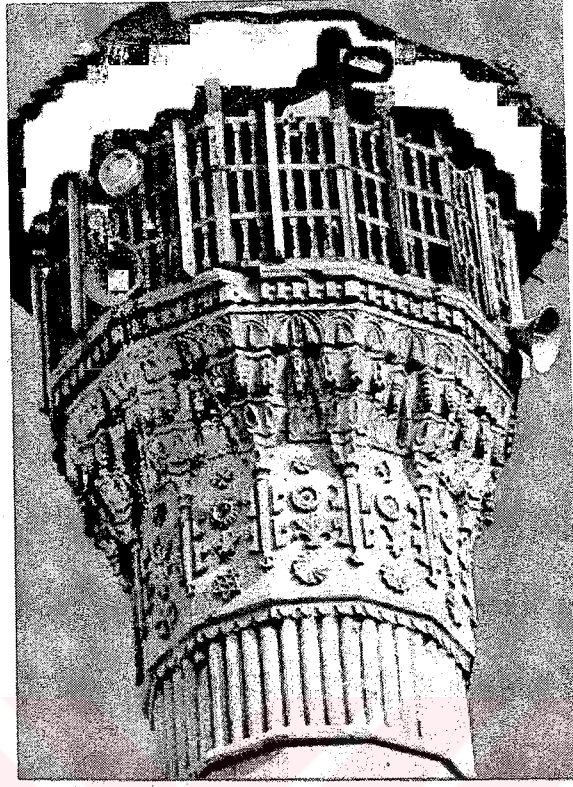
Kemikli Bedesten : Elmacı Pazarı semtinde bulunan Kemikli Bedesten 1865 tarihinde Müftü Hacı Osman Efendi tarafından yaptırılmıştır. Temel kazıları sırasında kemik bulunduğu için adına Kemikli Bedesten denmişse de asıl adı Mecidiye Bedestenidir. Çatısı oval şekilde yapılmış olan bedestenin dört kapısı vardır. Bedesten içerisinde 72 işyeri bulunmaktadır. Bu işyerleri günümüzde kuyumcu, havlucu ve manifaturacı esnafımıza hizmet vermektedir (Bozgeyik, 1996).

Dini Yapılar

Antep kenti geleneksel mimarisini oluşturan en önemli öğelerden biri de dini yapılardır. Antep kentinde de benzer Anadolu kentlerinde olduğu gibi dini yapılar yerleşimin en küçük birimi olan mahallenin merkezini oluştururlar. Bunun nedeni ise özellikle Osmanlı döneminde, din adamlarının dini toplantıları yönetmek dışında devletin buyruklarını halka iletmekle görevli kişiler olmaları nedeniyle bu yapıların sadece ibadet amacı olarak değil sosyal ve yönetsel konuları tartışmak için kullanılmış olmalarından kaynaklanmaktadır.

Antep kentinde yer alan mevcut dini yapılara bakıldığında ilk dikkat çeken nokta camilerin plan ve cephelerinde rahatlıkla izlenebilen Arap etkisidir. Yapılar yörede bol bulunan malzemeler kullanılarak çoğunlukla enine gelişen bir plana sadık kalınarak inşa edilmişlerdir. Üst örtü olarak tonoz kullanılmıştır. Minareler ise genelde çokgen gövdeli olup üzerinde geniş şemsiye formunda bir örtü ile kapanan şerefeleri vardır (Şekil 4.46.). “Kapalı Şerefeli” olarak da adlandırılan bu form kent silüeti için de belirleyici bir öğe olup 20. Yüzyıla kadar inşa edilen camilerin hemen hepsinde vardır. Cami avlularında ise genelde siyah ve beyaz taşlar zengin kompozisyonlarda kullanılmıştır. Bu yapılardan en eskisi Eyyubiler Devrinde inşa edilmiş olan Ömeriye Cami başta olmak üzere, Boyacı, Ali Naccar, Eyüboğlu, Ala üd Devle, Bostancı, Ömer Şeyh, Kozluca, Hacı Veli, Karatarla, Şeyh Fetullah, Esenbek, Ağa, Yeni, Alaybey, Hüseyin Paşa, Tahtani, Handaniye, Şirvani, Ayşe Bacı, Kozanlı ve Nuri Mehmet Paşa camileridir. Bunlar günümüze kadar varlığını sürdürebilen tarihi ve kültürel değeri olan yapılardır.

Kentin nüfusunun bir kısmının gayrimüslim olması nedeni ile camiler dışında dini yapılar da inşa edilmiştir. Yazılı kaynaklara göre 19. Yüzyıl sonunda kentte bir Ermeni Gregoryen Kilisesi, bir Ermeni Katolik Kilisesi, bir Latin Katolik Kilisesi, üç Protestan Luteryen Tapınağı, bir Anglikan Kilisesi ve bir adet de sinagog olduğu bilinmektedir. Bugün bu yapılardan Tepebaşı mahallesinde yer alan ve Kurtuluş Cami olarak anılan St. Mary Katedrali (Şekil 4.47), Bey mahallesinde yer alan ve halkevi olarak kullanılan Katolik Kilisesi ve Dügmeçi mahallesinde yer alan üç nefli ve galerili bir yapı olan sinagog ancak günümüze kadar kalabilmiştir.

Şekil 4.46. Kapalı Şerefeli Minarenden Bir Görünüm

Şekil 4.47. St. Mary Katedrali - Kurtuluş Camiinden bir Görünüm
(Anonymous, 1998 b)

Eski Antep Mahalleleri ve Antep Evleri :

İnsanlar için şehir içinde ve kırsal alanlarda, ekonomik, kültürel ve estetik açıdan yararlı, emin mekan ve yaşama ortamı sağlama görevini üstlenen peyzaj planlama disiplini, uygulandığı her çağın kendi özel yaşam felsefesinden yola çıkarak, kullanıcı olan halkın ihtiyaçlarına yanıt verecek şekilde geliştirilmiştir.

Geleneksel Gaziantep mimarisinin belki de en belirleyici ögesi konutlardır. Konutlar özellikle inşa edildikleri dönemde genelde kitaplara konu olmayan ve kentin çoğunluğunu oluşturan sıradan kent sakinlerinin günlük yaşamlarını anlayabilmek açısından önemli veriler sunarlar. Antep kentinde de diğer yerleşimlerde olduğu gibi evlerin plan ve cephelerinin oluşmasında dönemin sosyal yaşamı, iklim ve bölgede bulunan malzemeler ana belirleyiciler olmuştur.

Gaziantep'in eski mahallerinde bulunan ve asırlar boyu geçirdiği değişimlerle yoğrularak belirli bir mimari karaktere ulaşmış olan sokaklar gerek ev-sokak ilişkisi, gerek sokak boyunca devam eden daralma ve genişlemelerle oluşan perspektiflerle kendine özgü bir kent dokusu oluşturmuştur (Şekil 4.48).

Şekil 4.48. Ev - Sokak ilişkisi

Evlerdeki yüksek duvarların aynısının Mısır Firavunlarının Saraylarının bahçelerini sınırlandırmada kullanıldığını görüyoruz. Daha sonra Yunan, Roma ve Persler de uygulanan bu bahçe tipleri daha çok, zengin aristokrat kesimin villa, saray gibi yapı etrafında veya içiçe oluşturulan bahçelerdir. Büyük İskender zamanında ilk kez halkında kullanabileceği kent içinde geniş alanlar oluşturulmuştur. Ancak o dönemdeki kentlerin sık sık başka devletlerin tehdidi altında olması halkı daha güvenli olan kendi konutunda bir bahçe oluşturmaya itmiştir (Dikolcay, 1992).

Mekansal olarak tanımlanacak olursa avlu: bütünü ile yada kısmen yapı veya yüksek duvarlarla çevrili, üstü açık, yer aldığı yapı bütünüünün form ve mekan karakteri ile uyumlu olarak genelde dörtgen yada kare biçimli, bina içindeki yaşamı kısmen açık mekanda ki yaşamla bütünleştirmek gereksiniminin oluşturduğu bir mekan çözümüdür.

Eski Antep evlerinin avlu ve peyzaj mimarisi yönünden değerlendirilmesi; planlamanın esası, fonksiyonel, huzur verici, sade bir tertip anlayışına uymaktır. Gölge ve serinlik yaratan peyzaj unsurları önemlidir. Bahçe sanatının gelişiminde, ekolojik koşullar, dini inançlar, ihtiyaçlar, sosyal yaşantıları etkili olmuştur. Geometri bilgilerinin henüz varolmadığı bir dönemde, kendi içindeki tarihsel ve değişken ölçek kavramıyla ve içten duygularla yapılmış, yalın sanat eserleridir.

Sokaklar kanalizasyon şebekesiyle beraber yapılmış olup çok önemli bir alt yapı sorunu en baştan çözümlenmiştir. Bazı yerlerde tek kişinin geçebileceği sokaklar, bazı yerlerde de bir evle sonlanan çıkmaz sokaklar vardır. Çoğunlukla iki katlı olan evlerin zemin katında sokağa bakan pencere yoktur. Sokağa açılan pencereler göz hizasından yüksekte olup ahşap panjur, ahşap kapak, demir korkuluklarla kaplıdır

Evin sokağa açılan dış kapısına 30-40 cm'lik bir basamakla, bazen iki basamakla ulaşılır. Bu da olası bir sel afetinde evin su basmanı görevi görür. Kapı ahşap üzerine madeni levha kaplanmış, sağlamlığı arttırmak için, iri başlı çivilerle desteklenmiştir. Kabaca ve iri bir anahtar, dövme demirden kapı kolu, çoğunlukla çubuk şeklinde. "kapı şakağı" diye adlandırılan avucunda küre tutan bir el veya bir aslan başı, üzeri işli bir halka yine dövme demirdendir (Şekil 4.49).

Şekil 4 49. Eski Antep Evlerinin Kapı ve Kapı Şakağından Bir Görünüm

Kapılar genellikle kemerlidir. Kapının oturduğu taş duvarın tepe kısmı işlemeli nadiren de olsa hem tepesi hem yanları kabartmalı olanlara rastlanmaktadır. Sokak kapısı ahşap olanlar genelde çift kanatlıdır ve sokak kotundan bir iki basamak yukardadır. Dış kapı bazen evin birimlerinin dizili olduğu avluya doğrudan açılır. Bazen de bir insan boyunda, üzeri örtülü, iki insanın yanyana ancak geçebileceği genişlikte geçitle avluya açılan ahşap kapıya ulaşır. Sokak kapısının altında, avlu yıkandığında, suyun sokaktaki drenaj arkalarına ulaşmasını sağlayan “Bellaa” adı verilen bir delik bulunur. Avlunun iki tarafında odaları içeren evler vardır. Birisine poyraz ev, diğerine ise kible ev denilmektedir. Yazın poyraz evde, kışın kible evde oturulurdu. Bu odalar kışın dayalı döşeli yazın ise çıplak tabanlı olarak hizmet verirdi. Antep evlerinin yapılaş taşları beyaz keymuh taşlarıdır. Bu taşlar mağaralardan kesilerek çıkartıldıktan sonra ustalar tarafından elliye otuz ebatında kesilerek dört tarafı yontulurak oluşturulmaktadır. Duvarlar yapılırken yontulan bu taşlar içten ve dıştan

konarak arasına “irek “ denilen yontulan taşın artıkları, kireç ve toprağın karışımı konmaktadır.

Eski Antep evlerinde bir odanın içerisi ve görünüşü zamanın ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenmiştir. Her pencerenin üzerinde birer kuş penceresi bulunmaktadır. Bu pencereler o odanın havalandırılmasını sağladığı gibi tavanın yüksekliğinden dolayı odanın aydınlığını da sağlamaktadır. Kalınlıkları bir metreyi bulan duvarların kalınlıklarından faydalanmak için duvar içlerine yapılmış gizli dolaplar ve yük yerleri adı verilen yorgan, yastık ve döşek koymaya yarayan bölmeler bulunmaktadır. Odaya ilk girerken eşiklik denen yere basarak geçilmektedir. Bu eşiklikler zengin evlerinde beyaz veya kırmızı mermerden döşenmiş olup yirmi beş veya otuz santim enginedir. Ayakkabılar bu kısımda çıkartılır böylece oda çamurdan ve tozdan korunabilmektedir.

Oda tavanları sağlam direklerle ve direklerin üzerine tap tahtası denilen tahtalar dizilip üzerine otuz kırk santim kalınlığında toprak yayılmakta ve üzeri sıvanmaktadır. Bunun üzerinde bir veya iki metre yüksekliğinde çatı bulunmaktadır. Bu çatı altı kısımlara bardak altı adı verilmektedir. Evlerin fazla eşyaları, kışlık yiyecekleri, soğan, sarımsak, patlıcan kurusu, nar, ayva ve üzüm bu kısma konulmaktadır. Tavanın direkleri ve direkler altındaki tahtaları da özel nakışlar ve boyalarla süslenmiştir. Tavanın yarım metre aşağısında odayı çepeçevre dolanan bir raf vardır. Bu raflar üzerine ev ve süs eşyaları konulmaktadır (Göğüş, 1997 b).Günümüzde koruma altına alınmış bu evlerin hem tarihi değere hem de yapıldığı dönemlerdeki insan yaşayışları hakkında bir fikir vermektedir. Hasan Süzer Etnografya Müzesi de bu amaçla oluşturulmuştur.

Hasan Süzer Etnografya Müzesi :

Gaziantep'in Eyüboğlu mahallesinde yer alan, içinde bulunduğumuz asrın başında inşa edilen bina iş adamı Hasan Süzer tarafından satın alınmış, restorasyonu tamamlandıktan sonra “ Etnografya Müzesi “ olarak kullanılmak üzere Kültür bakanlığına bağışlanmış ve müze tarzında düzenlenmiştir (Şekil 4.50).

Bina ana kaya içine oyulmuş mahzen üzerine üç kattan oluşmaktadır. İki ana yola diğeri ara sokağa açılan üç kapısı vardır. Ön cephedeki işlemeli büyük kapıdan

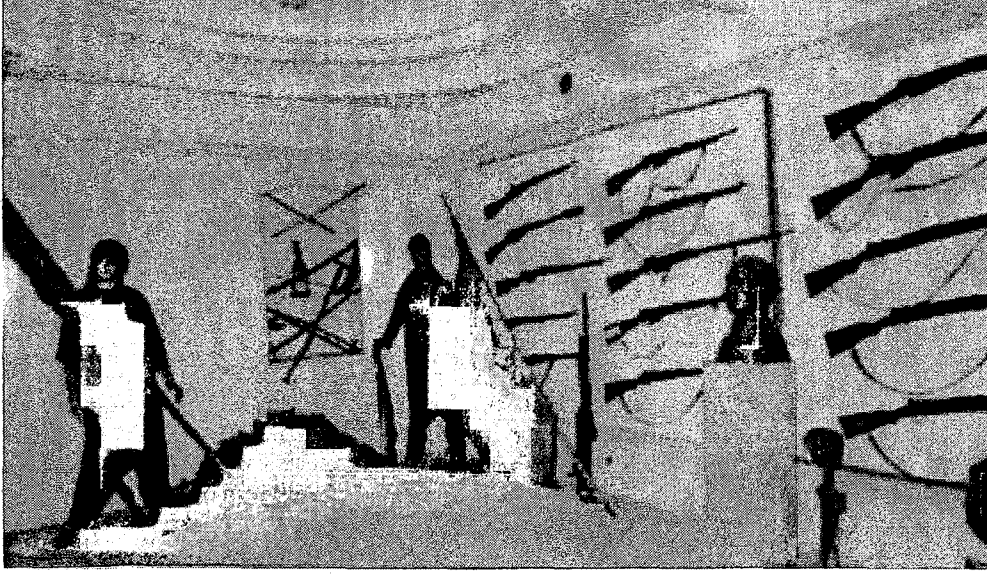
“Hayat” adı verilen avluya, küçük kapıdan ise “ Selamlık” denilen bölüme geçilir. Hayat, ince bir taş işçiliğinin eseri olan renkli taşlarla kaplanmıştır. Hayatın güneybatı köşesinin üst katında oturma odası, alt katında ocaklık ve tuvaletin yer aldığı iki katlı müstakil bir bina daha vardır. Tamamen yerli kayaya oyulmuş mağara görünümündeki bodrum katta pekmez ve zeytinyağı depolamaya yarayan küpler, erzak depolamaya yarayan bölümler ve su kuyusu bulunmaktadır.

Zemin katta, iki oda “Ocaklık” adı verilen mutfak, evin hamamı ile mekanın ısınmasını sağlayan ocaklar ve iki taraftan ikinci kata çıkan merdivenler bulunmaktadır. Bu katta yer alan odalardan ikisi ev sahibine ait harem bölümü olarak düzenlenmiştir. Üçüncü katta terasa geçişi sağlayan camekanlı bir oda ve “Güvercinlik” bulunmaktadır. Bu güvercinlik bölümünde günün yorgunluğunun giderildiği sakin bir köşe canlandırılmıştır .

Bina içerisinde ayrı bir bölümde Antep savunmasında kullanılan silahlar, savaş araçları, belgeler, kahraman ve şehitlerin fotoğrafları sergilenmektedir (Şekil 4.51). Müzede yer alan diğer bölümler günlük yaşamdaki fonksiyonlarına göre yörenin eşyaları ile donatılmış, mankenlerle teşhirle canlılık ve gerçekçilik verilerek geçmiş hayat günümüzde bizlere sunulmaktadır (Göğüş, 1997 b).

Şekil 4.50. Hasan Süzer Etnografya Müzesinden Bir Görünüm (Anonymous, 1998 b)

Şekil 4.51. Antep Savunmasında Kullanılan Silahlar ve Savaş Araçlarından Bir Görünüm
(Anonymous, 1998 b)

Gaziantep Arkeoloji Müzesi :

Cumhuriyet döneminde müzecilik etkinlikleri Atatürk'ün yön vermesiyle hız kazanmış, çeşitli kazılarda bulunan eserlerin yerlerinde halka gösterilmesi amacı benimsenmiştir. Tarih ve arkeoloji yönünden çok zengin olan Gaziantep kenti, 1940'lı yılların başından beri kentin ileri gelenlerince bir müzenin açılması konusu gündeme getirilmiştir.

1944 yılında Nuri Mehmet Paşa camiinde faaliyete geçen Gaziantep Arkeoloji Müzesi, şimdiki bulunduğu binaya 1969 yılında taşınmıştır. Müzede neolitik dönemden keramik parçalar, kalkeolitik ve bronz çağa ilişkin çeşitli eşyalar, figürler, mühürler, Urartu, Hitit, Pers, Helenistik, Roma ve Bizans dönemlerine ait çeşitli eserler sergilenmektedir. Kazı ve satın alma yoluyla derlenen taş, ve bronz eserler, takılar, keramikler, sikkeler, cam eserler ve bir mamuta ait kemikler sergilenen eserler arasındadır (Ceyhan, 1999).

Yine Belkıs (Zeugma) ören yerinden elde edilen mozaikler, heykeller ve mezar taşları gibi eserler müzenin Belkıs (Zeugma) salonunda sergilenmektedir.

Gaziantep Arkeoloji Müzesinde ilgi çeken diğer bir köşe ise, Teknoloji seksiyonu ve Nostalji vitrinleridir. Buralarda eski fotoğraflar, fotoğraf makinesinin

gelişme sürecini anlatan fotoğraf makineleri, eski radyolar, gramofonlar, yazı makineleri, eski dikiş makineleri, asırlık duvar saatleri ve Gaziantep'in konu olduğu eski kartpostallar sergilenmekte olup fotoğraf makineleri seksiyonu ülkemizde tek örnektir. Antik tıp aletleri sergisi ile Roma döneminde bir şehrin kuruluşunu anlatan çizgi resim sergisi de yine Türkiye müzeleri içerisinde tek örnektir (Şekil 4.52).

Müzenin büyük salonunda iki büyük panoda Türkiye'nin antik bölgeleri ve önemli arkeolojik merkezlerini gösteren Türkiye haritası ile Kilis'in önemli arkeolojik merkezlerini gösteren il haritası Türkiye ve bölge hakkında ziyaretçilere bilgi sunulmaktadır (Anonymous, 1997 d).

Şekil 4.52. Gaziantep Arkeoloji Müzesinden Bir Görünüm

Gaziantep Kalesi :

Kentin çekirdeğini Antep Kalesi oluşturmaktadır. 6. Yüzyılda inşa edildiği kabul edilen yapının inşasında su kenarına yakın olması nedeniyle ve konumunun savunmayı kolay kılması nedeniyle üzerinde bulunduğu tepe seçilmiştir. Bölgede uzun dönem devam eden savaşlar nedeniyle yerleşim 12. Yüzyıla kadar kale dışında önemli bir varlık gösterememiştir. Yerleşimin bugünkü karakterini almaya başlaması ise kentin Osmanlı yönetimi altına girerek istikrarlı bir yönetime kavuştuğu 16.Yüzyıldan

sonra olmuştur. Bölgede Osmanlı dönemine kadar istikrarsızlıklar devam ettiğinden uzun dönem yerleşimin kale yakınlarında yer aldığı doku içinde yer alan dini ve ticaret yapılarının tarihlerine ve konumlarına bakılarak söylenebilir.

Gaziantep Kalesi, Türkiye’de ayakta kalabilen kalelerin en güzel örneklerinden birisi olup, gerek ihtişamı ve heybetiyle, gerekse bir sır gibi gizlediği tarihiyle şehir merkezinde herkesin dikkatini çekmektedir (Şekil 4.53). Kalenin ne zaman ve kimler tarafından yapıldığı hususunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Tarihi M.Ö.4000 yıllarına kadar uzanan höyük üzerinde inşa edilmiş olan kalenin ilk olarak Roma hakimiyeti döneminde (M.S. I. yüzyıl sonları) kuzey köşedeki burcunun, bir karakol görevini ifa etmek üzere yapıldığı anlaşılmaktadır.

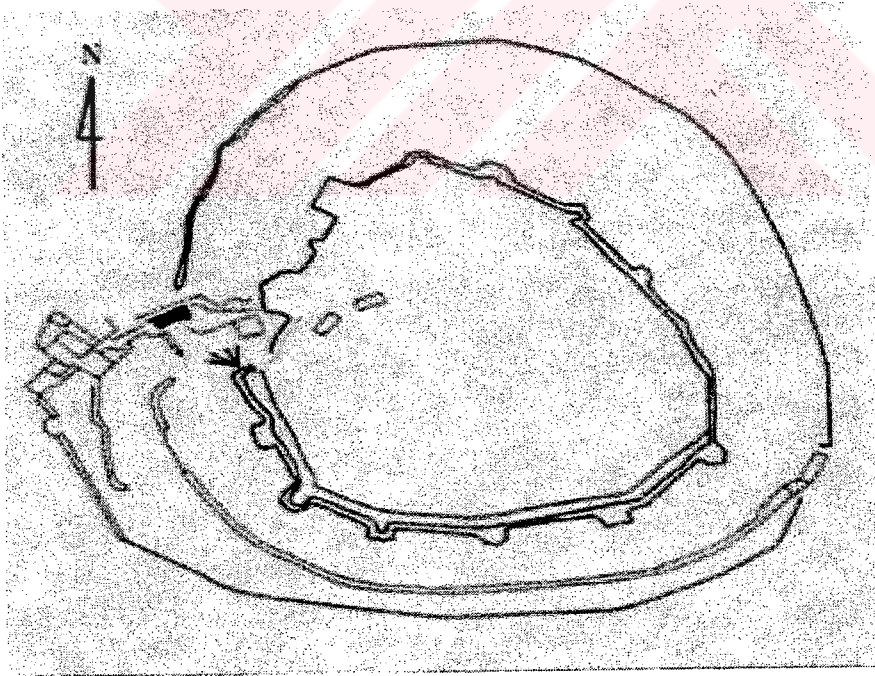
Gaziantep Kalesi, kentin içinden geçen Alleben deresinin güney yamacındaki denizden yüksekliği 901 m olan bir tepe üzerine kurulmuştur. Şimdi kentin kuzey bölümünde kalmış olan kalenin bulunduğu tepe, mahallelerin serpildiği diğer tepelikler üzerinde yükselir ve kentin genel görünüşünde başlıca baskın öğeyi oluşturur. Bu tepe, doğal tepe olmakla birlikte yüzyıllardan beri insan eli çalışarak, bunu adeta yapay bir höyük olduğunu düşündürecek şekilde değiştirmiştir.

Her ne olursa olsun, bu tepe, bu mevkiinin savunma yeteneğini artırdığı için, eski dönemlerden beri insanların dikkatini çekmiş olmalıdır. Kale, temeli kaya zemine oturtulmuş olup, kalenin yüksekliğinin temini için de, içine doldurulan toprak, kale ile dere arasındaki araziden alınmıştır. Meydana getirilen bu çukurluk aynı zamanda kalenin kuzey yönünden savunulmasını da kolaylaştırmıştır. İstiklal savaşında da kentin destani savunulmasında büyük rol oynamıştır (Ceyhan,1999).

Kale daire planında olup, çevre uzunluğu 1200 m ‘dir (Şekil 4.54). Büyük taşlardan örülmüş duvarlar 12 kule ve burçla desteklenmiştir. Kale çevresinde eni 30 m, derinliği 10 m olan bir hendek mevcuttu ve kaleye geçiş köprüyle sağlanmaktaydı. Kalenin kuzey burçlarından bir tanesinin Roma eseri olduğu söylenmektedir. Batıdaki burçların ise Memluk döneminde yapıldığı kitabeden anlaşılmaktadır. Yine kitabelerden öğrenildiğine göre kale köprüsünün iki yanındaki iki kule de Kanuni Sultan Süleyman döneminde yaptırılmıştır.

Şekil 4.53. Gaziantep Kalesinin Genel Görünümü (Anonymous, 1998 b)

Şekil 4 54. Gaziantep Kalesi'nin Planı

1989 yılından 1998 yılına kadar aralıklarla, 1998 yılından sonrada dönemin Valisi Muammer Güler önderliğinde yoğun bir kazı ve restorasyon çalışmasına başlanılmış ve Kale'nin çevresi belirlenmiş, koruma duvarı yapılmış, çıkış yolu ıslah edilerek taş döşenmiş, yaklaşık 190 m uzunluktaki galeri temizlenmiş, sur bedenleri onarılarak yükseltilmiş, ana kapılar aslına uygun olarak yapılmış ve diğer kapı girişleri tehlikeli olmaması için demir parmaklıklarla kapatılmıştır. Halen devam eden arkeolojik kazılar sonucu kale üzerinde bir hamam ve cami harabesi bulunmuş olup, hamamın banyo, buhar odası ve bacaları ortaya çıkarılmıştır.

Gaziantep Kalesinde arkeolojik kazı ve restorasyon çalışmaları devam etmektedir. Kale 16 temmuz 1999 tarihinde ziyarete açılmış ve Gaziantep turizmine büyük katkı sağlamıştır. Gerek tarihi yapılar açısından zenginliği, üretim bakımından geniş kapasiteye sahip olması turizm açısından da iddialı bir kent olmasını sağlamaktadır. Bunun yanında çevre illere yakınlığı ve ülkemizin en büyük yatırım projesi olan GAP'ın gelecekte turizmi daha da canlandırması düşünülmektedir. Kente gelen turistler tarihi yerleri görme, komşu illere gitme ve ticaret için gelmektedir.

Dülük :

Gaziantep kent merkezinin 10 km. kadar kuzeyinde "Dülük" köyü yer almaktadır. Burası tarihin en eski çağlarından beri kullanılan bir yol şebekesinin düğüm noktasında yer almaktadır. Coğrafi konumu nedeniyle yol güzergahları üzerindeki önemi Osmanlı döneminde de devam etmiştir. Bu önemli konumundan dolayı günümüzden yaklaşık 600.000 yıl önce, buradaki kaliteli çakmak taşı yataklarının da etkisiyle bazı insan grupları Fırat vadisinden buraya göç ederek büyük bir mağara da barınmışlardır, çakmaktaşlarını işleyip o günün modern aletlerini imal ederek kullanmış ve muhtemelen Fırat vadisindeki diğer insan topluluklarına ihraç etmişlerdir. Dülük'deki Şarklı mağara bu durumuyla Anadolu'daki bilinen en eski yerleşimlerinden birisidir. Bu taş alet endüstrisi ve ihracı, Gaziantep'in sahip olduğu bugünkü sanayi ve ticaretinin de başlangıcını oluşturmuş olması gerekir.

Bu gün için Dülük Köyü'nde, demiryolunun doğusunda kalan Keber tepesi üzerinde bir zamanların büyük kenti Doliche'nin kalıntıları yer almaktadır. Fakat üzüm bağları ve fıstık ağaçlarının altında kalan harabeleri görmek mümkün değildir. Bu

tepenin batı yamaçlarında Eski Taş Çağı'nda yaşamış olan mağara ve Geç Roma Çağında yeraltı tapınağı olarak kullanılan kilise izlenebilir. Demiryolunun batısında kalan ve kayalık yamaçlar üzerine kurulmuş olan Dülük köyünün hemen içinde ve kenarlarında antik kentin mezarlığı yer almakta olup, yer altına oyulmuş çok miktarda mezar odaları görülmektedir. Taş ocağının içinden giden ve antik çağda da kutsal bir anlam taşıyan patika bir yolla tepelere doğru çıkmakta ve bugünkü Dülükbaba tepesine ulaşmaktadır. Burada bulunan antik tapınağın içinde rahip ve ruhban sınıfından kimselere ait olduğu anlaşılan kayaya oyulmuş oda mezarlarından 16 tanesi Gaziantep müze müdürlüğüne kazılıp temizlenerek ziyarete açılmıştır (Şekil 4.55).

Şekil 4.55. Dülük Antik Kentinden Görünüm (Anonymous, 1998 b)

Yesemek Açık Hava Müzesi :

Gaziantep müze müdürlüğüne bağlı olarak faaliyet gösteren Yesemek Açık Hava Müzesi, İslahiye ilçesinin güney doğusunda Yesemek köyünün güney doğusundaki yamacın üzerinde yer alır. Bu yamaç “Karatepe Sırtı” adı ile tanınmakta olup; Kurt Dağının güney uzantısını teşkil etmektedir. Müzenin İslahiye ilçesine uzaklığı 23 km., Gaziantep’e uzaklığı ise 113 km. olup, ulaşım İslahiye ilçesinden

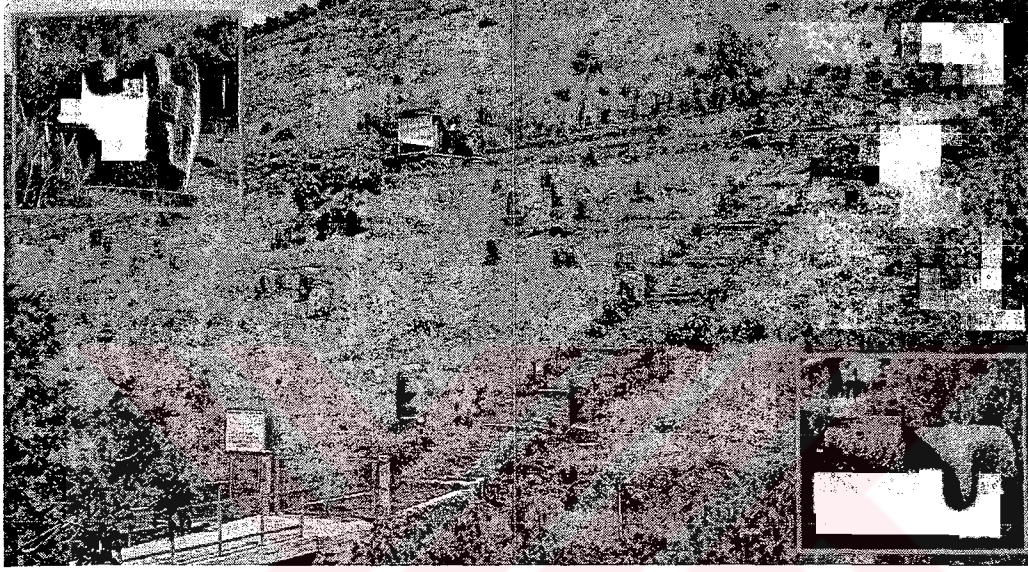
olduğu gibi Hatay'a bağlı Akbez yol ayrımından Kilis iline giden yolla da sağlanmaktadır. Yayınları "Yesemek Taş Ocağı ve Heykel Atölyesi " olarak geçmiştir. Arazi menekşemsi gri renkte, dolarit diye de tanımlanan bazalt taşlardan oluşmaktadır. Bazalt taşlar gayet sert ve çok ince gözenekli olup, son derece kalitelidir. Yesemek ilk defa 1890 yılında Zincirli de (Sam'al) kazı yapan Felix Von LUSCHAN tarafından keşfedilmiştir. Buradaki sistemli araştırma ve kazı çalışmaları 1958 - 1961 yılları arasında Prof. Dr. Bahadır ALKIM başkanlığındaki bir ekip tarafından yürütülmüş ve 200'e yakın heykel taslağı çıkarılmıştır. Geçtiğimiz yıllarda ise arkeolog İlhan TEMİZSOY tarafından toprak altında kalan heykellerin gün ışığına çıkarılması ile 300 adet yontu ve heykel taslağına ulaşılmış ve söz konusu alanda Gaziantep müzesi müdürlüğü tarafından çevre düzenlemesi yapılarak Açık Hava Müzesi haline getirilmiştir (Şekil 4.56).

Yaklaşık 100.000 m² alanı kaplayan Yesemek Taş Ocağı ve Heykel Atölyesinin nasıl işletildiği ve bu çalışmalarda hangi teknik ve malzemelerin kullanıldığı yerinde örnekleriyle adım adım izlenebilmektedir. Taş çıkartmadan önce bazalt sivrililerinin yüzeyleri balyoz, çekiç veya taşçı kalemiyle düzeltilmekte olup bu aşamadan sonra taşın kenarları, daha sonrada orta kısımları düzeltilmektedir.

Kesilmek istenen blok kenarına oyuklar açılarak ve içine kuru ağaç sıkıştırılmakta bu ağaçlar ıslatılınca oluşan basınçla çatlaklar meydana gelmektedir. Bu çatlaklar balyoz ve kamalarla genişletilmekte ve kaya ana kütleden ayrılmaktadır. Taş Ocağındaki son aşama ise çıkartılan blokların sivri uçlu taşçı kalemi vasıtasıyla heykel yapımı için düzeltilmesidir. Taş Ocağında hazırlanmış bu bloklar dağın yanındaki heykel atölyesine gelmekte ve burada şekiller şablonlar ile bloklar üzerine çizilmektedir. İlk aşamada bu şeklin konturları kabaca belirlenmekte, daha sonra bazı detaylar işlenerek yer yer perdahlanmaktadır. Yesemek Açık Hava Müzesinde 300'ün üzerinde yontu taslağı mevcuttur. Bunlar sfenksler, arslanlar, dağ tanrıları, karışık yaratıklar ve çeşitli mimari parçalardan oluşan zengin bir koleksiyondur (Şekil 4.57).

Sonuç olarak büyük bir organizasyonla işletildiği anlaşılan Yesemek Taş Ocağı ve Heykel Atölyesi taşların ocakta kesilmesi, yontu taslaklarının hazırlanması ve tamamlanmasına kadar evrelerin örnekleriyle görülebileceği dünyada başka bir benzeri

olmayan heykel okul niteliğindedir. O dönemde bu büyüklükte bir alanı kaplayan atölyeye ve atölyede meslek icra eden heykeltıraşın sayısına, günümüzde meydana gelen gelişmeye rağmen ulaşmak mümkün olamamıştır. Bu da o dönemde burada yaşayan insan topluluklarının sanata verdikleri önemin büyüklüğünü göstermektedir (Temizsoy ve Ark., 1988).

Şekil 4.56. Yesemek Açık Hava Müzesi'nden Görünüm (Anonymous, 1997 e)

Şekil 4.57. Yesemek Açık Hava Müzesi'ndeki Sfesk ve Dağ Arslanı'ndan Bir Görünüm

Anıt Mezarlar**Hisar Anıt Mezarı :**

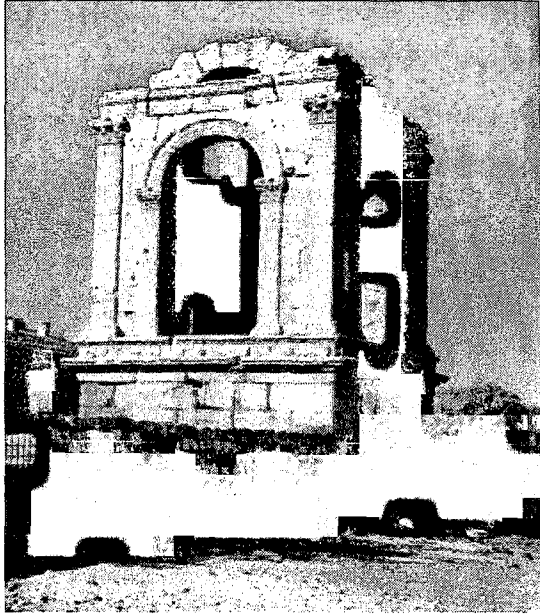
Gaziantep İli, Araban İlçesi Hisar köyünde bulunmakta ve günümüze kadar sağlam olarak gelebilmiştir. Kesme taştan inşa edilmiş olup, yüksek kare bir kaide üzerinde dört köşedeki paye sütunlardan meydana gelen gövde ile bunun üzerindeki piramidal çatıdan teşekkül etmiştir. Çatının üzerinde bir sütun başlığı vardır (Şekil 4. 58). Yüksekliği 10-11 m'dir. Süsleme yönünden çok sade bir özelliğe sahip olan bu yapının kim tarafından kimin adına yapıldığı bilinmemektedir. Ancak 2. yy. başlarında yapıldığı tahmin edilmektedir.

Şekil 4.58. Hisar Anıt Mezarından Bir Görünüm

Elif Anıt Mezarı :

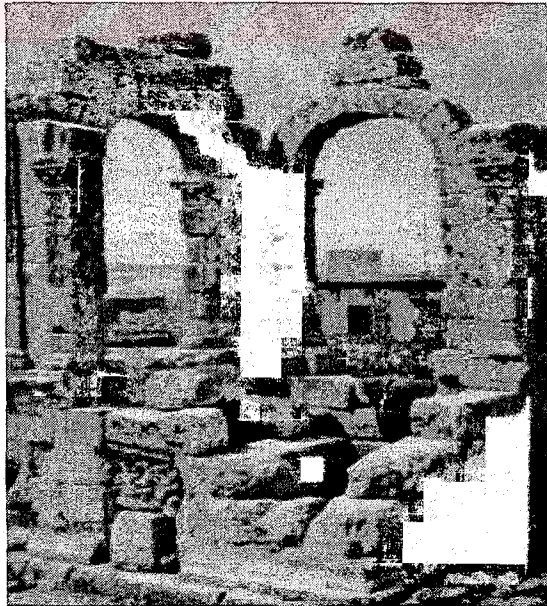
Araban ilçesinin Elif köyündedir. Kesme taştan inşa edilmiş mezar, yüksek bir kaide üzerine oturan gövde ve gövde üzerini örten tonuzlu bir örtü sisteminden oluşur. Kuzey cephesi duvar örülerek, alt orta kısmında dikdörtgen bir kapı açıklığı bırakılmış, diğer cepheler ise kemerlidir. Mezar gövdesini oluşturan dört hantal paye sütun yerini burada korint başlıklı sütunların üzerine oturan kemerlere bırakmıştır. Böylece yapı estetik bir görünüm kazanmıştır. Elif Anıt Mezarı'nın M.S. 2. yüzyıla ait olduğu sanılmaktadır (Şekil 4.59).

Şekil 4.59. Elif Anıt Mezarı'ndan Bir Görünüm

Hasanoğlu Anıt Mezarı :

Araban ilçesi Hasanoğlu köyündeki mezar kare planlı bir kaide üzerine kesme taştan yapılmıştır. Güney ve batı cepheleri paye sütun ve bunların üzerine oturan kemerleri ile estetik bir mimari yapıdır. Yarıyarıya yıkılmış bu mezarın M.S. 2. yüzyıl başlarında yapıldığı sanılmaktadır (Şekil 4.60).

Şekil 4.60. Hasanoğlu Anıt Mezarı'ndan Bir Görünüm

Tilmen Höyük :

Bu höyük, İslahiye ve civarında sayıları 50'yi geçen eski iskan yerlerinden birisidir. Höyük ilk olarak 1958 yılında Prof. Bahadır ALKİM ve asistanı Refik DURU tarafından tespit edilmiş ve arkeolojik kazılar yapılmıştır.

Tilmen Höyük; İslahiye ilçesinin 10 km. doğusundadır. Bölgenin en önemli höyüklerinden birisi olup, 24 m yüksekliğindedir. Surlar yer yer dörtgen şeklinde kulelerle takviye edilmiştir. Höyüğe ait buluntular eski Mezopotamya ve Suriye kültürleri ile eski Anadolu kültürleri arasındaki bağı ve karşılıklı ilişkiyi göstermektedir (Şekil 4.61).

Tilmen Yahmad Krallığına bağlı bir prenslik idi. Yapılan kazı çalışmalarından M.Ö.3 bin yılının son dönemlerinde burada büyük bir şehir olduğu ortaya çıkmıştır. Höyüğün kuzey doğusunda 8 m yüksekliğinde, 17 basamaklı ve rampayla çıkılan yuvarlak kuleler vardır. Höyükten çanak çömlek, takılar ve süs eşyaları çıkartılmıştır (Alkım, 1959).

Şekil 4.61. Tilmen Höyük'ten Bir Görünüm (Anonymous, 1998 b)

Zincirli Höyük :

Nurdağı İlçesinin 10 km. güney batısında İslahiye'nin Zincirli köyündedir. Höyükte yapılan kazılardan buranın ilk Tunç çağından Roma dönemine kadar bir yerleşme yeri olduğu belirlenmiştir. Sam'al Krallığı döneminde yerleşme alanı, dünyada başka bir benzeri olmayan daire biçimli, çift duvarlı güçlü bir surla çevrilidir. İç kalenin duvarları ise daha yüksektir. Yöre yüzey araştırmalarında ve kazılarda İ.Ö. III. bin yıla ait çanak çömleğine ait çok çeşitli örnekler bulunmuştur. Kırmızı, bej ve koyu kahverengi hamurlu, perdahlı, geometrik süslemeli çanak çömlekler, yüksek ayaklı meyve tabakları, sivri dipli şişeler, iki kulplu bardaklar bulunmuştur. Bunlar ilk Tunç ve Orta Çağa aittir. Zincirli Höyük kazılarından çıkarılan en önemli eserler, tapınak ve saraya ait kabartmalı taş kalıntılarıdır. Bölgenin Hitit dönemindeki küçük krallıklardan birinin yerleşme yeri olduğu sanılmaktadır (Ceyhan, 1999).

Belkis (Zeugma) :

Nizip - Birecik yolunun kuzeyinde, Nizip ilçesinin 10 km. doğusunda, Fırat nehri kenarında köyde yaklaşık 20 bin dönümlük bir arazi üzerinde bulunan Belkis / Zeugma, Kommagene Krallığı'nın dört önemli kentinden birisidir (Şekil 4.62). Helenistik dönemde "Fırat Seleukeia" sı adıyla anılmış olan kent, Fırat Nehri üzerinde bir iskelesi bulunan ve Antakya'dan Çin'e uzanan İpek yolunun Zeugma'dan geçmesi dolayısıyla önemli bir ticaret potansiyeline sahip antik bir şehirdir.

Zeugma, Roma döneminde birazda Lejyon merkezi olmanın verdiği canlılıkla oldukça zenginleşmiştir. Belkis / Zeugma ile Fırat'ın karşı kıyısındaki Apameia kentine bağlantı sağlayan, büyük olasılıkla ağaç kütüklerinden yapılmış sallara dayanan ahşap bir köprü bulunmaktaydı. Burada o dönemde büyük bir gümrük olduğu ve azımsanmayacak miktarda bir sınır ticaretinin yapıldığı belirlenmiştir. Çünkü günümüzde İskeletüstü olarak adlandırılan tepede yapılan kazılar sonucunda bir arşiv odasında Bulla adı verilen 65.000 adet mühür baskısı ele geçirilmiştir. Papirus, parşömen, para torbaları ve gümrük balyalarını mühürlemede kullanılan bu mühür baskıları Zeugma'da güçlü bir haberleşme ağının yanında büyük bir ticareti yapıldığını da göstermektedir (Anonymous, 2001 a).

Şekil 4.62. Belkıs / Zeugma Antik Şehri Kıyı Şeridi (Anonymous, 1998 b)

Fırat'ın kıyısından başlayarak batıya doğru 300 m. yükselen engebeli yamaçlar, akropol eteklerine kadar yerleşim yeridir (Şekil 4.63). Bu yamaçların güney ve batı kesimi nekropol, doğu ve kuzeydoğu tarafları mahalleler, kuzey kesimi ise kentin yönetimi ve toplumsal bölümleri ile lejyon bölgesi idi. Akropol'ün üzerinde ise, kentin adına bastırılan Zeugma sikkelerinde sıkça rastlanan Tykhe Tapınağı bulunmaktaydı.

Şekil 4.63. Belkıs / Zeugma Kazı Çalışmalarından Bir Görünüm (Anonymous, 1998 b)

Şimdiki haliyle şehir, yaklaşık 4-5 m kalınlıkta toprak dolgu altındadır ve bütün alan Antep fıstığı ağaçlarıyla kaplıdır. Toprak üzerinde ise sadece birkaç yapı izi ile birkaç mimari parça izlenebilmektedir.

Uzun yıllardan beri kaçak kazı ve tarihi eser kaçakçılığına maruz kalan bölge önemini 1992 yılında kaçakçılara karşı Gaziantep müzesince Arkeolog Dr. Rıfat ERGEÇ başkanlığında başlayan kazılarla göstermiştir. İlk kazılarda bir Roma villası ortaya çıkarılmıştır. Daha sonraları iki villanın teras mozaikleri çıkarılarak Gaziantep Müzesine taşınmıştır. Belkıs / Zeugma'da zaman zaman yabancı üniversitelerden arkeolog ve ekiplerin katıldığı arkeolojik kazılar yapılarak çok kaliteli bronz eşyalar ve heykelticiler (bronzdan kanatlı ayaklar), sikkeler, heykeller mezar stelleri ve kabartmalar elde edilmiştir.

Gaziantep müzesi Belkıs / Zeugma salonunda sergilenen bu eserler, Zeugma kentinin ileri gelenleri, zenginleri, yüksek rütbeli subayları gibi elit tabakanın oturduğu anlaşılan villalar tamamen Fırat manzarasına hakim ve güney rüzgarlarına açıktır.

1992 yılında yapılan kazılarda ortaya çıkarılan M.S.2. yüzyıla tarihlenen Roma villasında atriumlu plana sahip olan evin baş odası (tablinium) ve önündeki galeride sanat değeri çok yüksek mozaikler bulunmuştur. 7,5 x 3,75 m. boyutunda olan mozaik döşemede üzüm ve şarap tanrısı Dionysos ve karısı Ariadne'nin düğün merasimi tasvir edilmiştir (Şekil 4.64).

Dionysos'un düğün merasiminin işlendiği bu eşsiz mozağin çalınmasının ardından kalan diğer parçalar korunması için yerinden sökülerek Gaziantep Müze Müdürlüğüne taşınmıştır. Zeugma mozaiklerine konu olarak işlenen Herkül, Deianeria ve Atadam Nessos'un öyküsü şöyledir; "Herkül'ün eşi Deianeria bir kral kızı olarak bilinse de babası Tanrı Dionysos'tur. Herkül bir gün eşi ile yola koyulur. Bir ırmağı geçerken eşini Atadam Nessos'a emanet eder. Atadam, ırmağı aşarken kadına sarkıntılık eder. Eşinin çılgınlıklarını duyan Herkül, zehirli okla Nessos'u kalbinden vurur. Nessos ölmeden önce eşinin sevgisini daima sürdürmesi için yarısından akan kanı saklamasını, gelecekte büyü olarak kullanmasını söyler. Kan, zehirli oktan daha zehirlidir. Çift gidecekleri yere ulaşır. Bir süre sonra bir başka kadını sevgisinden uzaklaştırmak isteyen eşi, büyülü kan sürdüğü gömleği Herkül'e gönderir. Herkül

gömleği giyer giymez derisi kumaşa yapışmaya, kumaşı çektiğinde de deri soyulmaya başlar. Herkül acılara dayanamayıp kendisini ateşe atınca Deineira’da intihar eder”.

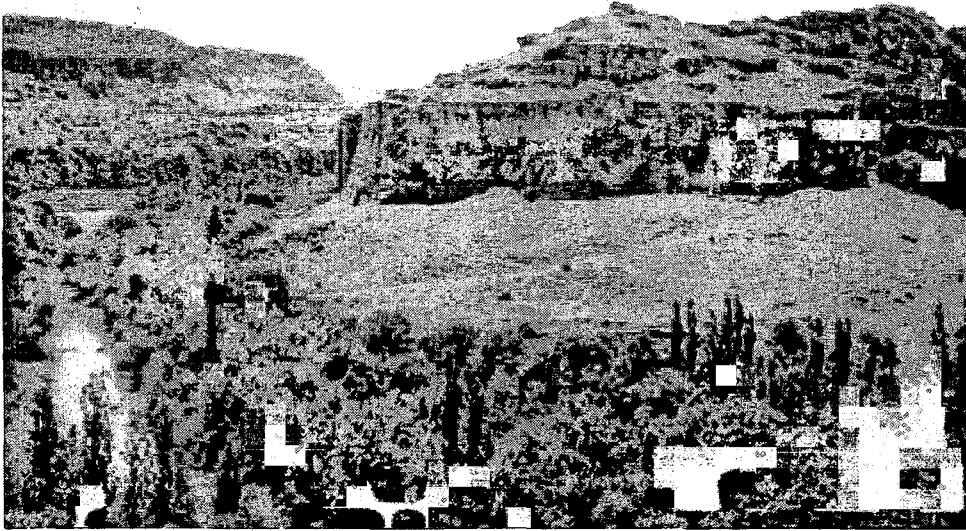
Şekil 4.64. Dionysos ve Karısı Adriadne'nin Düğün Merasimini Tasvir Eden Mozaik
(Anonymous, 1998 b)

Kurtarma çalışmalarına devam edilmekte olup, kazı alanlarından çıkartılan mozaikler ve diğer tarihi eserler su altında kalmaktan kurtarılarak Gaziantep Arkeoloji Müzesine taşınmıştır. Bir anlamda Anadolu'nun kapısı sayılan iki önemli geçide Fırat Nehri sadece iki yerden izin vermiştir. Bunlardan birincisi Samsat (Samosata), diğeri de Belkıs / Zeugma'dır. Samsat, Atatürk barajının suları altında kalmıştır. Birecik baraj gölünde su tutulma işleminin tamamlanmasıyla birlikte Belkıs / Zeugma'nın yaklaşık 1/5'lük bölümü sular altında kalacaktır. Merkezi ABD de bulunan PACKART Hummanity Institute'ün maddi destekleri ve GAP İdaresi Başkanlığı'nın aracılığıyla; bu bölgede su tutulma işlemleri sona erene kadar Gaziantep Müze Müdürlüğü başkanlığında çok uluslu bir ekip tarafından kazı, belgeleme ve kurtarma çalışmalarına devam edilmektedir (Ceyhan, 1999).

Rumkale :

Rumkale (Hromgla), Yavuzeli ilçesine bağlı Kasab köyünde, Fırat nehri ile Merziman Çayı'nın birleştiği, Fırat'ın batı sahilinde yüksek ve sarp kayalarla örtülü müstahkem bir tepe üzerindedir (Şekil 4.65). Gaziantep'e 62 km. ve Yavuzeli ilçesine 25 km. uzaklıkta olan Rumkale'nin tarihi hakkında kesin bilgiler bulunmamakla birlikte çok eski tarihlerden beri Fırat boyuna hakim olmasıyla stratejik bir kale özelliğine sahiptir. İlk kez M.Ö. IX. yüzyılın ortalarında Asur, Roma, Med, Pers ve Arapların hakimiyetinde kalmıştır. Manastır görünümünde olan bu yerde Hz. İsa'nın havarilerinden biri olan Johannes'in Roma döneminde Rumkale'yi merkez yaparak Hristiyanlığı Rumkale ve civarında yaymaya çalıştığı ve ayrıca kayadan oyma bir odada Yohanna'nın incil müsvevtelerini sakladığı, daha sonra ise Johannes İncilinin Beyrut'a kaçırıldığı rivayet edilmektedir.

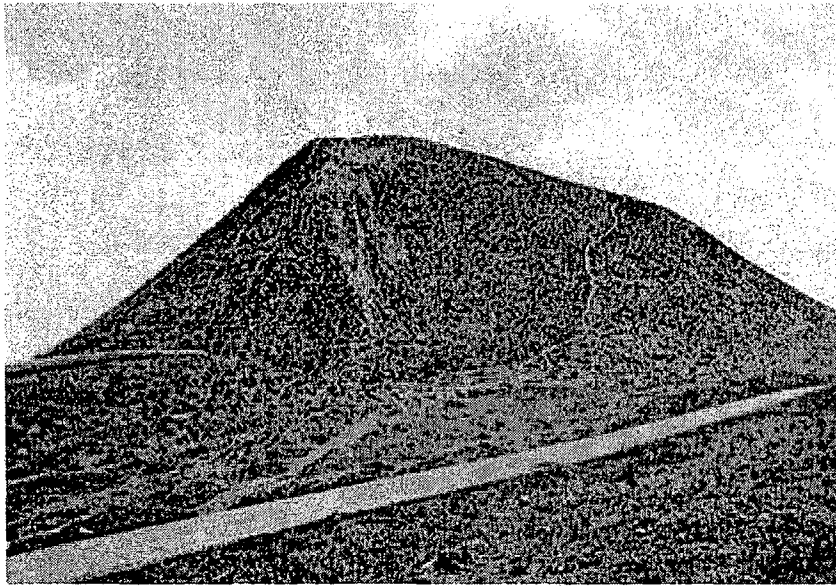
Müslümanların eline geçen Rumkalede ve bölgede Türk-İslam döneminde yapılan birçok eserler bulunmaktadır. Güneydeki kayalık uzantısı yarık şeklinde kesilmiş böylece kale girişi tek yöne aktarılmıştır. Giriş yolu üzerinde 30-50 m aralıklarla 51 adet kule bulunmaktadır. Kale iki sıra halinde olup, yarıya kadar toprağa gömülüdür. Rumkale, bölgedeki kalelerin en büyüklerinden olup, görkemli yapısı ve tabiat güzellikleri ile görülmeye değerdir (Anonymous, 2001 b).

Şekil 4.65. Rumkale'den Bir Görünüm (Anonymous, 1998 b)

Tılbaşar Kalesi :

Gaziantep ili Oğuzeli ilçesinin yaklaşık 12 km. kadar güney doğusundaki Gündoğan köyünde yer alan Tılbaşar kalesi, aslında M.Ö. 3000 yıllarına kadar giden ve tunç çağlarından itibaren iskan görmesinden dolayı oluşan birikimle oldukça yüksek bir biçim gösteren Tılbaşar höyüğünün üzerine yapılmıştır. Tarih öncesi devirlerinden sonra klasik çağlarda da, yakınında kurulmuş olan ve Abara ismi ile anılan antik kentte yerleşim devam etmiştir. M.S.11-12. yüzyıllarda Haçlı seferleri sırasında, yollara ve kavşaklara hakim ve yüksek bir tepeye sahip olduğundan yeniden ele alınmış, höyüğün etrafında oluşan şehir bir sur ile çevrilmiş ve höyüğün etrafında oluşan şehir bir sur ile çevrilmiş ve höyüğün üzerinde de sağlam bir kale inşa edilmiştir (Şekil 4.66). O zaman ki adı olan Tel-Başir, sonradan Tılbaşar olarak anılmıştır. 1995 yılından bu yana Arkeolog Dr. Rıfat Ergeç başkanlığında Gaziantep müzesi ile Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsünün birlikte yürüttüğü arkeolojik kazılarda höyük eteklerinde Eski Tunç Çağı, Bizans, Eyyubi ve Haçlı dönemleri yerleşmeleri ortaya çıkarılmıştır. Anadolu'nun sayılı büyük höyüklerinden olan Tılbaşar höyüğü üzerinde, yer yer haçlı dönemi kalesinin kesme taştan duvar kalıntıları ile hemen önünde Türk ve Haçlı ordusunun büyük bir savaşa tutuştuğu şehir surlarının toprak yığıntısı haline gelmiş kalıntılarını görmek mümkündür (Anonymous, 2001 b).

Şekil 4.66. Tılbaşar Kalesinden Bir Görünüm

Karkamış Harabeleri :

Karkamış, İstanbul-Bağdat demiryolu ile Fırat Nehri'nin kesiştiği yerde nehrin batısındadır. Karkamış, Mezopotamya-Mısır ve Anadolu yollarının kavşak noktasında bulunması dolayısıyla, ilk çağlardan günümüze kadar kesintisiz bir yerleşim noktası olmuş ve bu nedenle bir çok medeniyeti bünyesinde barındırmıştır.

Burada yapılan bir çok araştırmanın detaylı sonuçları yayınlanmış olup, ele geçirilen bir çok kıymetli ve nadide eserler dünya müzelerinde bulunmaktadır. Gılgamış Destanı Geç Hitit döneminde Karkamış şehrinin ortostotları üzerinde tasvir edilmiştir. Bu ortostotların bir kısmı yerlerinden sökülerek Ankara- Anadolu Medeniyetleri Müzesine götürülmüştür.

Bu gün tam Suriye sınırında askeri bölgede mayınlarla kaplı alanda bulunan Karkamış, ziyaretçiler tarafından gezilememektedir. Yakın tarihte mayınların temizlenip turizme açılacağı müjdesi çok önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Antik kentin mayınlardan temizlenmesi Gaziantep ve bölge turizmin gelişmesine ve turizm potansiyelinin artışına büyük katkı sağlayacaktır.

4.2.9. Tarım ve Orman Alanları**4.2.9.1. Genel Tarımsal Yapı**

İlin %58'i tarım alanıdır. %7'si orman ve fidanlık alan, %20'si çayır-mera, %30'u tarım dışı alanlardır. Tarım alanlarının %61'inde tarla bitkileri, %36'sında meyve ve uzun ömürlü bitkiler, %3'ünde de sebze yetiştirilmektedir. Tarımı yapılan tarla bitkileri arasında buğday, arpa, mercimek, nohut, pamuk, soğan, mısır, şeker pancarı, susam, sebzeler arasında karpuz, kavun, patlıcan, domates, salatalık, sarımsak, biber, havuç, nane, marul, kabak, maydanoz, turp, bamya, ıspanak ve meyveler arasında da antep fıstığı, üzüm, zeytin, nar, erik, kayısı, incir, ceviz, dut önemli yer tutmaktadır. Gaziantep'in tarım alanında en çok bilinen ürünleri antep fıstığı, üzüm ve zeytindir.

Gaziantep ilinde orman arazisi olarak nitelendirilen ve 106.042 ha'lık bir alan il yüzölçümünün %17.05'ini kapsamaktadır. Orman ürünleri üretimine elverişli ağaçların sık veya seyrek olarak bulunduğu alanlardır. Kereste üretimine elverişli olmayan ancak

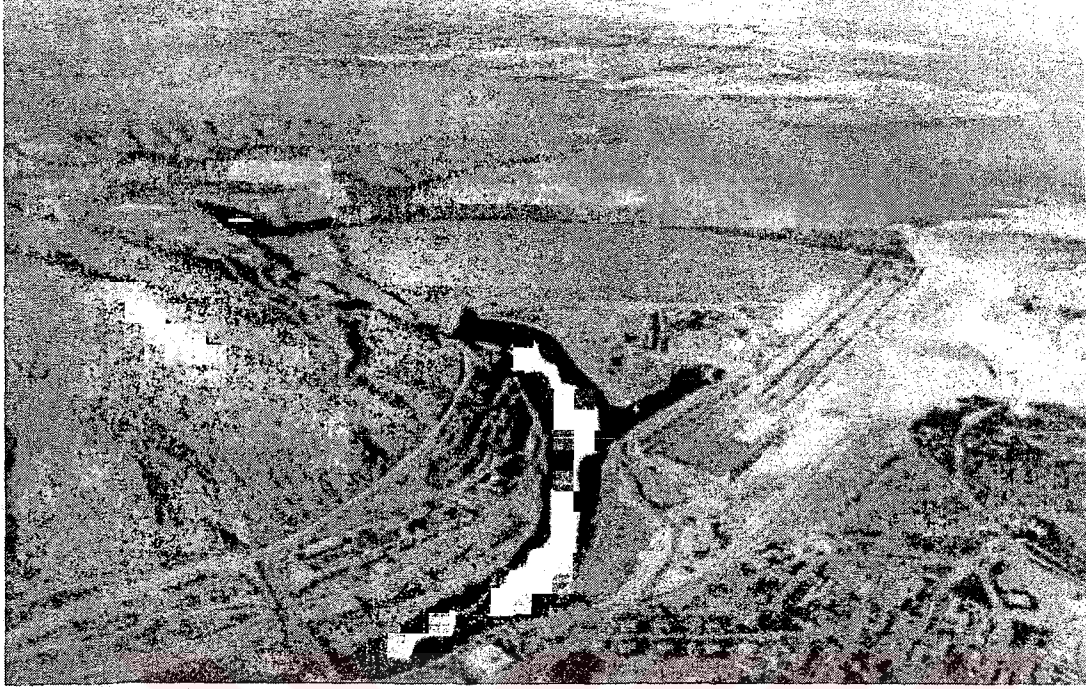
yakacak olarak değerlendirilebilen bodur ağaç ve alıllardan ibaret olan ve fundalık nitelendirilen araziler ise 78.144 ha'lık alanları ile yüzölçümünün %10.2'sini teşkil etmektedir (Anonymous, 2000 g).

İl içinde meraların yüzölçümü 44.138 ha ve oranı %7.10 olup, çıplak kaya ve molozlar, ırmak, taşkın yatakları ve sazlık-bataklık gibi toprak örtüsü bulunmayan halı araziler 3848 ha. alan ile %0.5'lik bir orana, gl ve akarsu gibi açık su yüzeyleri 3254 ha.'lık %0.44'lk orana sahiptir.Gaziantep ilinde çeşitli şekilde tarım uygulaması yapılan arazi 468.513 ha. tutmakta ve %61.3'lük bir oran teşkil etmektedir. Bu, arazilerin il yüzölçümünün %36.3'n teşkil eden 277.390 ha.'lık kısmı kuru tarıma ayrılmıştır. Sulanan ve il genelinde sadece %5.8'lik bir oran teşkil eden 44.472 ha. arazisinin %30'unda yetersiz sulama yapılmaktadır. Gaziantep'in ayır ve mera varlığı 156.080 ha. %21.4 olup hayvancılık yapılabilmektedir (Anonymous, 2000 d).

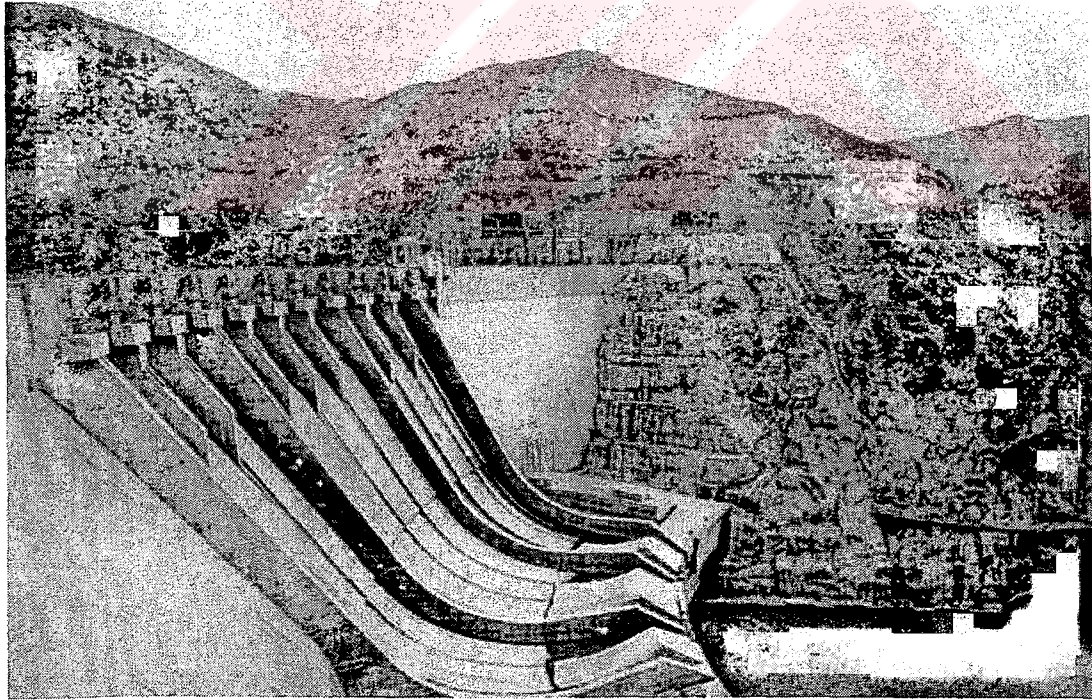
4.2.9.2. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) İçerisinde Gaziantep

Tarımın temel dayanağı olan toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi, üretimin, olanakların elverdiği en yüksek düzeye çıkarılması, ülkelerin başta gelen uğraşları arasında bulunmaktadır. Kalkınmanın bir önemli koşulu da sahip olunan toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi ve bunlardan en st düzeyde yararlanılmasıdır. GAP, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin topyekun sosyo-ekonomik kalkınmasını amaçlayan insan odaklı bir bölgesel kalkınma projesidir. GAP, Fırat ve Dicle nehirleri üzerinde yapımı süren baraj ve hidroelektrik santralleri ile sulama tesislerinin yanı sıra kentsel ve kırsal alt yapı, tarım, ulaştırma, sanayi, eğitim, sağlık, konut, turizm ve diğer sektörlerdeki yatırımları da kapsayan entegre ve sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı ile yürütülen bir projedir (ekil 4.67).

Dicle ve Fırat nehirleri üzerinde kurulması planlanan büyük barajlar, hidroelektrik santralleri, sulama tesisleri ile bu alanlarda inşa edilecek her çeşit alt yapı, tarımsal yapı, ulaştırma, sanayi, eğitim, sağlık, turizm ve diğer sektörlerin tesis ve hizmetlerini içine alan ve çok yönlü entegre bir gelişme projeleri demeti olarak kabul edilen, Güneydoğu Anadolu Projesi, Cumhuriyet tarihinin en büyük yatırımları arasında yer almaktadır (ekil 4.68).

Şekil 4.67. Güneydoğu Anadolu Projesinden Bir Görünüm (Anonymous, 200 f)

Şekil 4.68. Atatürk Barajından Bir Görünüm (Anonymous, 200 f)

GAP, ekonominin üç temel sektörü tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin tamamını ilk defa bütünüyle kucaklayan en büyük bölgesel kalkınma projesidir. Dünya ölçeğinde de büyük bir eser olup, anlamlı bir yere sahiptir. Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin, Siirt ve Şanlıurfa illerini içine alan bölgenin toplam alanı Hollanda ve Belçika'nın toplam alanı kadardır. GAP illerinin yüzölçümü, işletmeye elverişli arazi miktarı ve sınıfları (Çizelge 4.15)'de verilmiştir.

Çizelge 4.15. GAP İçerisindeki İllerin Yüzölçümü, Elverişli Arazi Miktarları ve Sınıfları

(Devlet İstatistik Enstitüsü, 1996)

İLLER	II Yüzölçümü	İşletmeye Uygun Alan	Arazi Kullanım Kabiliyeti Sınıfları			
			I.Sınıf	II.Sınıf	III.Sınıf	IV.Sınıf
Adıyaman	761	Alan 201	Alan 22	Alan 58	Alan 64	Alan 57
Diyarbakır	1535	696	181	225	180	141
Gaziantep	764	367	81	123	76	87
Mardin	1232	536	182	138	120	96
Siirt	1100	142	23	40	42	38
Şanlıurfa	1902	1179	454	235	250	240
GAP Toplamı	7294	3121	913	819	732	659
TÜRKİYE	77482	21587	4778	5987	6229	4593

Bitkisel üretim, hayvancılık, ormancılık konularında öngörülen hedefler tarıma dayalı işletme sanayileri, sebze ve meyve toplama, paketleme tesisleri, hayvan besi merkezleri, süt fabrikaları ve bunları değerlendiren entegre tesisler, gübre, ilaç, tarım alet-makineleri ve tarıma girdi sağlayan sektörler ile tarım dışı sanayiler de bölgenin ekonomik dokusunu oluşturacaktır. Eğitim, sağlık, ulaştırma, haberleşme, bankacılık ve sigortacılık gibi hizmet sektörleri ve yerleşimle ilgili tesisler, modern alt yapıyı meydana getirecektir. Böylelikle, dışarıya nüfus gönderen bu bölge, bir süre sonra cazibe merkezi olarak nüfus çeken bir bölge haline gelecektir.

Gaziantep, Güneydoğu Anadolu Projesi içerisinde nüfusu en çok olan şehirdir. Gaziantep bu dev sanayi ve ekonomik yapısı ile, GAP kapsamı içerisinde bulunan illerin tümünden daha ileri durumda olmakla beraber, GAP, ile direkt ilişkisi bulunmakta, coğrafi konum olarak, bölgenin tamamlayıcısı ve kapısı durumundadır. GAP sulama şebekesi projesinde Gaziantep topraklarının bir kısmı da sulanacaktır. Dolayısıyla sulanan bu bölgede sulu tarıma geçilecektir. Gaziantep'te GAP'la birlikte hayvan yetiştiriciliği gelişmiş, sulu bölgelerde tatlı su balıkçılığı yapılmaya başlanmıştır. Kırsal alanda yaşayanların köyler arası ve şehirlere ulaşımının sağlanması için stabilize yollar açılmakta ve asfaltlanmaktadır. GAP'ın gelişimiyle birlikte yolcu ve yük trafiğinde de önemli artışlar olmaktadır. Planlanan bölge içi ve bölge dışı ulaşım ağı Gaziantep'ten geçmektedir. Bölgenin yurt dışına bağlantısını sağlayacak olan İskenderun ve Mersin limanlarına giden otoyolların kavşak noktası da Gaziantep'tir. Bu noktada, proje sonunda oluşacak ürün artışı ve dağıtımı ilde yoğunlaşacaktır. Dolayısıyla şehrin iç hacminin büyümesi doğrudan etkilenecektir.

Yine tarıma dayalı olan un, irmik ve makarna ile pamuk işleme, yağ ve süt sanayi kollarında büyük gelişmeler beklenmektedir. Bu ürünlerdeki artışa bağlı olarak un, makarna, irmik, dokuma, konfeksiyon, yağ, et, ürünleri, deri ile tarım alet ve makineleri sanayisinde büyük gelişmeler olacaktır.

Diğer önemli bir konuda sulama ve elektrik amaçlı olarak kurulmakta olan 22 barajın tamamlanmasıyla 220.000 hektarlık baraj gölü alanında bu güne kadar yapılmayan içme su balıkçılığının yapılmasıdır (Anonymous, 200 f).

4.10. Araştırma Alanının Çeşitli Kullanımlara Uygunluğunun Değerlendirilmesi

Araştırma alanında bulunan açık ve yeşil alanlar ile tarihi ve kültürel değerler ve doğal kaynaklar dikkate alınarak mevcut alan kullanımlarının bu alanlara etkisi değerlendirilmiştir. Burada örneğin eski kenti içine alan kent merkezindeki baskılar yoğun kullanım olması ve korumaya yönelik eylemlerin eksikliği nedeniyle çok yoğun baskı altında olarak nitelendirilen alanlar “I. Derecede Etkilenen Alanlar”, kent içinde düzensiz yapılaşmanın yoğun olduğu alanlar doğal yapının kesintisiz olarak tahribi dikkate alınarak yoğun baskı altında kabul edilen alanlar “II. Derecede Etkilenen Alanlar” ve kentleşme için doğal kaynakların uygun olduğu alanlar ise az etkilenen alanlar olarak kabul edilmiş ve “III. Derecede Etkilenen Alanlar” olarak değerlendirilmiştir (Şekil 4.69).

Doğal değerler olarak toprak yetenek sınıfı, jeomorfolojik yapı, bitki örtüsü, hidrolojik yapı dikkate alınmıştır. Değerlendirme sırasında araştırma alanının tarıma uygunluk dereceleri de dikkate alınarak I. Derecede Tarıma Uygun Alanlar üzerinde yer alan aktivitelerin o alanı I. Derecede olumsuz etkilediği düşünülmüştür. Tarihi ve Kültürel değerler tarihi yönden değer taşıyan bir yapı veya yapı grubunu içine alan ve bölgenin kültürel yapısının oluşumunda rol oynayan alanlardır. Ayrıca mevcut kullanımlar da değerlendirme sırasında ele alınmıştır. **Yerleşim** için uygun alanların seçiminde toprak sınıfı birinci derecede önemli olarak görülmüştür. **Koruma alanlarının** seçiminde geri kazanılamayacak değerde olan doğal, tarihi ve kültürel değerler “I. Derecede Koruma Alanları” olarak değerlendirilmiştir. **Yeşil alanların** seçiminde alanın tamamının potansiyel olarak ağaçlandırma alanı özelliği olmasından yola çıkılarak yeşil kuşak da dahil olmak üzere çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Koruma alanlarına yakın veya onları çeşitli şekillerde baskıda tutabilecek yerlerde oluşturulacak alanlar “I. Derecede Yeşil Alanlar” olarak nitelenmiştir. **Sanayi Bölgeleri** seçiminde de toprak yapısı birinci derecede rol oynamıştır. Burada doğal ve kültürel kaynakların geri kazanılmasındaki zorluklar dikkate alınmıştır.

TARİHSEL AÇIDAN GAZİANTEP'İN KENTSEL GELİŞİMİ

I. DERECEDE
ETKİLENEN ALANLAR

II. DERECEDE
ETKİLENEN ALANLAR

III. DERECEDE
ETKİLENEN ALANLAR

ÖLÇEK : 1 / 100 000

ŞEKİL

4.69

MEVCUT ALAN
KULLANIM
ÜZERİNDEKİ
BASKILARIN
DEĞERLENDİRİLMESİ

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Gelişmekte olan ülkeler arasında bulunan ülkemizin gelişmiş ülkelerde olduğu gibi doğal, tarihi ve kültürel değerlerini korumuş ve sürdürülebilir koruma-kullanım dengesini bulmuş kentlerden oluşması gelişmişliğin ve çağdaşlığın önemli bir gereğidir. Bu çalışmada Gaziantep kenti 6 500 yıllık tarihi gözönüne alınarak seçilmiştir. Kentin gelişimi Türkiye geneline yakın bir şekilde belirli bir çarpıklığı da beraberinde getirmiştir. Kentte dış mekan kullanımının tarihi gelişimini ortaya koymayı hedefleyen bu çalışmada günümüzdeki alan kullanımının doğal, tarihi ve kültürel değerlere çeşitli ölçeklerde baskı yaptığı belirlenmiştir.

Çalışmada önce mevcut yapı tarihi perspektif içinde ortaya konulmaya çalışılmış ve değerlendirilmiştir. Değerlendirme; mevcut yapının ortaya konulduğu haritalar da da olduğu gibi 1/100 000 ölçekli kent haritası üzerinde yapılmıştır. Bu ölçek araştırma alanının büyüklüğü dikkate alınarak mevcut verilerin daha kolay değerlendirilebildiği ve sunulabildiği bir ölçek olduğu için seçilmiştir. Bir çok araştırmacı da benzer çalışmalarda aynı ölçeği seçmişlerdir. Araştırmanın analiz aşamasında alanın doğal yapısının değişik kullanımlar için kapasiteleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu aşamada doğal verilerin elde edilmesinde bazı zorluklar yaşanmıştır. Optimal alan kullanım haritasının elde edilmesinde mevcut kullanımlar da dikkate alınmıştır. Mevcut kullanımların kentsel ölçekte değiştirilmesinin çok zor olduğu düşünülerek, yerleşim-yeşil alan ve sanayi bölgeleri aslına çok yakın olarak değerlendirilmiş, ancak uygun olmayan kullanımlar III. Derece olarak değerlendirmeye alınmıştır.

Gaziantep kenti 12-13 yıl içerisinde yerel yönetimin çalışmaları sonucunda 8 milyon metrekare olan imarlı alanı günümüzde 28 milyon metrekareye ulaşmıştır. Mücavir alan ise 31 milyon metrekareden 71 milyon 900 metrekareye çıkarılmıştır. Bu süre içinde kentin su, kanalizasyon ve alt yapı sorunu hemen hemen çözülmüş durumdadır. Ayrıca Göllüce, Çakmak, Karataş, Serince- Kızılhisar, Taşlıca, Merveşehir ve Safaşehir toplu konut alanları yapılmış ve/veya yapımına devam edilmektedir. Böylelikle plansız yapılaşmanın büyük ölçüde önüne geçilmiştir. Gaziantep Ticaret ve Endüstri Merkezini (GATEM) oluşturarak 24 esnaf gurubunun

yani 4500 esnafın kent dışına çıkması sağlanmıştır. Daha önce şehir merkezi içerisinde bulunan küçük sanayi, oto tamir, yedek parça vs. otomotiv sektörü, ahşap ürünleri ve mobilyacılar, deri imalatçıları, kundura imalatçıları, halı imalatçıları vs. sektörlerdeki sanayi kolları yerleşim yerlerinden daha uzaktaki alanlara taşınmıştır. Kent içindeki yeşil alanlarda da gelişmeler olmuştur. 3 milyon 500 bin metrekare olan 100. Yıl Atatürk Kültür Parkının 1 milyon 200 bin metrekaresini tanzim edilerek Gaziantep'teki kişi başına düşen yeşil alan miktarı 1.2 m² 'den 8 m² 'ye çıkarılmıştır. Yeni parklar, yeşil alanlar ve mesire alanları yapılmıştır. Burç ormanı içi mesire alanı olarak tanzim edilmiştir. Kente bir de hayvanat bahçesi kazandırılmıştır.

İnsanların yoğun kullanımlarının, yapılara doğrudan yaptığı olumsuz etkilerin yanı sıra dolaylı olarak etkili olan unsurlar vardır. Ancak bu unsurların etkisinin en aza indirgenmesini sağlamak için tamamıyla bilimsel platformda çeşitli meslek disiplinlerinin ortak bir çalışma yapması gerekmektedir. Unsurların başında; hava kalitesini etkileyen etmenler, trafik, evlerde ısınma ve ısıtma amaçlı kullanılan yakıtlar, iş yerlerinde kullanılan yakıtların havaya bıraktığı kimyasal maddeler vardır. Günümüz Gaziantep kenti il merkezinin eski birimi içinde yer alan ve ilk olarak 1976 yılında Gayrimenkul Eski Eserler Anıtlar Yüksek Kurulunca tescillenen, daha sonra düzeltmelerle 1982 ve 1989 yılında alınan kararlarla korunmaya alınmış olan yapıların yeterince ilgi görmediği tespit edilmiştir.

Anıtlar Kurulunca "sit alanı" olarak kabul edilen bölge içinde bulunan 92 adet Gaziantep evi ile hanların mimari yapısı, röleve, plan ve fotoğraflarla Demir (1996) tarafından yerinde incelenmiştir. Bu kadar yüksek sayıda ev ve diğer tarihi yapıların bulunduğu alanlarda yoğun insan yerleşmelerinin olmaması öngörüldüğü halde bugün evlerin bir çoğunda, oturduğu evin değerinin ve hassasiyetinin farkında olmayan kırsal kesimden kente göçmüş insanların yerleştiği görülmektedir. İyi bir örnek olarak Hasan Süzer isimli bir iş adamının eski bir Antep evini tüm özellikleri ile koruyarak ve gerekli restorasyonu yaparak müze haline getirdiği ev verilebilir.

Gerek kentsel alanlanlarda gerekse de kırsal alanlarda çeşitli mekanların korunmasında farklı bir yaklaşım ortaya çıkmış, koruma bilinci artık tek tek koruma yanında bir bütün halinde korumayı da hedeflemektedir. Çağımız metropollerinde

ekonomik ve toplumsal işlevlerin zamanla yitiren kent mekanları, yeni işlev kazandırılarak yenilenmekte, tümüyle yok olmaları önlenmektedir. Eski dokular, dünyanın bir çok kentinde mimari kimliklerini yitirmeden, yeni işlevlerle kent içinde yeni odaklar oluşturmaktadır. Yaşayan kentlerin, yaşayan dokularla sağlanabileceğini kanıtlayan eğilim giderek yaygınlaşmaktadır. Günümüzde Gaziantep tarihi kentten, metropole doğru hızlı bir geçiş süreci yaşamakta, kentin geleneksel merkezi eskiyip, işlevini yitirirken, yaşam yeni yerleşim alanlarına kaymaktadır. Bu nedenle Gaziantep kent merkezinin bir bütün halinde ele alınarak evleri, sokakları, dini ve diğer sosyal birimleri eski durumu dikkate alınarak korunmalı; koruma-kullanım dengesi oluşturularak sürdürülebilir bir yapılanma içinde bu alan çeşitli kullanımlara da açılmalıdır. Merkezi hal bölgesi bu anlamda, kentin geleceğinde kilit taşı görevi üstlenebilecek bir mekandır. Burada korunması gerekli yapı grupları ve tek yapı örnekleri bulunmaktadır. Sit dokusu içerisinde yer alan bu bölgede tarihsel ve kültürel mirasın korunmasına gereksinim duyulmaktadır.

Bu amaçla, merkez işlevini son yıllarda yitiren ve GATEM’de yenisi yapıldığından yıkılan sebze hali binası yeri ile yanan Şıra Hanı ve etrafındaki Tuz Hanı, Maarif Hanı, Mecidiye Hanını kapsayan alandaki dokunun yeniden canlandırılarak, kent yaşamı ile bütünleştirilmesini sağlayacak mimari proje yarışması sonunda bölgenin yeni bir çehre ve işleve kavuşması amacıyla yıkılan sebze halinin yerine bir iş merkezinin yapılması planlanmıştır. 10 500 m² üzerine yapılacak bina, 6 500 m²’ye oturacak ve 4 000 m² bahçesi olacak, bir otopark, bir bodrum ve üç kattan oluşan bina toplam beş katlı olacaktır. Burada koruma-kullanım dengesinin sürdürülebilmesi için yeniden yapılanmanın eski ile uyumunun sağlanmasına öncelik verilmelidir. Aksi halde bu gibi uygulamalar kent merkezinin eski yapısının tümüyle ortadan kalkmasına neden olur. Kent merkezinde yanan Şıra Hanı Adana Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu izni ile restore edilmeye başlanmıştır. Bu tip çalışmalar gelecek ve umut verici, ancak yeterli olmayan çalışmalardır. Restorasyon çalışmalarının aslına uygun olarak belirli bir yoğunlukta ve etkinlikte yaygınlaşması kent merkezinin eski durumunu kazanmasını hızlandıracaktır.

Gaziantep geçmişi günümüze bağlayan nitelikte çok önemli bir kenttir. Günümüzde bu önemini canlandırmak için çeşitli projeler oluşturulabilir. Oluşturulacak projede Gaziantep ili tarihi ve doğal bir çevre olarak ele alınmalıdır. İlgili disiplinler bir araya gelerek kentin geçmişi ile barışık ve birlikte yaşayan; yani koruma-kullanım dengesine ulaşmış, yaşam kalitesi yükseltilmiş bir kentsel mekan olmasını hedefleyen çalışmalar belirli zaman dilimleri için belirli projelerle ortaya konulmalı ve gerçekleştirilmelidir. Bu amaçla;

- Eski kentlerin fiziksel planlamalarında mevcut yapı ve alt yapı potansiyelinin korunması ve değerlendirilmesi temel ilke olmalı, koruma eyleminin çağdaş planlama ve tasarımlar için gerekli ve zorunlu olduğu kabul edilmelidir.
- Tarihi peyzaj ve fiziksel planlama arasında ilişki sağlanmalı; koruma olgusu, kapsamı sınırlandırılmış bir koruma anlayışı içinde ele alınmamalı, çok daha geniş yöre ve bölge hatta ülke planlama kavramı içinde oluşturulmalıdır. Kentsel sit planlamasında korunması gereken yapı ve alanlardan yararlanma biçimi belirlenmeli, arazi ve alan kullanımı için ilgili disiplinler işbirliği yapmalıdır.
- Tarihi kalıntıların önemli bir doku oluşturduğu yerler olduğu gibi korunmalıdır. Endüstri, konut gibi yeni gelişmeler kent dışına yerleştirilmelidir.
- Eski kentlerin geleneksel dokusu ile birlikte orijinal silüeti de korunmalı, yeni gelişmelerin bu silüeti bozmaması sağlanmalıdır. Ören yerleri olarak turizme son derece katkıları olabilecekken, yüzyıllardan günümüze dek hala ayakta kalan yapılar halkın yeterince bilinçlendirilmemesi sonucu oldukça zarar görmüştür. Aslına uygun olan onarımın yapılmasının sadece uzman işi olduğu düşünülürse, halkın bilinçlendirilmesi halinde bile yeterli etkililiği gösteremeyeceği açıkça anlaşılabilmektedir.
- Tarihi çevre kapsamına giren yapıtların nitelikleri, mevcut durumları ve değerleri yönünden envanter haline getirilmeli ve bu yapıtlar öncelik sırasına göre ele alınmalıdır.
- Tarihi sit içerisinde yer aldığı çevre ve yeni gelişen çevreyle bütünleşecek şekilde sosyal, ekonomik ve kültürel işlevlere sahip, yaşamını sürdüren canlı bir koruma alanı olmalıdır. Örneğin meydan, sokak, yapı, yeşil alan gibi tarihi değerlere sahip

öğeler, seyredilen bir müze olmak yerine; sanat, kültür, eğitim, eğlence, alışveriş, sirkülasyon vb. gibi sosyal amaçlara dönük mekanlar olarak insan yaşamı ile birleştirilmeli, işlevsel değerleri somut olarak belirtilmelidir. Tarihi çevreye yapay yeni işlevler kazandırmak yerine olabildiğince eski işlevlerin sürekliliği sağlanmalıdır. Tarihi yapı ve alanların özellikleri bir yandan korunurken, diğer yandan da toplumun bugünkü gereksinimlerine uyarlamalar yapılmalıdır.

- Gaziantep'te var olan tarihi eserler, sosyal, kültürel ve doğal olarak açık hava müzesi şeklinde bugün de sit alanı olarak ilan edilen alanlar üzerinde, uygun değil ise bu alanlar etrafında ancak alanın yapısına uyumlu yapılar oluşturacak biçimde olabilir. Şehir içindeki tarihi yapıları içine alacak şekilde oluşturulacak akslar izlendiği zaman kenti gezmeye gelen turistler aynı zamanda o çağı her yönden yaşayarak bilgi sahibi olacaklardır. Örnek olarak, günümüzde restorasyon çalışmaları devam eden kale içi ve kale çevresi peyzajı ile eski Antep evleri, tarihi Naip hamamı verilebilir. Buradan mevcut çarşıya gidilen yol trafiğe kapalı bir hale getirildikten sonra bu yol güzergahı üzerinde ve çarşı içinde bulunan tarihi yapılar, hanlar, hamamlar bu düzenlemeye dahil edilmelidir. Açık alanlarda; eski yapılardan ve Gaziantep'te bulunan diğer tarihi ve turistik yerlerden alınan detaylarla bu yerleri tanıtıcı levhalar, resimler ve bu detayların canlandırılmasıyla özel mekanlar oluşturulabilecektir.
- Kent genelinde bir yeşil alan sisteminin etkin hale gelebilmesi kentin yaşam kalitesinin iyileşmesi ile eş anlamlıdır. Buna göre kent çevresinde kenti yönlendirici anlam da taşıyan yeşil kuşak çalışmaları yapılmalı, kent içinde işe yol, meydan, bina yakın çevreleri, imar planında ortaya çıkan cetvel artığı tabir edilen alanlar bitkilendirilmelidir.

- AKDOĞAN, G., 1974. Bahçe ve Peyzaj Sanatı Tarihi, Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Yayınları, No : 536, Ankara.
- ALKIM, B., 1958. 1958 Yılı Yesemek Çalışmaları, Belleten XXIV, Ankara.
- ALKIM, U. B., 1959. 1959 İslahiye Bölgesi Araştırmaları, Yesemek Çalışmaları ve Tilmen Höyük Sondajı, Türk Arkeoloji Dergisi, S.10/1, 1960, s.7-9, Ankara.
- ALTAN, T. 2000. Doğal Bitki Örtüsü, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ofset Atölyesi, Adana, S 45-72.
- ANONYMOUS, 1988. Gaziantep. Gaziantep Ticaret ve Sanayi Odası, Gaziantep.
- ANONYMOUS, 1990. Türkiye'nin Biyolojik Zenginlikleri, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Önder Matbaası, Ankara.
- ANONYMOUS, 1990. 1 / 100 000 Ölçekli Gaziantep ve Çevresi Toprak Yetenek Haritası. Gaziantep Toprak – Su İl Müdürlüğü, Gaziantep.
- ANONYMOUS, 1994. 1 / 500 000 Ölçekli Gaziantep Jeolojik Yapı Haritası. Köy Hizmetleri İl müdürlüğü, 1994., Gaziantep.
- ANONYMOUS, 1996. Gaziantep Sanayi ve İhracatçılar Rehberi. Gaziantep Sanayi Odası, Gaziantep.
- ANONYMOUS, 1997 a. Rakamlarla Gaziantep. Gaziantep Ticaret Odası, Form Matbaası, Gaziantep S 3-23.
- ANONYMOUS, 1997 b. Gaziantep İli Çevre Durum Raporu. Gaziantep Valiliği Çevre İl Müdürlüğü, Şura Gazetecilik, Ankara.
- ANONYMOUS, 1997 c. Gaziantep Sosyo-ekonomik Profili. Başbakanlık Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Ankara.
- ANONYMOUS, 1997 d. Gaziantep'97 Rehberi. Gaziantep İl Müdürlüğü, 1997. Gaziantep.
- ANONYMOUS, 1997 e. Kültür Dergisi Ocak-1997. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Kültür Dergisi, Apalar Matbaası, İstanbul.
- ANONYMOUS, 1998 a. Gaziantep İli Çevre Durum Raporu. Gaziantep Valiliği Çevre İl Müdürlüğü, Sertaç Tanıtım, Gaziantep.
- ANONYMOUS, 1998 b. Fotoğraflarla Gaziantep. Gaziantep İl Turizm Müdürlüğü, 1998., Gaziantep.

- ANONYMOUS, 1999 a. 1 / 215 000 Ölçekli Gaziantep İl Haritası. Gaziantep İl Turizm Müdürlüğü, Form Matbaacılık, Gaziantep.
- ANONYMOUS, 1999 b. Gaziantep İli Çevre Durum Raporu. Gaziantep Valiliği Çevre İl Müdürlüğü, Sertaç Tanıtım, Gaziantep.
- ANONYMOUS, 1999 c. Gaziantep Ticaret Odasının 100 Yılı 1898-1998. Gaziantep Ticaret Odası, Form Matbaası, Gaziantep.
- ANONYMOUS, 2000 a. 1 / 100 000 Ölçekli Nazım İmar Planı Haritası. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Planlama Daire Başkanlığı, Gaziantep.
- ANONYMOUS, 2000 b. Gaziantep İli İklim Verileri. Gaziantep Meteoroloji İl Müdürlüğü, Gaziantep.
- ANONYMOUS, 2000 c. Gaziantep Sanayi Rehberi 2000. Gaziantep Sanayi Odası, Gaziantep.
- ANONYMOUS, 2000 d. Rakamlarla Gaziantep. Gaziantep Ticaret Odası, Form Matbaası, Gaziantep.
- ANONYMOUS, 2000 e. Gaziantep 2000 Rehberi. Gaziantep Kültür Ve Eğitim Derneği, Adra Ajans, İstanbul.
- ANONYMOUS, 2000 f. GAP. Başbakanlık Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, S.14, Afşaroğlu Matbaası, Ankara.
- ANONYMOUS, 2000 g. <http://www.orman.gov.tr>
- ANONYMOUS, 2001 a. Kültür Dergisi 1998-2001. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Gölge Matbaacılık, İzmir.
- ANONYMOUS, 2001 b. Kültür Dergisi 1989-2001. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Kültür Dergisi, Gölge Matbaası, İzmir, S 14-23.
- ANONYMOUS, 2001 c. GAP Yöresindeki Endemik ve Tıbbi Bitkiler. Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Önder Matbaası, Ankara, S 12-15.
- BOYDAK, M., 1994. GAP Bölgesinde Ormanlar ve Ormancılığın İşlevleri. GAP Bölgesinde Bitki Örtüsü ve Ormanlar, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Önder Matbaası, Ankara, S 23-44.
- BOZGEYİK, B., 1996. Her Yönüyle Gaziantep, İstanbul.

- BOZKINA, M.A., Tarihsiz. Gaziantep Tarihi 10. Yıl, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Kültür Dergisi, Gaziantep.
- CEYHAN, E., 1999. Gaziantep Tarihi, Gaziantep Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Gaziantep.
- ÇETİN, M., 1994. Gaziantep Kenti Açık ve Yeşil Alanları, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Lisans Tezi, Adana.
- DEMİR, M., 1996. Tarih Öncesinden Günümüze Kadar Gaziantep, İstanbul.
- DİKOLCAY, O., 1992. Tarihi Bahçelerde Peyzaj Planlama İlkeleri, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Lisans Tezi, Adana.
- Devlet İstatistik Enstitüsü , 1990. Genel Nüfus Sayımı, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara.
- Devlet İstatistik Enstitüsü., 1996. GAP İl İstatistikleri 1950-1996, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara.
- Devlet İstatistik Enstitüsü, 1997. Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Gaziantep, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, S.11, Ankara.
- ERDOĞAN, İ., 1994. GAP Bölgesinde Bitki Örtüsü ve Ormanlar. Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Önder Matbaası, Ankara, S 45-75.
- ERGEÇ, R., 1995. Müzeler ve Müzecilik, Ankara.
- GÖĞÜŞ, O., 1997 a. Gaziantep Savaşından Notlar, İstanbul.
- GÖĞÜŞ, O., 1997 b. İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep, İstanbul.
- GÖNCÜ, M., 1988. Gaziantep. Uğur Ofset, Gaziantep.
- GÜZELBEY, C., 1970. Gaziantep Camileri Tarihi, Gaziantep
- GÜZELHAN, M., 1959. Ayıntap Tarihinden Notlar, Gaziyurt Matbaası, Gaziantep.
- ÖLÇAL, M., 1991. Gaziantep'in Ekonomik Yaşantısında Dün ve Bugün, Gaziantep (27) 1991 Yıllığı, İDE Ajans, İstanbul.
- ÖNDER, M., 1969. Efsane ve Hikayeleriyle Anadolu Şehir Adları, Ankara.
- ÖZTAN, Y., M. SÖZEN, 1983. Türkiye'nin Tarihi Peyzaj Özellikleri ve Sorunları, Avrupa Peyzaj Mimarları Sempozyumu Bildirisi, Ankara.

- SAHİLLİOĞLU, F., 1996. Tarihi Çevrenin Korunması Yönünden Antakya Kenti, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- SOLMAZ, M. , H., YETKİN, 1969. Gaziantep Çevre İncelemesi, Gaziantep.
- ŞIVGIN, H., 1997. 19. Yüzyılda Gaziantep, Gaziantep.
- TEMİZSOY, İ.; GÖLLÜCE, H.; ALHAN, H.; BULGAN, F., 1988. Gaziantep Müzeleri, Gaziantep.
- ÜNAL K., G., 1999. Geleneksel Mimari, Gaziantep.
- ÜNAL K., G., 1999. Bir Kentin Hafızası, Gaziantep.
- ÜNAL, N. ve Ark., 1992. İstanbul'un Kimlik Değişimi: Su Kentinde Kara Kentinde. Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- YETKİN, H., 1970. Gaziantep Genel, Gaziantep.

ÖZGEÇMİŞ

16.07.1972 tarihinde Gaziantep'te doğdum. İlk, orta ve lise öğrenimimi Gaziantep'te tamamladım. 1989 yılında Gaziantep Lisesinden mezun olarak, 1990 yılında Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümünü kazandım. 1994 yılında Peyzaj Mimarı olarak mezun oldum. 1994 yılı Eylül ayında Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans eğitimime başladım. Hala Yüksek Lisans tez çalışmamı yürütmekteyim. Evli ve bir çocuk babasıyım.

